

6—10 december.

Debatter m. m.

Tisdagen den 9 december.

Sid.

Svar på interpellation av herr Lundgren ang. lärarbristen i övre Norrland	5
---	---

Onsdagen den 10 december.

Svar på interpellationer:

av herr Lundqvist ang. ifrågasatt omläggning av telefontaxorna	16
av herr Nerman ang. understödjandet av tysk bosättning i Syd-Slesvig	18
Statligt stöd åt svensk spelfilmsproduktion	20
Förstärkning av vissa väganlag m. m.	21
Anordnande av en fast förbindelse Sverige—Danmark	24
Indragning av riksbankens avdelningskontor i Norrköping m. m. ..	29
Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	33
Interpellation av herr Larsson, Nils August, om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund	80

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 10 december.

Statsutskottets utlåtande nr 224, ang. studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter	20
— nr 225, ang. statligt stöd åt svensk spelfilmsproduktion	20
— nr 226, ang. utredning om utbildning i praktisk psykologi m. m. 21	
— nr 227, ang. förstärkning av vissa väganlag m. m.	21

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 228, ang. förstatligande av Askersund —Skyllberg—Lerbäcks järnväg m. m.	24
— nr 229, ang. anordnande av en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark	24
Bankoutskottets utlåtande nr 35, ang. riksbankens organisation m. m. 29 — memorial nr 36, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	33
Jordbruksutskottets utlåtande nr 55, ang. lånegaranti för inköp av bostadsfastighet	33
— nr 56, ang. höjning av bidraget till renskötande lapp för uppfö- rande av bostadsbyggnad	33
— nr 57, ang. förbättrande av bestånden av lax och ål i svenska fiskevatten m. m.	33
Första lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken	33
Statsutskottets utlåtande nr 230, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	33
— nr 231, ang. lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. 80	80
— nr 232, ang. ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsregle- menten	80
— nr 233, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	80

Lördagen den 6 december.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne november och den 2 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 426, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnaderna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m., i vad propositionen avser uppförande av centralblock vid lasarettet i Lund;

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning;

nr 430, i anledning av väckt motion angående vissa frågor om statsbidrag till väg- och gatuhållning i städer och stadsliknande samhällen; samt

nr 431, i anledning av väckta motioner om förbättring av samfärdselförbindelserna i viss del av Norrbottens län.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Enär jag under tiden från och med den 7 december till och med den 16 december 1952 skall vistas utrikes i offentligt uppdrag, får jag härmed vördsamt an-

hålla om ledighet från riksdagsgörömlen under ifrågavarande tid. Stockholm den 15 december 1952.

Hardy Göransson.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 225, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion;

nr 226, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m.;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa väganslag m. m.;

nr 228, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skylberg—Lerbäcks järnväg m. m.;

nr 229, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; samt

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i sfatens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande riksbankens organisation efter utgången av 1952, m. m.; samt

nr 36, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, med anledning av väckta motioner angående lånegaranti för inköp av bostadsfastighet, som tillskapas i samband med jordbrukets yttre rationalisering;

nr 56, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad; samt

nr 57, med anledning av väckt motion om åtgärder för bibehållande och förbättrande av bestånden av lax och ål i svenska fiskevatten.

Anmälades en av herr *Ewerlöf* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 540, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 9 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande månad.

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet Persson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående lärarbristen i övre Norrland. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet Persson erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det utförliga svaret på interpellationen.

Samtidigt måste jag emellertid beklaga att statsrådet tyvärr inte tycks ha velat förstå den allvarliga innebörden för övre Norrland av det problem, som jag berört i min interpellation. Lärarbristen vid övre Norrlands läroverk är nämligen, såsom rektorsföreningen framhållit i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, för närvarande verkligen katastrofal. Detta är icke en speciell skolfråga, utan ett allmänt kulturproblem för övre Norrland. Det har betydelse även för rekryteringen av tjänstemän inom olika verksamhetsgrenar, eftersom tjänstemännen självfallet i det längsta drar sig för att söka befattningar i övre Norrland, om de vet att de inte kan få en tillfredsställande undervisning för sina barn där uppe, utan kanske måste skicka dem till skolor söderut.

Nu framhåller ecklesiastikministern,

att man har lärarbrist även på andra håll. Naturligtvis kan man peka på vissa sådana orter i södra Sverige; orsaken ligger kanske i bostadsförhållanden eller andra omständigheter. Men lärarbristen är icke genomgående så stor på något annat håll som i övre Norrland, vilket ju framgår av rektorsföreningens skrivelse. Jag vill bara citera, vad som där anföres om de nuvarande vakanserna i lärarbefattningar vid läroverken inom de två nordliga länen, alltså Västerbottens och Norrbottens län. Antalet befattningar, som varit ledigförklarade ända upp till fem gånger utan att någon sökande anmält sig, är 19 lektorstjänster, 71 adjunktstjänster, 11 ämneslärarinne- och 61 ämneslärartjänster. Därtill kommer emellertid, att ett mycket stort antal lärartjänster uppehålls av lärare utan full kompetens. Statsrådet nämnde Luleå, och det kan då vara av intresse att konstatera, att där finns fem lärare med full tjänstgöring, vilka icke har föreskriven kompetens.

Naturligtvis kan man säga, herr talman, att tjänstemännen genom dyrortsgrupperingen får kompensation för de ökade levnadskostnaderna i övre Norrland. Detta är emellertid inte alldeles riktigt. Tjänstemän hemmahörande i södra Sverige och främst akademiker, som vill fortsätta sin vetenskapliga verksamhet, måste göra resor söderut. Därför är det enligt min uppfattning ofrånkomligt att man placerar övre Norrlands tjänstemän i en högre löneklass än motsvarande befattningshavare söderut.

Vi har inom kommunerna en ganska rik erfarenhet av att det visat sig nödvändigt att placera speciellt jurister ett par, tre lönegrader högre än motsvarande befattningshavare i städerna söderut.

Jag vill dock i detta sammanhang poängtera att det är nödvändigt att få personalorganisationerna att godtaga en

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

sådan lönegradsplacering, så att inte höjningen tas till intäkt för krav på höjning av lönenivån för tjänsterna i de södra delarna av landet; eljest är ju ingenting vunnet. Man måste ge lärarna i övre Norrland en högre lön än lärarna söderut, om tjänsterna i övre Norrland skall bli reellt likställda i avlöningshänseende med tjänsterna söderut. Annars blir följden, liksom nu, att övre Norrland inte får några sökande eller — i den mån lärarbristen lättar — mindre kvalificerade sökande än man får söderut.

Jag måste beklaga, herr talman, att statsrådet inte synes vilja vidtaga några åtgärder för att hjälpa oss i övre Norrland med detta mycket allvarliga problem.

Herr **SÖDERQUIST**: Herr talman! Det är klart att herr Lundgrens interpellation berör ett mycket bekymmersamt problem. Man kan nämligen knappast komma ifrån att övre Norrland står i en särklass, även när det gäller lärarrekruteringen vid de högre skolorna, låt vara att man just nu — såsom det framhålles i interpellationssvaret — inte tycks ha några alldeles särskilda svårigheter i Luleå.

Å andra sidan tror jag, att ecklesiastikministern har mycket goda skäl för den ståndpunkt, han intagit i interpellationssvaret. Det råder lärarbrist inte bara i övre Norrland. Och det är säkert inte bara skolorna, som har rekryteringssvårigheter; i varje fall tycks förhållandena vara besvärliga i övre Norrland på många områden.

Detta hindrar dock inte att vi — såsom med all möjlig tydlighet framgått av herr Lundgrens anförande — måste räkna med att förhållandena däruppe är alldeles särskilt svåra. Jag anser, att vi bör observera och ta hänsyn härtill, och jag hoppas, att ecklesiastikministern tänker på norrlänningarna när han i fortsättningen skall handlägga ärenden av denna art. I likhet med interpellanten önskar jag alltså, att man skall ha övre Norrland i alldeles särskild åtanke när

det gäller hithörande problem — problem som inte bara gäller skolorna utan åtskilliga andra områden, såsom herr Lundgren har påpekat.

Jag har emellertid fått den uppfattningen, inte minst på grund av några erfarenheter, som jag gjort under de allra senaste dagarna vid statsutskottets andra avdelnings resa i Västerbotten, att svårigheten för många av de områden, som herr Lundgren berörde, i första hand måhända inte ligger i bristen på lärare utan snarare i bristen på skolor. Man ser f. ö. av ecklesiastikministerns svar, att bristen på kvalificerade lärare för de få högre skolorna där uppe inte är så framträdande. I varje fall är det, när det gäller herr Lundgrens eget län, såvitt jag kunde finna, snarare fråga om en brist på högre skolor.

Jag vill emellertid, herr talman, som jag förut sagt, i likhet med herr Lundgren uttrycka den förhoppningen, att man så snart som möjligt söker råda bot på lärarbristen och hittar medel för att åstadkomma en bättring på detta område. Jag hoppas, att man då alldeles särskilt tänker på Norrland och övre Norrland, eftersom svårigheterna där, såsom tidigare anförts, synes vara alldeles särskilt påtagliga.

Herr **BERGH**: Herr talman! Jag lyssnade med särskilt intresse till herr Söderquist, eftersom jag visste att han deltagit i statsutskottets andra avdelnings resa uppe i övre Norrland. Hans reflexioner med anledning av erfarenheterna under denna resa har utan tvivel avsatt ett mycket märkligt resultat.

Om jag fattade herr Söderquist rätt gav han uttryck åt den meningen, att den allvarliga vådan där uppe inte var bristen på lärare i de skolor som finns, utan bristen på skolor. Vad herr Söderquist i början yttrade, att ecklesiastikministern enligt hans mening haft mycket goda skäl för den ståndpunkt han intagit i svaret — innebärande att ecklesiastikministern i varje fall icke för tillfället ville vidtaga några särskilda åtgärder för att fylla bristen på lärare i

de skolor som redan finns — kan man från den utgångspunkten förstå men annars inte.

När jag begärde ordet, herr talman, var det emellertid inte för att säga detta, utan för att i likhet med herr Lundgren uttala ett beklagande av den negativa inställning som ecklesiastikministern, trots en och annan välvillig vändning, utan tvivel intar i denna fråga.

För att inte verka orättvis skulle jag emellertid vilja säga att det resonemang-
et nog är riktigt, att bristen på lärare i övre Norrland är en följdföreteelse, om man så vill, av den allmänna lärarbristen. Att så är fallet är ju lätt att inse, när man vet att särskilt övre Norrland inte är självförsörjande på detta område och att folk ju gärna söker plats i hemmiljön och där arbetsförhållandena i åtskilliga avseenden är gynnsammare.

Att nu försöka analysera orsakerna till den allmänna lärarbristen tjänar i detta sammanhang mycket litet till. En sak skulle jag i varje fall vilja framhålla, nämligen att jag inte delar ecklesiastikministerns förhoppning om att de allmänt verkande åtgärder, som han här talat om, kan antagas leda till att denna allmänna brist snarligen minskas. Det är betydligt svårare nu än förr för föräldrarna att hjälpa sina barn till akademiska studier på grund av penningvärdeförsämringen och det ökade skattetrycket. Det är av samma skäl svårare för de unga akademikerna att förränta sina studieskulder, och följaktligen måste man resonera realistiskt, på det sättet, att yrket över huvud taget måste göras så lönsamt, att det uthärdar konkurrens med andra yrken.

Nu sägs det i interpellationssvaret, att man väntar sig rätt mycket av att 1 700 adjunktstjänster skall uppflyttas till 29 lönegraden, varav en del är särskilt avsedda för bristområdena. Men om man jämför studietiden för en adjunkt med låt oss säga studietiden för en distriktslantmätare och då finner, att en adjunkt först efter många års tjänstgöring skulle kunna komma upp i Ca 29 medan distriktslantmätaren startar som ordinarie i Ca 32 med avsevärt lägre studie-

Ang. lärarbristen i övre Norrland.
kostnader, är det lätt att inse, att man kan ha tvivelsmål om huruvida ecklesiastikministerns allmänna resonemang gäller. Jag vill tillfoga att sedan man nu sänkt kompetenskraven för lektorat tänker man sig att en licentiat, som blir lektor, skall placeras i Ca 31. Hans studietid är ju ännu längre än lantmätarens, lantbruksingenjörrens eller civilingenjörrens, ehuru lönesättningen för honom är lägre. Att under sådana förhållanden räkna denna generella löne-
reglering såsom något effektivt botemedel tror jag inte är riktigt realistiskt.

Så långt kan man nog emellertid ge ecklesiastikministern rätt, att vi på lång sikt inte kan komma till rätta med lärarbristen i Norrland med mindre än att bristen i det hela blir varaktigt fylld. Men i detta sammanhang måste jag nog också beklaga, att ecklesiastikministern för att komma fram till det beklagligt negativa resultat han gör tonar ner svårigheterna där uppe. Han gör det på två sätt. Han talar om att situationen inte är lika svår överallt i övre Norrland. Och han nämner Luleå i jämförelse med Umeå utan att tala om att de speciella svårigheterna i Umeå beror på att detta läroverk är provårsläroverk och att detta läroverk har varit ogynnsamt ställt inte bara så till vida, att det ligger där uppe, utan även så till vida att provårsvardena sedan många år, såsom fallet varit med andra sådana läroverk, varit anmärkningsvärt låga. Han tonar också ner svårigheterna genom att framhålla, att det finns brister även på andra håll, och han kommer till det slutresultatet, att lärarbristen för närvarande på många håll är mycket besvärande. Han säger att detta gäller *inte minst* övre Norrland, ehuru väl en exakt skildring av läget hade inneburit, att detta gäller *framför allt* övre Norrland. Enligt de siffror, som krisutredningen på sin tid framlade, visade det sig, att när man slog ut bristen på antalet undervisningstimmar var bristen vid de högre allmänna läroverken i det övriga Sverige 4 procent men i övre och mellersta Norrland 15 procent, vid samrealskolorna i riket i övrigt 10

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

procent men däruppe 30 procent, vid de kommunala realskolorna 22 procent i det övriga riket men 47 procent däruppe och slutligen vid de högre folkskolorna 28 procent mot 47 procent däruppe. Hur situationen är för närvarande, lämnade ju herr Lundgren nyss en bild av, då han — om jag inte fattade honom fel — nämnde att 46,2 procent av antalet lärare i de högre skolorna i övre Norrland nu icke hade föreskriven kompetens. Därav kan man inte dra annan slutsats än att även om det är svårigheter på vissa orter i södra och mellersta Sverige att få lärare, så är detta i all synnerhet fallet i övre Norrland.

Om man emellertid tonar ner svårigheterna på detta sätt, förstår man slutsatsen, att vi skall vänta och se beträffande de allmänt verkande åtgärderna och inte vidta några speciella åtgärder. Accepterar man inte det faktum, att här föreligger speciella omständigheter, är det naturligt att man inte heller accepterar tanken på att dessa speciella svårigheter skall botas med speciella åtgärder. Därtill kan jag lägga, att detta generellt verkande medel, som ecklesiastikministern talar om, ju framför allt avser realskolorna och liknande läroanstalter, men att de på intet sätt kan lösa gymnasiernas lärarfråga.

Det palliativ som värriksdagen beslöt, nämligen att man skulle förändra en del ordinarie lektorat till extra ordinarie lektorat, som skulle uppehållas av filosofie magistrar med provår, innebär ju att man nödtorftigt hankar sig fram. Därmed inget illa sagt om de adjunkter, som nu har sin tjänstgöring förlagd till gymnasiestadiet, men det är väl ändå ganska uppenbart, att man inte får utsträcka det systemet hur långt som helst och vänta sig att gymnasiernas lärarfråga skall lösas genom att tjänsterna uppehålls med folk utan föreskriven kompetens. Det är visserligen logiskt för den som är med och generellt skär ned fordringarna på lektoratens innehavare, men det innebär icke att man sörjer för gymnasiernas standard.

Jag har uttalat mig litet skarpt, och

det är fullt avsiktligt, ty jag har faktiskt litet svårt att tro på ecklesiastikministerns slutord, när han säger att han fullt inser frågans vikt. Därtill kan sägas, att formuleringen i svaret, att denna fråga kan anses såsom en kulturell fråga, inte tyder på någon allvarligare uppfattning om denna frågas läge. Denna fråga inte bara kan ses såsom en kulturfråga, utan den är en mycket allvarlig kulturfråga.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag kan i min tur inte förstå att herrar Lundgren och Bergh anser, att jag inte inser frågans allvarliga innebörd eller att jag intagit en negativ inställning.

Herr Lundgren gjorde ett mycket intressant påpekande. Han sade att vi borde ha olika löneställning i övre Norrland och på andra håll. Det gäller emellertid att få personalorganisationerna att godtaga detta. Jag hade för min del hoppats i våras, när löneförhandlingarna rörande läroverkslärarna fördes, att personalorganisationerna skulle vara intresserade av den frågan, men det var de just inte. De pressade på med allmänna löneökningar så högt som statens pung någonsin kunde tillåta, och jag hörde aldrig talas om att någon hyste intresse för att lämna någon marginal åt övre Norrland. Hur herr Bergh kan påstå — här föregriper vi kanske i någon mån morgondagens debatt — att en lönerenglering för våra läroverk på åtskilligt över 20 miljoner kronor just inte är någon hjälp till läroverken och inte inverkar på lärarfrågans lösning, det förstår inte jag, allra minst med tanke på den strävan till sparsamhet som inte bara herr Bergh utan också herr Lundgren i allmänhet vill företräda.

Herr Bergh säger att jag har »tonat ned» svårigheterna. Det kan jag inte finna att jag har gjort. Jag vill emellertid erinra herr Bergh om att när jag i våras i anslutning till ett utredningsförslag lade fram en proposition med rubriken »åtgärder mot lärarbristen i Norrland», så opponerade sig samtliga norrlänningar här i riksdagen mot det uttryckssättet.

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

Det tycks man ha glömt nu. Resultatet blev i alla fall, att riksdagen ändrade propositionen så till vida att man beslöt att vidtaga vissa åtgärder i fråga om bristorter beträffande läroverkslärare. Jag hade för min del ingenting emot att en sådan ändring gjordes. Jag visste redan då, att det fanns bristorter även på annat håll, men jag är å andra sidan fullt på det klara med att det är mest i Norrland och framför allt i övre Norrland, som de i våras beslutade åtgärderna behöver vidtagas. Det är ganska egendomligt att representanterna från den landsändan nu tycks vilja bortse från dessa åtgärder och inte tror att de kommer att verka, när de kan sättas i full kraft. Jag har en annan uppfattning på den punkten. Det är väl inte möjligt att nu göra annat än att avvakta vad de vidtagna åtgärderna kommer att innebära under den närmaste tiden.

Jag tror att ingen vill påstå att de, för vilka de nya e. o. lektoraten och e. o. adjunkturerna är avsedda, är undermåliga lärare. Det är lärare med fullständig akademisk utbildning, och när befattningarna blivit besatta, tror jag att vi har kommit en bra bit på väg. Som jag har framhållit i interpellationssvaret innebär förslaget, att lärarna erbjuds en löneförhöjning genom uppflyttning 4 å 5 löneklasser. Övre Norrlands rektorsförening har begärt 2 000 kronors tillägg. Två löneklasser innebär 1 800 kronor, och två löneklasser kommer vi med det snaraste att erbjuda en mängd lärare därigenom att de kan få tjänster i 29 lönegraden i stället för i 27 lönegraden. Jag tycker faktiskt inte att det är så förskräckligt litet vi kommer att göra genom det beslut, som jag hoppas riksdagens kamrar skall fatta i morgon.

Jag vill tillägga att de tillgängliga ytterligare tjänsterna i 29 lönegraden, som inte kunde tas med i det första svepet, kommer att ledigförklaras omedelbart efter det att vi har tillsatt de 1 400 tjänster, som nu är ledigförklarade. Det kommer att innebära, att bristläroverken kan få en minst lika stor procent förste adjunkter som till och med läroverken i

huvudstaden, och det får man väl ändå säga inte är så litet.

Herr Bergh uttalade sig till sist om gymnasiernas lärarfråga. Jag förstod honom inte riktigt först; jag tyckte att han i stället borde ha sagt »lektorsfrågan». Det är klart att lektorerna inte kommer med i den uppflyttning, som adjunkter får genom differentieringen. Men vi skall väl ändå räkna med det faktum, att vi har ändrat lektorskompetensen från fil. doktorsgrad till fil. licentiatexamen och att detta ändå rätt snart bör kunna medföra, att vi får flera sökande till de lektorat, som vi har att erbjuda.

Herr Bergh och jag tycks vara överens om att fullgoda adjunkter inte är dåliga gymnasielärare, och det är just för gymnasieundervisningen och därmed jämförlig utbildning i slutet på realskolan, som vi har åstadkommit dessa förste adjunktstjänster. Så alldeles utan verkan på gymnasiestadiet är således inte de åtgärder som har vidtagits.

Jag vill bestämt hävda att här har vidtagits speciella åtgärder av sådan omfattning, att vi inte kan bygga på med ytterligare åtgärder, innan vi har sett, hur de redan beslutade kommer att verka.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Genom de ökade löner för läroverkslärarna, som ecklesiastikministern har föreslagit och som riksdagen torde komma att besluta i morgon, kommer givetvis tillströmningen till lärarbanan att öka. Men man måste ha klart för sig, att det tar minst fem år att utbilda en lärare. Det är alltså en åtgärd på lång sikt. Genom att öka avlöningen för lärarna i övre Norrland skulle man åstadkomma att bristen på lärare blir mera jämnt fördelad i hela landet och inte koncentrerad till en enda landsända.

Jag är, herr talman, fullständigt på det klara med att man måste ha personalorganisationerna med på en sådan åtgärd, såsom ecklesiastikministern framhöll, och jag beklagar, att ecklesiastikministern inte vid förhandlingarna med vederbörande organisation har kunnat

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

få gehör för de synpunkterna. Jag har tidigare vid några tillfällen personligen diskuterat dessa problem med ecklesiastikministern. Jag beklagar att personalorganisationerna är så negativt inställda, men det är oftast så inom en organisation, att man ser till vad som är gynnsamt för det stora flertalet medlemmar och inte ser på de fås intressen.

Herr Söderquist sade några ord om att han under en resa uppe i Västerbotten fått den uppfattningen, att det kanske inte så mycket var fråga om lärarbrist som fastmer om brist på lokaler. Jag var inte närvarande vid den föredragning, som inför statsutskottets andra avdelning hölls av rektorn vid läroverket i Umeå — jag var tyvärr av min tjänst förhindrad att vara närvarande. Men jag vill dock erinra om att 11 av 36 ordinarie ämneslärartjänster vid högre allmänna läroverket i Umeå är vakanta. Det är en mycket hög siffra.

Till det sagda vill jag ytterligare lägga, att jag hoppas att Umeå inom den allra närmaste tiden skall få tillstånd att bygga en ny läroverksbyggnad.

Herr NYSTRÖM: Herr talman! I det svar, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har lämnat herr Lundgren på hans interpellation, finner jag att herr statsrådet till fullo insett frågans vikt. Han erkänner, att det gäller en kulturfråga för de berörda orterna, men han säger också att det inte kan vara möjligt att isolera frågan till att endast gälla övre Norrland.

Man måste därför ställa sig frågan: Hur långt söderut kan man gå, då man talar om »övre Norrland»? Jag vill bara säga, att jag med bestämdhet vet, att översta Norrland är landet ovan polcirkeln och omfattar malmfälten, eller närmare bestämt Kiruna och Gällivare.

Jag förstår att det måste vara svårare för Umeå och Luleå att erhålla lärare än det är i mellersta och södra Sverige, men jag förstår också, att det måste vara mycket svårare att få lärare till landet ovan polcirkeln än det kan vara att få lärare till Umeå och Luleå. Ju

längre norrut man kommer i vårt avlånga land, desto svårare måste det vara att klara lärarfrågan. Nu vill jag bara uttala den förhoppningen, att de åtgärder, som kommer att vidtagas och som finnes omnämnda här i statsrådets svar, skall mildra bristen. Jag kan dock nämna att i Kiruna är 8 av 12 ordinarie tjänster vakanta, och jag tror nog inte att de vidtagna åtgärderna är tillräckliga för att helt fylla bristen på lärare.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! När vi inom andra avdelningen av statsutskottet i vintras behandlade frågan, hurvida man skulle kunna betrakta lärarbristen endast som en fråga för övre Norrland eller om det fanns även andra bristområden, var vi fullt överens om att det borde tas hänsyn till samtliga bristområden som kunde finnas i landet. För egen del vill jag säga att jag ganska starkt tryckte på den saken, ty jag ansåg att det skulle vara en olycka för Norrland, om man på detta sätt skulle få Norrland att framstå som en förvisningskoloni. Jag tror inte man tjänar ett vettigt ändamål med ett sådant resonemang. Det ligger väl ändå till på det sättet, att vi under senare år har haft brist i fråga om en rad olika tjänster. Vi har fortfarande brist på läkare, tandläkare och andra. Men man vill inte gärna vara med om att på detta sätt geografiskt betona, att just detta område inom vårt land inte på något sätt kan jämföras med andra områden.

Lärarbristen är ett faktum. Men den beror väl i ganska hög grad på den våldsamma expansion, som har ägt rum på skolans område. Vid en resa, som andra avdelningen företog förra veckan uppe i Västerbotten, fick vi höra, hur läroverken svällt ut under de sista åren, och det är en företeelse som är ganska vanlig även på många andra håll.

När så sker, förstår man att behovet av lärarkrafter ökas undan för undan. Men, herr talman, jag måste bekänna att jag ser saken på följande sätt. Om vi på det sätt, som här har föreslagits, skulle öppna möjligheter att placera tjänster inom ett visst geografiskt om-

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

råde i helt andra löneställningar än inom andra områden, vad skulle det komma att betyda? Vad skulle följden bli ur statsverkets synpunkt? Får vi då inte utgå ifrån att alla andra tjänsteinnehavare inom samma geografiska område kommer med samma anspråk? Vi har ju haft en rätt stor brist på folk-skollärare också och har det fortfarande. Finns det någon i denna kammare som tror, att denna stora grupp stillatigande skulle åse en sådan förändring, som här ifrågasatts, utan att komma och anhålla om samma förmåner?

Jag vill dessutom, herr talman, framhålla att frågan, huruvida det föreligger lärarbrist eller inte, tycks sammanhänga med i vilket ärende man är ute. Vi besökte olika orter däruppe, och det fanns där en ort, som nu kommer med en framställning om att få ett statligt läroverk. Den första frågan vi då ställde var: »Hur kan lärarfrågan ordnas?» Vi fick omedelbart till svar: »Vi hyser inte några större bekymmer för detta; vi kommer att skaffa lärare!» Det är inte lätt för statsutskottet och särskilt dess andra avdelning att bilda sig en uppfattning, om man i ena ögonblicket får höra att det inte råder brist på lärare — nämligen då man är ute i avsikt att få ett nytt läroverk — men i andra ögonblicket får höra att det råder en kolossal lärarbrist — då är man ute i lönehänseende.

Jag tycker inte att det är värdigt första kammaren att det resoneras på det sättet.

Jag tror att ecklesiastikministern i sitt svar har pekat på förhållanden, som gör att vi med viss tillförsikt kan se mot framtiden. Det är många av oss som skulle önska att vi på vissa punkter skulle ha gått ännu längre, men vi får väl laga efter lägligheten. Vi bör då framför allt komma ihåg vad det är för prejudikat, som det nu av herr Lundgren påtalade förslaget kan skapa på andra områden. Jag tror att departementet med ärlig vilja har försökt att avhjälpa en brist, som det så långt man kan skönja går att avhjälpa på den väg som man redan slagit in på.

När det råder brist på alla tjänster eller på många tjänster får man ju inte flera tjänstinnehavare genom en överbetalning. Endast om det råder brist på några få områden kan man klara saken med en sådan lönehöjning.

Jag måste för min del säga, herr talman, att jag tycker att det svar, som här redovisats, är ett gott framsteg i rätt riktning. Å andra sidan tror jag inte att lärarbristen kommer att avhjälpas, förrän vi får så många aspiranter på detta område och andra tjänsters områden, att behovet av tjänstemän överallt täckes.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Jag kan till en början vitsorda vad herr Näsström sade om förhållandena i Lycksele. Där förklarade man verkligen, att man inte hyste några bekymmer för frågan om lärarrekruteringen till det önskade gymnasiet.

Vidare vill jag säga till herr Bergh, att jag stöder min mening på följande. När man har en minimibetygssumma för inträde till gymnasiet i Skellefteå på 21 och gymnasiet är fullt till bristningsgränsen, då är i varje fall i den bygden inte lärarbristen det primära och inte heller bristen på skolhus — såsom herr Lundgren trodde — utan bristen på högre skolor över huvud taget. Man uppgav denna poängsumma för gymnasiet i Skellefteå, och jag vill minnas att poängsumman var 19, när det gällde gymnasiet i Umeå. Det är så jag ser saken, och jag tror att det är riktigt.

Herr BERGH: Herr talman! Jag förstår herr Näsström, då han är rädd för att speciella åtgärder på detta område skulle verka prejudicerande när det gäller lönesättning för andra tjänstemannakategorier i denna del av landet. Men när man hyser dessa bekymmer — och jag vill inte säga att de är obefogade — förefaller det mig, som om den, vilken liksom han företräder det allmännas intresse, inte har tillräckligt beaktat, att

Ang. lärarbristen i övre Norrland.

vårt skolväsen intar en nyckelposition på det sättet, att om inte ungdomen kan få en god utbildning, är detta en betydligt allvarligare sak än om en eller annan tjänst inom ett annat yrkesområde än skolan skulle komma att stå obesatt. I ett sådant fall kommer det ju inte att finnas tillräckligt med utbildat folk, och detta kan komma att få en total verkan. Om man alltså anlägger allmänna synpunkter på frågan, kan man alltså dra den slutsatsen, att man får ta de löne- tekniska konsekvenserna av att den högre skolan intar en nyckelposition.

Vidare anser jag att herr Näsström i någon mån sticker huvudet i busken, när han å ena sidan konstaterar att lärarbristen i övre Norrland är ett faktum men å andra sidan framhåller att vi inte bör sätta övre Norrland i någon undantagsställning genom att locka dit folk genom speciella åtgärder och därigenom utjämna bristen landsdelarna emellan. Det förhåller sig snarare på det sättet, att man genom frånvaron av speciella åtgärder i ett speciellt läge sätter landsändan i en särställning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 224—233, bankoutskottets utlåtande nr 35 och memorial nr 36, första lagutskottets utlåtande nr 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 55—57.

På framställning av herr talmannen beslöts att första lagutskottets utlåtande nr 32 och statsutskottets utlåtanden nr 230—233 skulle i angiven ordning uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades en av herr *Pålsson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 541, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.55 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Bilaga till s. 5.

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr P. G. Lundgren frågat mig, vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att förbättra lärarrekyteringen vid de högre skolorna i övre Norrland.

Interpellantens utgångspunkt är en skrivelse från övre Norrlands rektorsförening, vari föreningen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte utan dröjsmål avvärja den alltmer hotande katastrofen i fråga om lärarrekyteringen vid de högre skolorna i övre Norrland genom omedelbart verkande åtgärder till reell lönekomensation i rekryteringsstimulerande syfte. Föreningen har tidigare föreslagit ett lönetillägg om 2 000 kronor per år till varje lärare och betecknar detta som en blygsam ekonomisk förmån. Alternativt nämner föreningen en väl tilltagen reseersättning, motsvarande t. ex. kostnaden för familjeresor två gånger om året, men även stipendiemöjligheter borde kunna övervägas för lärare, som tjänstgör i övre Norrland. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att lärarna vid de högre skolorna i övre och mellersta Norrland skulle få en lön, som med en till tre löneklasser överstiger den vanliga.

Frågan om lärarbristen i övre Norrland är dock endast en del av ett större och ganska bekymmersamt problemkomplex, nämligen hur man skall sörja för den behövliga lärarrekyteringen vid de högre skolorna överhuvud. Produktionen av lärare med kompetens för de högre skolorna har icke kunnat hålla jämn takt med den hastiga tillväxten av lärjungeantalet. Medan höstterminen 1941 lärjungeantalet i första klassen av de högre skolorna av läroverkstyp var 19 735, hade det höstterminen 1951 stigit till 34 729, inräknat lärjungeantalet i lägsta klassen av enhetsskolans högstadium och motsvarande inbyggda linjer.

Vissa åtgärder till avhjälpande av denna lärarbrist har som bekant beslutats av årets riksdag vid dess vårsession. Yt-

terligare ett kraftigt tag möjliggöres genom det förslag till förbättringar i lärarnas befordringsgång och löneställning, som nu ligger på riksdagens bord. Bland annat skall enligt detta förslag lärarna få åtnjuta oavkortad lön under den praktiska lärarkursen; vidare skall icke mindre än 1 700 adjunktstjänster uppflyttas till lönegraden Ca 29 och därmed placeras tre lönegrader högre än för närvarande samt motsvarande befordringstjänster inrättas vid högre kommunala skolor och statsunderstödda privatskolor.

Jag vågar hoppas, att dessa åtgärder i sinom tid skall väsentligt förbättra tillströmningen till lärarbanan. De kan dock inte få full verkan genast. Även om en förbättring kommer, måste man räkna med att lärarbristen skall göra sig mycket kännbar ännu under en följd av år och att under denna tid fördelningen av de alltför knappa lärartillgångarna kommer att vålla bekymmer.

På många håll är lärarbristen för närvarande mycket besvärande, och detta gäller inte minst övre Norrland. Men även där kan förhållandena vara mycket skiftande. Medan vid senaste årsskiftet icke mindre än 11 av de 36 ordinarie ämneslärartjänsterna vid högre allmänna läroverket i Umeå var vakanta, stod vid högre allmänna läroverket i Luleå endast 2 av de 27 ordinarie tjänsterna tomma. Och det finns skolor långt nere i Götaland, där antalet vakanser är betydande. Vid samrealskolan i Herrljunga var sålunda vid samma tidpunkt 4 ämneslärartjänster av 6 vakanta, och endast 1 av dessa har sedan kunnat återbesättas; 4 heltidstjänster vid denna skola uppehålls av folkskollärare eller andra lärare utan ämbetsexamen. I Valdemarsvik var samtidigt 3 av de 6 ämneslärartjänsterna vakanta; endast en av dem har hittills kunnat återbesättas. Lärarbristen är tydligen även i sina svåra former spridd över hela landet. På

sin höjd kan man påstå, att lärarbristen är vanligare i övre Norrland och att åtskilliga av de svåraste fallen förekommer där.

Vidgar man synfältet till statsförvaltningen i sin helhet, kan man leta upp rekryteringssvårigheter på ännu flera ställen. Till och med i Stockholm finns det rekryteringssvårigheter beträffande viss personal. Men det gäller i detta fall inte skolan utan andra förvaltningsområden och andra lönegrader än lärarnas.

Från en viss synpunkt sett måste därför de av rektorsföreningen och skolöverstyrelsen föreslagna tilläggen för norrlandslärarna betecknas som ett både dyrbart och långt ifrån idealiskt hjälpmedel. Tilläggen skulle nämligen komma lärare till del icke blott på de orter och inom de skolformer i övre Norrland, där påtaglig lärarbrist råder, utan även på orter, där den är mindre framträdande än mångenstädes söderut, och inom en skolform som den kommunala flickskolan, vars lärarbrist av läroverkens krisutredning betecknats som mindre betydande även i övre Norrland. De skulle däremot inte komma ens de mest utpräglade bristorterna i de södra delarna av landet till godo.

Med fog kan det göras gällande att i första hand sådana medel bör prövas, som tar sikte på den verkligt svåra lärarbristen, varhelst den uppträder, och icke blott om den uppträder i övre Norrland. Riksdagen torde icke vara främmande för denna tankegång. När Kungl. Maj:t i våras föreslog, att vissa åtgärder för lärarbristens avhjälpan skulle begränsas till de fyra nordligaste länen, beslöt riksdagen utsträcka dem till landet i dess helhet. Samtidigt avslöt riksdagen väckta motioner om lönetilllägg över lag i enlighet med skolöverstyrelsens förslag och om stipendier för universitets- och högskolestuderande, som förbinder sig att efter vunnen behörighet tjänstgöra inom vissa skoltyper i övre Norrland. Jag vill också erinra om att vid löne regleringen för präster i följd de gamla ödebygdstilläggen slopades, om ock med viss kompensation vid

de prästerliga tjänsternas inplacering i lönegrad.

Den hjälp till bristläroverken som kunnat försökas tack vare riksdagens beslut i våras, innebär, att högst 15 lektorstjänster i lönegraden Ce 30 och högst 50 adjunktstjänster i lönegraden Ce 26 samt ett antal ämneslärartjänster i förhöjd lönegrad vid högre kommunala skolor skulle inrättas som substitut tills vidare för ordinarie tjänster, vilka inte kan återbesättas. En adjunkt i Ca 26, fil. mag. med provår, skulle alltså kunna erhålla en löneflyftning med inte mindre än 4 lönegrader, om han accepterade ett lektorsförordnande av detta slag, och en filosofie magister utan provår skulle avancera 5 lönegrader vid förordnande på adjunktstjänst i lönegraden Ce 26. Vid ansökningstidens utgång i somras anmälde sig emellertid tyvärr endast 10 sökande till de 15 lektorstjänsterna och 10 sökande till de 50 adjunktstjänsterna; i det hela svarade de sökandes ämneskombinationer och önskemål dessutom icke mot det av vederbörande rektorer anmälda behovet.

Någon kunde härav redan nu vilja draga den slutsatsen, att de bristföreteelser, interpellanten har berört, över huvud inte kan övervinnas genom lönegradsförhöjningar inom rimliga gränser. Skolöverstyrelsens förslag innebär förbättringar med 1 å 3 lönegrader. Här har nu redan löneförbättringar på 4 å 5 lönegrader försökts utan tillfredsställande resultat. För min del vill jag dock helst uppskjuta mitt omdöme. Det förslag till tjänsteförteckningsrevision, som nu ligger på riksdagens bord, innebär nämligen så stora förbättringar av lärarnas placeringsmöjligheter, att det är begripligt, om den enskilde läraren velat se tiden an, innan han bestämmer sig för ett e.o.-förordnande tills vidare på en mindre eftersträvad ort. Först när mera stabila förhållanden inträtt efter de omplaceringar, som nu förestår, kan ett välgrundat omdöme fällas.

Enligt propositionen angående tjänsteförteckningsrevisionen skall detta budgetår inte mindre än 1 400 adjunktstjänster uppflyttas till lönegraden Ca 29.

Av praktiska skäl måste dessa tjänster tillsättas utan att innehavaren transporteras till annat läroverk. Bland de sökande befinner sig emellertid 115 rektorer, vilkas adjunktstjänster efter utnämningen i regel åter omedelbart blir disponibla och kan placeras vid läroverk med framträdande lärarbrist. Detsamma gäller de 300 adjunktstjänster i Ca 29, som skall nyinrättas något av de båda följande budgetåren, samt de tjänster i Ca 29, som successivt blir lediga genom innehavarens avsked. Dessutom står enligt propositionen 150 e. o. adjunktstjänster i Ca 29 till disposition speciellt för bristläroverken. Det finnes alltså inom ramen för den träffade uppgörelsen betydande möjligheter att tillgodose de läroverksorter, där lärarbristen är särskilt svår.

Hur pass effektiva de föreslagna åtgärderna kommer att visa sig vara, lär dock inte kunna bedömas, förrän de omsatts i praktiken. Ännu mindre kan det sägas, vilken grad av effektivitet ytterligare tänkbara åtgärder i praktiken skulle komma att få. En förmån, som innebär en betydande lockelse, om befodringsutsikterna icke är särskilt gynnsamma, och då kan användas till att i viss mån dirigera strömmen av sökande, kan måhända visa sig nästan ineffektiv, om lärarbristen är så svår, att varje lärare kan påräkna att så snart han blivit behörig erhålla placering av det slag, som traditionellt utövat särskilt stark dragning på läroverkslärarna.

1950 års lärarutredning har ifrågasatt, huruvida icke den reglerade befodringsgången kunde få passeras snabbare av lärare med tjänstgöring inom ett underrekryterat område, exempelvis övre Norrland. Förslaget siktar helt på de unga och kanske skuldsatta lärare, som ännu inte ha genomgått den praktiska lärarkursen och därför inte kan ifrågakomma till ordinarie tjänst. Bedömningen av förslagets värde är dock vansklig, innan förhållandena hunnit stabilisera sig efter de åtgärder, som vid denna riksdag beslutas. Övre Norrlands rektorsförening har för sin del avvisat den ifrågasatta förmånen, och jag har således icke anledning att återkomma till

densamma, såvida jag icke längre fram kommer till den bestämda uppfattningen, att arrangemanget skulle medföra en påtaglig förbättring av tillgången på unga lärare vid de svårast utsatta läroverken.

Rektorsföreningen ifrågasätter som ett alternativ till lönetilläggen, att lärarna i övre Norrland skulle erhålla reseersättning, motsvarande kostnader för familjesesor till annan ort två gånger om året. En sådan anordning skulle vara en viss motsvarighet till de rekreationsresor, som en gång om året medges vissa militära befattningshavare i övre Norrland jämte hustrur och hemmavarande barn under 18 år. Dessa resor är dock icke avgiftsfria; snälltågs-, sovplats-, resgods- och cykelbiljetter måste betalas fullt; färdbiljett betalas med halva priset. Rektorsföreningens förslag går som synes avsevärt längre. Huruvida arrangemanget skulle få påvisbara verkningar, om det begränsas på sätt som skett för de militära befattningshavarna, är svårt att säga. Under alla förhållanden anser jag mig icke kunna taga ställning till detta förslag, förrän de i år beslutade åtgärderna genomförts i praktiken och fått visa sin effektivitet ur rekryteringsynpunkt.

Till den ärade interpellanten vill jag alltså sammanfattningsvis svara följande: Jag inser fullt frågans vikt och erkänner att den kan ses som en kulturfråga för de berörda orterna. Det är dock icke möjligt att isolera frågan till övre Norrland. Lärarbristen är ett allvarligt samhällsproblem, varhelst den förekommer, och förslagen om generell lönehöjning i den ena eller andra formen för lärarna i övre Norrland kan därför inte gärna innebära en tillfredsställande lösning av det mycket komplicerade problemet om lärarkraftens fördelning. Andra åtgärder, som tager sikte på lärarkryteringen vid bristläroverken överhuvud, har redan beslutats eller ligger nu under riksdagens prövning. Ytterligare åtgärder kan givetvis diskuteras, men jag kan inte taga ställning till deras värde, förrän läget klarnat efter de nu aktuella reformerna i lärarnas befodringsgång och lönevillkor.

Onsdagen den 10 december.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Ang. ifrågasatt omläggning av telefon-taxorna.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Andersson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundqvists interpellation angående ifrågasatt omläggning av telefontaxorna. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet *Andersson* erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Det skriftliga svar, som har utdelats i kammaren, är ju mycket långt och utförligt. Icke desto mindre förefaller det mig i vissa avseenden vara oklart. Jag hoppas emellertid, att det skall vara möjligt för herr statsrådet att här genom några kompletterande uttalanden skingra denna oklarhet. Jag skall strax återkomma till den.

Allra först skulle jag dock något vilja uppehålla mig vid statsrådets erinran rörande vad jag i interpellationen har talat om höjningen av telefonavgifterna under de senaste åren. Herr statsrådet jämför då stegringen av telefonavgifterna med den allmänna stegringen av levnadskostnaderna, och han går därvid tillbaka ända till basåret 1935. På så sätt blir herr kommunikationsministern i tillfälle att visa upp, att telefonavgifterna inte har stigit lika mycket som levnadskostnaderna i allmänhet, och statsrådet förefaller därmed ha velat konstatera, att allt är ganska gott på detta område.

Jag har inte haft tillfälle och inte heller velat ägna tid åt att kontrollera de sifferuppgifter, som herr statsrådet därvid anført. Jag förutsätter självfallet att de är fullt korrekta. Å andra sidan skulle jag vilja erinra om att jag i interpellationen endast har talat om avgiftshöjningarna under de senaste åren, under tiden efter april 1948. Jag betraktar det självfallet som mycket glädjande, att man så länge som under tiden från år 1935 och ända fram till 1948 kunnat hålla avgifterna så låga som de varit. Men just den starka höjning av avgifterna, som inträtt under de allra senaste åren, är givetvis ägnad att väcka en viss oro, och man frågar sig, om det nu är meningen att lägga om hela taxestystemet och på det sättet pressa ut av abonnenterna betydligt större avgifter än vad som tidigare har skett.

Jag kan alltså inte finna, att herr statsrådets resonemang på denna punkt, som väl i och för sig är riktigt, på något sätt vederlägger riktigheten av de uppgifter, jag lämnat i interpellationen. Det rör sig faktiskt här om en höjning bara sedan 1948 på drygt 50 procent, när det är fråga om avgiften inom den lägsta abonnemangsklassen, och med 100 procent av inträdesavgiften, samtidigt som interurbansamtalen, som vi alla vet, har starkt stigit i pris under de senaste åren.

Att jag vågade besvara kommunikationsministern även med denna interpellation, berodde närmast därpå, att under den senaste tiden så många uttalanden hade gjorts i pressen från telegrafverkets håll, uttalanden som visade, att vi inte bara från och med januari 1953 hade att räkna med det nya taxestystem, som kommunikationsministern talar om, utan att telegrafverket därvid även övervägde att trädgårdsstäderna och förortssamhällena runt Stockholm skulle betraktas som s. k. »landsstationsområden» och därmed drabbas av hårdare avgifts-

Ang. ifrågasatt omläggning av telefontaxorna.

bestämmelser. Det betonades emellertid i alla dessa pressuttalanden från telegrafverkets sida, att man inte ännu hade tagit någon ställning till denna senare fråga och att flera olika alternativ kunde tänkas för denna gränsdragning.

Denna gränsdragning har emellertid enligt mitt sätt att se en icke föraktlig ekonomisk betydelse för mycket stora grupper av telefonabonnenter, och därför föreföll det mig lämpligt att, på sätt som jag nu har gjort med min interpellation, taga upp denna fråga till närmare ventilering, innan något som helst definitivt beslut i frågan hunnit fattas.

Herr statsrådet medger ju också nu i sitt svar, om jag tolkat detta rätt, att om det tänkta systemet skulle strikt tillämpas, skulle en betydande kostnadsökning inträda för abonnenterna »inom den inre delen av Stockholms automatiserade område, där abonnentnumren är 6-siffriga och som förutom Stockholms stad omfattar bl. a. Djursholm, Huddinge, Lidingö, Nacka, Saltsjöbaden, Solna, Sundbyberg och Tureberg». Jag är tacksam för detta klara konstaterande i svaret.

På grund av den extra kostnadsökning, som här alltså skulle uppstå, och då hela det problemkomplex, som sammanhänger med taxorna för helautomatiskt expedierade samtal, ännu är under utredning, skulle emellertid — som herr statsrådet säger i sitt svar — någon 6-minutersräkning i varje fall inte tills vidare komma att införas »inom den inre delen av stockholmsområdet».

Nu vore jag mycket tacksam, om herr statsrådet för att ingen ovisshet skall behöva råda rörande innebörden av uttrycket »den inre delen av stockholmsområdet», kunde och ville närmare precisera innebörden av detta uttryck. Personligen har jag vågat utgå från att till detta inre område hör alla abonnenter med 6-siffriga nummer och att dit alltså hör t. ex. inte bara turebergsområdet av Sollentuna köping utan också samhällena Norrviken och Rotebro och vidare sådana stora områden som Danderyd, Stocksund m. fl.

Jag vore mycket tacksam, om herr

statsrådet kunde och ville bekräfta att denna min tolkning är riktig. Är den det, skulle åtminstone alla helautomatiserade abonnenter med 6-siffriga nummer bli lika behandlade, och man skulle inte då kunna bland dessa abonnenter tala om någon speciellt missgynnad grupp — allt givetvis under den väsentliga förutsättningen, att det provisorium, som nu enligt herr statsrådets svar skulle komma att tillämpas till en början, tills utredningarna är avslutade, därefter komme att bli definitivt gällande. Att så sker, synes mig i varje fall ur olika synpunkter vara synnerligen angeläget.

Sedan tycker jag nog emellertid, att även de automatiserade abonnenter — om man får använda ett sådant uttryck — som bor litet längre bort, alltså där det förekommer både riktnummer och abonnentnummer, vilka abonnenter tidigare i avgiftshänseende också varit helt jämställda med stockholmstrafikanterna, borde även de vara förtjänta av att alltjämt bli jämställda med abonnenterna inom det inre området. Förvisso skulle man mycket uppskatta, om herr statsrådet skulle vilja ställa sig förstående och överväga en sådan ändring.

Allra sist skulle jag sedan givetvis vilja i anslutning till den motion, som jag väckte 1951, vädja till kommunikationsministern om välvillig medverkan för att — i den mån detta icke redan skett — inom storkommunerna landet över snarast möjligt få till stånd enhetliga och tillfredsställande ordnade telefontaxor.

Jag har velat göra dessa randanteckningar till herr statsrådets svar, och jag vore särskilt tacksam, ifall herr statsrådet kunde lämna ett klart besked om vilka områden det är, som skall höra till denna mystiska inre krets av stockholmsområdet, så att det inte behöver råda olika meningar och onödiga oro bland abonnenterna.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talmän! Då herr Lundqvist önskar att jag skall klarare uttrycka vad jag menar med inre delen av stockholmsområdet,

Ang. understödjandet av tysk bosättning i Syd-Slesvig.

så vill jag först säga, att alla 6-siffriga nummer behandlas lika. Jag har en karta här, som visar, hur området begränsas. Det rör sig om 337 000 abonnenter i det inre området; i det yttre räknar vi 28 000. Herr Lundqvist kan återfinna denna karta i telefonkatalogen.

Påpekandet, att särskilt under de senaste åren skett väsentliga höjningar av avgifterna, är ju riktigt, men trots det är ju index för dessa våra taxor lägre än indexet för levnadskostnaderna. Det är ett faktum. Att det blivit stegringar under senare år, beror ju bara på att telegrafverket höjt sina avgifter sent. Det är en anpassning till det nya penningvärdet som skett, på samma sätt som på alla andra områden, där vi har statliga eller kommunala avgifter, och herr Lundqvist måste nog erkänna, att vi faktiskt beträffande telefontaxorna inte har behövt göra den fullständiga anpassning som man fått genomföra på många andra områden.

Här är det emellertid, som sagt, icke alls fråga om någon ytterligare höjning. Telegrafverket kommer efter denna omläggning inte att få några ökade inkomster, utan omläggningen är, som jag framhållit i svaret, betingad av andra skäl.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för det besked han lämnat rörande omfattningen av det inre området. Att jag personligen varit tveksam har bl. a. berott på att man vad Sollentuna köping beträffar som exempel nämnt endast sydligaste delen, alltså turebergsområdet, varför man ju kunde tänka sig, att de andra två områdena inom köpingen, som också har 6-siffriga nummer men i en annan serie, inte skulle få räknas med till detta inre område. Nu har jag fått fullkomlig klarhet, och det är jag mycket tacksam för.

När sedan herr statsrådet talar om att här inte finns något ekonomiskt intresse hos telegrafverket och att man inte syftar till någon höjning av avgifterna, skulle jag vilja erinra om att när inträdesavgiften på sin tid höjdes med 100

procent, från 100 till 200 kronor, så motiverades det med att det var sådan materialbrist, att man måste på det sättet söka ransonera och hålla tillbaka nytillströmningen av abonnenter. Nu har, enligt vad jag tror mig veta, situationen i det avseendet ändrats. Jag tror inte, att det skälet för ett bibehållande av inträdesavgiften på 200 kronor längre kan åberopas. Då skulle det ju vara mycket tacknämligt, om statsrådet ville försöka påverka vederbörande i telegrafstyrelsen att gå tillbaka till den normala avgiften, som man hade tidigare, innan det började bli besvärligt att åstadkomma tillräckligt med apparater och ledningar. Detta skulle också stå i mycket bättre överensstämmelse med svaret i övrigt, där statsrådet ju — med all rätt — understrukit, att det nya taxeyesystemet förbilligar telefonen för de många människor, som inte behöver telefonera så särskilt mycket, men ändå gärna vill ha telefonkontakt med yttervärlden. Nu gynnas de visserligen genom denna nya avgiftsberäkning, men samtidigt håller man inträdesavgiften på en så hög nivå, som avser att vara en spärr för allmänare anskaffning av telefon över huvud taget. Vill man komma fram till en utökning, skulle det säkert vara mycket tacknämligt med en sänkning av inträdesavgiften.

Jag tackar ännu en gång för svaret, och jag skall studera kartan med stort intresse.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. understödjandet av tysk bosättning i Syd-Slesvig.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **NORUP**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nermans interpellation angående understödjandet av tysk bosättning i Syd-Slesvig, och nu yttrade: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Nerman frågat mig, om det är riktigt, att svensk jordbrukshjälp ges eller planeras

Ang. understödjandet av tysk bosättning i Syd-Slesvig.

åt tysk bosättning i Syd-Slesvig och att detta sker med det svenska jordbruksdepartementets stöd.

Med anledning härav vill jag till en början avge den förklaringen, att från jordbruksdepartementets sida icke planerats eller lämnats något stöd vare sig till den åsyftade hjälpaktionen eller över huvud till någon aktion, som avser tysk bosättning. Såvitt jag har mig bekant, har inte heller på svenskt privat initiativ förberetts eller lämnats någon jordbrukshjälp, som avses för tysk bosättning i Syd-Slesvig.

Som interpellanten framhållit, har emellertid i dansk press framförts påståenden i motsatt riktning. Jag har därför inhämtat vissa upplysningar i saken. Dessa visar att ett missförstånd torde föreligga.

Av upplysningarna framgår, att Svenska kyrkohjälpen, som är ett av den svenska kyrkans biskopar tillsatt organ för internationellt och ekumeniskt hjälparbete, har tagit initiativ till en hjälpaktion, som går ut på att genom ekonomiskt bistånd underlätta för östtyska flyktingar att bosätta sig som lantbrukare i ett jordbruksområde söder om Kielkanalen, alltså i *Holstein* och icke i *Slesvig*. Under de senaste fem åren har kyrkohjälpen nedlagt ett förtjänstfullt arbete i det europeiska återuppbyggnadsarbetet, varvid bland annat betydande bidrag lämnats för att bereda flyktingar arbete och bostäder i flyktingstaden Espelkamp i Westfalen. De goda erfarenheter, som därvid gjorts, har föranlett kyrkohjälpen att söka förverkliga liknande projekt på andra håll. Ett stort antal bondefamiljer från Östtyskland har som bekant tagit sin tillflykt till Slesvig och Holstein. Landsregeringen i Kiel har gjort försök att med hjälp av jord från storgodsen skapa nya, självständiga jordbruk för dessa flyktingar. Stora arealer har i samband därmed ställts till förfogande. Flyktingarna måste emellertid själva svara för minst 10 % av kostnaderna för bostäder, ekonomihus m. m. Medel till denna insats kan emellertid många flyktingar inte uppbringa. Från tysk si-

da har därför föreslagits, att en svensk hjälpaktion skulle ta sikte på denna svårighet och söka samla medel till en lånekassa, ur vilken lån skulle på goda villkor lämnas flyktingarna.

Kyrkoherden Birger Forell, som inom kyrkohjälpen närmast arbetat för hjälpen till flyktingarna, har upplyst, att kyrkohjälpen diskuterat frågan med, bland andra, de kyrkliga myndigheterna i södra Jylland. På grund av de synpunkter som då, med hänvisning till den ömtåliga situationen i Syd-Slesvig, framfördes från dansk sida, beslöts i samråd med de statliga och kyrkliga myndigheterna i Kiel och Hamburg, att en eventuell svensk hjälp till flyktingarnas bosättning *icke* skulle lämnas inom Syd-Slesvigs område, utan hellre någonstans söder om den tidigare dansk-tyska gränsen Eider—Kielkanalen. I Slesvig skulle hjälp lämnas blott i form av kläder, skor och dylikt.

Vidare har intresserade svenska lantbrukare besökt såväl Slesvig som Holstein och sett flyktingarnas svåra belägenhet. De har därefter under planens förberedande stadium sökt kontakt med framstående kolleger inom det danska jordbruket för att orientera dem om planen. Därvid bekräftades, att ett svenskt hjälpföretag i Syd-Slesvig skulle skapa onödigt oro i danska kretsar men att en sådan hjälp i Holstein söder om Kielkanalen icke gärna kunde bedömas på samma sätt.

Att kontakt tagits mellan svenska jordbrukare och företrädare för Danmarks jordbruk, framgår även av upplysningar, som lämnats av Norra Älvsborgs länsförbund och Hallands länsförbund av R. L. F. Dessa förbund har understrukit, att några åtgärder eller bidrag från svensk sida som kunde främja ökad tysk inflyttning till Slesvig icke skulle komma i fråga.

I kyrkohjälpens regi påbörjades därefter en insamling i syfte att skaffa medel för att hjälpa några av flyktingarna till egna jordbruk. Som lämpligt objekt för hjälpaktionen valdes godset Wildenhorst i Holstein, beläget cirka 14 kilometer sydost om Kielkanalen.

Om statligt stöd åt svensk spelfilmsproduktion.

Som jag tidigare nämnt, har jordbruksdepartementet icke heller haft något att göra mot denna senast berörda hjälpaktion. Jag har emellertid inhämtat, att kyrkohjälpen till utrikesdepartementet ingivit en ansökan om statligt bidrag på 100 000 kronor till verksamheten vid Wildenhorst i Holstein. Denna ansökan har icke slutligt prövats.

Herr NERMAN: Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för det besked som har givits. Jag hoppas att det har varit till nytta att frågan har framställts och officiellt besvarats i riksdagen, så att den oro som fanns i vårt södra broderland därmed kan stillas.

Jag vill tillägga, att i det besked jag fått finns en sats som lyder: »I Slesvig skulle hjälp lämnas blott i form av kläder, skor och dylikt.» Detta har skett efter överenskommelse med danska myndigheter, så att det är ingenting att säga om det, men uttrycket kanske antyder att ryktet i fråga inte har varit helt gripet ur luften.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om statligt stöd åt svensk spelfilmsproduktion.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 225, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Bengtson och Söderquist (I: 341) och den andra inom andra kammaren av herr Ericsson i Näs (II: 352), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utred-

ning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet lämnat en redogörelse för behandlingen under de senare åren av frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion, varefter utskottet anförde:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår fann 1951 års riksdag, att en förutsättningslös utredning angående stöd till den konstnärliga och dokumentariska kortfilmen borde komma till stånd. Samtidigt härmed anslöt sig emellertid riksdagen till den av föredragande departementschefen i propositionen 1951:142 intagna avvisande ståndpunkten till införandet av en kvalitetsbedömning av värdet av de filmer, som enligt propositionen skulle komma i åtnjutande av statligt stöd i form av visst bidrag av de på vederbörande film belöpande statliga nöjesskatteintäkterna. Erinras må emellertid därom, att 1941 års filmutrednings förslag om stöd åt filmer, som äga synnerligt värde ur konstnärliga och kulturella synpunkter, alltjämt är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Med anledning härav synes det utskottet kunna ifrågasättas, om icke de i motionerna I: 341 och II: 352 angivna uppslagen beträffande statligt stöd åt konstnärligt inriktad spelfilmsproduktion lämpligen böra upptagas till bedömning i samband med dels ett slutligt ställningstagande till 1941 års filmutrednings ovannämnda förslag, dels ock den av 1951 års riksdag begärda utredningen. Utskottet får därför hemställa, att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 341 och II: 352, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anförde.»

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, som ju andas viss välvilja mot motionen. Jag har begärt ordet för att understryka utskottets mening, att de synpunkter och uppslag, som finns i herr Bengtsons och min

Ang. förstärkning av vissa vägenslag m. m.

motion, lämpligen bör beaktas vid Kungl. Maj:ts fortsatta handläggning av det problem, varom här är fråga, och jag vill också uttala den förhoppningen, att denna handläggning icke skall ta alltför lång tid.

Att inte motionärerna och utskottet är ensamma om uppfattningen, att något bör göras, är ganska uppenbart. I en känd filmtidning skrev man exempelvis i en ledande artikel för några månader sedan, att det inte skulle förvåna, om riksdagen förr eller senare känner behov att ta frågan om stödet åt filmproduktionen under omprövning. Det var fjolårsbeslutet, man syftade på. Artikeln slutar med följande ord: »Säkert finns det åtskilliga inom riksdagen, som nu frågar sig om det var för att blåsa liv i pilsnerfilmen, som man fattade sitt beslut om understöd. Och det finns många utanför riksdagen som gör sig samma fråga. Inte minst bland skådespelare och filmförfattare, som just nu tycks vara rättslösa offer för rovdriften.» Man menar uppenbarligen, att det inte lönar sig för filmförfattare att söka åstadkomma högkvalificerade manuskript, och då finns det ju inte heller stora utsikter för skådespelarna att få agera i sådana filmer.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 226, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förstärkning av vissa vägenslag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 227, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa vägenslag m. m.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 250 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

I. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen

a) till Nyanläggning av bygdevägar 11 000 000 kronor,

b) till Nyanläggning av ödebygsvägar 6 000 000 kronor,

c) till Byggande av huvudvägar 36 000 000 kronor,

d) till Ombyggnad av bygdevägar och ödebygsvägar 14 000 000 kronor,

e) till Förstärkning och förbättring av vägar 65 000 000 kronor,

f) till Vägbeläggningar 15 500 000 kronor,

g) till Byggande av broar 9 000 000 kronor,

h) till Vissa vägbyggnadsarbeten 15 000 000 kronor;

II. godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 31 oktober 1952 föreslaget förfaringsätt för finansiering av en eventuellt erforderlig ytterligare utvidgning av väg- och brobyggnadsverksamheten under budgetåret 1952/53;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån så visade sig erforderligt av arbetsmarknadsskal, tillfälligt under budgetåret 1952/53 överföra medel mellan reservationsanslagen till Nyanläggning av bygdevägar, Nyanläggning av ödebygsvägar, Byggande av huvudvägar, Ombyggnad av bygdevägar och ödebygsvägar, Förstärkning och förbättring av vägar, Vägbeläggningar samt Byggande av broar.

Reservation hade anmälts av herr *Lundquist*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Ang. förstärkning av vissa väganslag m. m.

Herr LUNDQVIST: Jag har tillåtit mig, herr talman, att avge en blank reservation till detta utskottsutlåtande. Jag har gjort det, därför att det enligt mitt förmenande hade varit till fördel, om utskottet hade kompletterat sitt utlåtande ytterligare något. Vi går ju nu för första gången på nytt till att bevilja anslag för att bereda arbete åt arbetslösa, och det gäller då bland annat att sätta i gång nya vägarbeten. Här anvisas 15 miljoner kronor för ändamålet. Jag har givetvis ingenting alls att erinra mot detta, men jag tänkte att man här borde understryka att när det gäller att välja ut sådana objekt som skall komma i fråga, skall man så långt det är möjligt försöka undvika ett upprepande av vad som skedde förra gången vi byggde vägar för att skaffa arbete åt arbetslösa. Då blev ju följden den, att vi fick en ganska lång rad av ofullbordade vägstumpar runt om ute i bygderna, till ingen glädje för själva trafiken. Jag förstår mycket väl att det är viktigt att man får arbeten igångsatta, som någorlunda anpassar sig efter behovet på de olika orterna av arbete, med hänsyn till friställd arbetskraft o. s. v., men jag tycker också att det är synnerligen viktigt att man har för ögonen önskvärdheten av att inte sätta i gång andra arbeten än sådana, om vilka man kan våga räkna med att de inom överskådlig tid skall kunna fullbordas och på det sättet verkligen komma till avsedd nytta för bygdens trafik.

Detta är en sak som jag hade velat få med i utskottets utlåtande. Jag tror att det inom utskottet fanns starka sympatier därför, men man stannade ändå vid att inte fästa det på papperet.

Och så en annan sak: När man håller på med en sådan upprustning av vägväsendet som vi nu till allmän glädje har fått till stånd, gäller det givetvis att man också ser till, att planläggningen sker så effektivt som möjligt. Jag blev förvånad, då jag för ett par veckor sedan i Morgon-Tidningen såg ett referat av förhandlingarna vid arbetarnas Aros-mässa i Västerås. En representant för transportarbetarförbundet riktade där ett utomordentligt skarpt angrepp emot

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, därför att den inte hade utfört planläggningsarbete i tid, utan det nu faktiskt blivit fackföreningarnas kassor som fick betala arbetslöshetshjälp. Hade saken varit planerad i tid, kunde man i stället ha åstadkommit arbeten för att bereda arbetarna uppehälle. Jag vet givetvis inte, om referatet av det anförande som hölls är riktigt och inte heller om denna kritik är befogad, men jag vågar förutsätta att en man i talarens ställning inte gör sig skyldig till alltför våldsamma överdrifter. Det föreföll alltså, när jag tog del av detta, som om planläggningsarbetet inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för närvarande kanske inte är fullt tillfredsställande.

Det finns ett annat vägarbete, som ligger mig geografiskt mycket nära och som har gjort att jag liksom oändligt många andra i landet frågat mig hur förhållandena kan vara just på planläggningsavdelningen inom styrelsen. Jag tänker på den reparation, som har ägt rum och dragit ungefär 10 månader, av den stora landsvägsbron över järnvägen vid Rotebro som skadades genom en tågurspårning den 8 februari i år och som först för ungefär en vecka sedan kunde tagas i trafik igen, alltså efter ca 10 månaders arbete.

Jag har i annat sammanhang haft tillfälle att ta del av de redogörelser som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har lämnat som förklaring till den långa tid som arbetet tagit, men mycket kvarstår ännu som är ägnat att väcka förvåning. Det var tre bropelare som kördes sönder vid tågurspårningen. Några nya bropelare beställdes inte förrän efter fyra å fem månader, och enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen förklaring kunde inga reparationer på bron sättas i gång, förrän dessa bropelare hade inte bara beställts utan också gjutits och uppsatts på vederbörlig plats, vilket tog ytterligare ett par månader.

Nu är det naturligtvis möjligt att man under alla dessa fem, sex månader varit sysselsatt med beräkningar över bronns beskaffenhet. Det är klart, att ingående beräkningar var nödvändiga, men jag

Ang. förstärkning av vissa vägenslag m. m.

och många andra undrar, om dessa beräkningar har utförts på kortast möjliga tid. Det har sagts mig — jag har inte kunnat kontrollera uppgiften — att beräkningarna har utförts av endast en man. Om detta är riktigt, förefaller det ju som om det borde ha kunnat gå åtskilligt fortare att få bron i användbart skick igen, om man hade sett till att extra arbetskraft, ifall sådan behövts, här hade anlitats.

Jag vill erinra om att redan i sina petita till värriksdagen i år begärde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att få öka ut personalen på vägbyråns planläggningsavdelning. Föredragande statsrådet, som jag för närvarande har glädjen att se här i kammaren, anslöt sig emellertid inte till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens då gjorda framställning utan strök åtminstone till viss del vad styrelsen hade begärt. I den partimotion, som i anslutning till statsverkspropositionen då väcktes från högerhåll, tog vi upp det önskemål som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade framfört och underströk vikten av att man inte snålade på ett sådant område som detta, där det verkligen var angeläget att allt blev gjort som kunde göras. Att denna uppfattning också delades av statsutskottet, framgår av dess utlåtande, där man visserligen inte gentemot Kungl. Maj:t ville vidta den utökning som vi från högerhåll hade begärt, men där man i stället sade följande efter att ha redogjort för vad som hade förevarit: »Utskottet förutsätter — — — att Kungl. Maj:t, därest trängande behov av ytterligare personalförstärkning på förevarande område skulle uppstå, bereder styrelsen möjlighet att genom överskridande av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal anställa den extra arbetskraft som må befinnas erforderlig.»

Jag har velat återföra i minnet vad som här har förevarit. Det har ju från trafikant håll bittert klagats över den långa tidsutdräkt som bronns färdigställande har dragit. Detta har vidare för bygden medfört det allra största obehag, då här en stor trafikpulsåder har dra-

gits genom ett lättbebyggt samhälle, med ständig risk för liv och lem särskilt bland barnen. Vi är nu, när detta kapitel är avslutat, mycket glada över att det inte blev mer än en liten pojke som fick släppa livet till på grund av den stora extra trafik som där gick fram. Att dröjsmålet vidare har medfört oerhört ökade kostnader både för det allmänna och för motortrafiken över huvud taget till följd av den omväg som här har måst tagas och de bristfälliga anordningar, som där har förekommit, är givetvis ett faktum.

Jag har, herr talman, bara velat erinra om dessa förhållanden och göra dessa uttalanden i samband med behandlingen av detta ärende. Jag har i övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **ANDERSSON, KARL**: Jag har ingen anledning att gå in på vad herr Lundqvist senast anförde om brobygget i Rotebro — jag känner inte till den saken — men jag skall säga ett par ord om vad herr Lundqvist yttrade i början av sitt anförande.

Jag förstår att herr Lundqvist hyser farhågor för en upprepning av vad som inträffade i slutet av 1930-talet, när de då pågående beredskapsarbetena avstannade. Men vi har ju här i riksdagen så sent som förra året fattat ett beslut som jag hoppas kommer att avhjälpa sådana tråkigheter. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är också nu på god väg att avhjälpa dem. En del av våra vägar, som varit påbörjade men där arbetet varit nedlagt, har färdigställts under det senaste året, och i andra fall pågår arbetet. Utskottet anser sålunda att just med tanke på det beslut, som riksdagen tidigare har fattat, bör farhågorna för en upprepning av vad som en gång skedde nu inte längre vara så stora. Följaktligen har vi i utskottet icke ansett det nu erforderligt att göra ett sådant påpekande som herr Lundqvist talar om.

Jag her att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 228, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skylberg—Lerbäcks järnväg m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 229, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel* (I: 84) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Dickson* och *Ericsson* i Näs (II: 124), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en utredning snarast måtte påbörjas i fråga om en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet erinrat om ett år 1936 utarbetat förslag rörande en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark samt i anslutning därtill yttrat bland annat:

»Utskottet, som varit i tillfälle att taga närmare del av förenämnda förslag av år 1936 i dess nu föreliggande skick, har för egen del den uppfattningen, att frågan om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark icke kan sägas vara direkt aktuell för dagen. Någon anledning att nu igångsätta en utredning av sedvanlig karaktär torde därför icke föreligga. Däremot synes lämpligt, att vissa förberedande undersökningar komma till stånd rörande de allmänna förutsättningarna för projektets förverkligande. Med hänsyn till den snabba utvecklingen på kommunikationsväsendets område är det nämligen sannolikt, att

statsmakterna i sinom tid finner anledning upptaga frågan till närmare behandling. Innan så sker bör enligt utskottets mening vara klarlagt vilken ståndpunkt vederbörande danska myndigheter intaga. Av särskild vikt är därvid att få utrönt i vad mån en eventuell direktförbindelse över eller under Öresund kan infogas som ett led i planerna på Själlands sammanbindande med den europeiska kontinenten, vilket torde vara ett villkor för att projektet skall bli till avsedd nytta. Vad järnvägsstyrelsen härutinnan anfört anser utskottet böra beaktas. Initiativet till den kontakt med de danska myndigheterna som i nu berörda syfte synes erforderlig bör enligt utskottets mening tagas av Kungl. Maj:t, som jämväl bör avgöra vid vilken tidpunkt och under vilka former så lämpligen kan ske. Utskottet förbiser härvidlag ingalunda, att inom vårt land alltjämt eftersatta bro- och vägbehov av hög angelägenhetsgrad föreligga.

Under åberopande härav får utskottet hemställa, att riksdagen må, med anledning av motionerna I: 84 och II: 124, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade avgivits av herrar *Pålsson*, *Ragnar Persson*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Åkerström*, *Onsjö* och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr PÅLSSON: Herr talman! Jag har jämte fem andra ledamöter av riksdagen fogat en reservation till detta utskottsutlåtande. Jag skall med anledning därav be att få säga några ord i anslutning till denna reservation.

Skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen är måhända inte särskilt stor. Det är en skillnad i fråga om skrivsätten. Vi har menat att med hänsyn till de mycket stora behov av väg- och broarbeten, som finns inom landet, bör denna fråga inte aktualiseras med så positiva skrivsätt som utskottet här har använt. Utskottet säger, att en utredning av »sedvanlig karaktär» inte

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

är aktuell. Reservanterna säger, att en utredning i »egentlig mening» inte är aktuell. Skillnaden mellan dessa uttryck är kanske icke särdeles stor. Men det föreligger en del andra skiljaktigheter mellan utskottet och reservanterna.

Reservanterna vill inte motsätta sig, att vissa förberedande undersökningar kommer till stånd rörande de allmänna förutsättningarna för projektets förverkligande. Utskottet har en något mera positiv riktning därvidlag och anser det lämpligt att förberedande undersökningar igångsättes. Reservanterna åberopar, att både järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ställt sig ganska ljumma till förslaget — de anser det i varje fall inte vara aktuellt för dagen, vilket reservanterna förstår. Bakom styrelsernas yttranden ligger helt säkert känslan av de oändligt stora uppgifter som i övrigt förefinns, uppgifter som nu under lång tid har eftersatts.

En annan, väsentligare skillnad mellan utskottet och reservanterna är följande. Reservanterna anser ett fortsättande av denna förbindelse från Själland över Stora Bält till den europeiska kontinenten vara ett *ofrånkomligt villkor* för att projektet skall bli till avsedd nytta. Utskottet säger, att det är ett villkor. Järnvägsstyrelsen har ju särskilt tryckt på just detta förhållande, och det vill vi reservanter understryka.

Enligt reservanternas mening bör initiativet tas av Kungl. Maj:t. I fråga om den förberedande utredningen avser vi närmast den kontakt med de danska myndigheterna som behöver tagas för att undersöka deras inställning till denna broförbindelses fortsättande.

Vi reservanter vill slutligen understryka vikten av att detta projekt icke ges företrädesrätt framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad. Detta har vi ansett mycket viktigt att säga ut. Vi tycker inte, att det är till fyllest att bara, som utskottet gör, säga att man inte får förbise dessa saker. Vi har redan nu velat framhålla, att våra inomlandsbehov bör gå före.

Herr talman! Jag skulle för min del

vilja våga det påståendet, att reservationen i dagens läge är mera verklighetsbetonad än utskottsutlåtandet. Jag vill därmed inte ha sagt, att denna fråga inte skulle kunna bli aktuell. Man skall ju som bekant aldrig säga aldrig, men just för ögonblicket tror vi att frågan tål ett ganska långt uppskov. Vi har för den skull inte velat skriva så positivt. Det är måhända att använda ett mycket banalt ord i detta sammanhang, men åtminstone mig förefaller det, som om detta utredningsproblem ändå skulle kunna rubriceras som någon sorts hobbyverksamhet för statsmakterna i nuvarande läge.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till reservationen.

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av motionerna — efter att ha tagit del av tidigare utarbetade förslag om öresundstrafikens ordnande — ansett att frågan inte skulle vara aktuell för dagen. Med anledning därav anser man att en utredning av sedvanlig karaktär inte borde igångsättas, utan man förordar i stället vissa, som det heter, förberedande undersökningar.

Det förefaller, som om utskottet i någon mån hade underskattat nödvändigheten av att snarast lösa en trafikfråga som redan i dag är mycket svår och som helt visst i framtiden kommer att visa sig än svårare. Utvecklingen på kommunikationsområdet går ju fort — utskottet har självt påpekat det — och detta får också tas i beaktande. Huvuddelen av gods- och persontrafiken mellan Skandinavien och kontinenten gick före senaste världskriget över Trelleborg—Sassnitz och Gedser—Warne-münde. Till följd av olika omständigheter — främst måhända de rådande politiska förhållandena i Tyskland — måste trafiken numera i stor utsträckning dirigeras över Jylland och med färjeförbindelserna över Själland. Det har givetvis inneburit en mycket svår belastning för våra förbindelser direkt med Danmark över Öresund. Den internationella godstrafiken sker nu också i långt

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

större utsträckning än tidigare per lastbil. Person- och automobiltrafiken har under 1952 till följd av den under året genomförda passfriheten ökat på ett mycket markant sätt. Jag skall be att få nämna några siffror till kammarens orientering.

År 1935 transporterades sålunda 30 000 bilar och 1,3 miljoner personer över Öresund. Under fjolåret uppgick antalet till 160 000 bilar och 3,6 miljoner personer. Siffrorna för år 1952 torde bli betydligt högre. Till november månad i år transporterades sålunda 170 000 fordon över Öresund mot 138 000 för samma tidsperiod under 1951. Personsisfran för i år torde röra sig omkring 4 miljoner. Godstrafiken, som år 1939 uppgick till 300 000 ton, hade förra året stigit till 820 000 ton.

Allt detta har ju medfört en mycket svår belastning. Denna har tidvis vållat betydande olägenheter i form av varuanhopningar och trafikstockningar, och biltrafiken har efter kriget nästan alla år väsentligt ökat. Det har medfört att platstillgången på färjorna i mycket stor utsträckning varit otillfredsställande. Det är ingen överdrift att säga, att orimliga och olidliga förhållanden har rått, och då det rör sig om en utfartsport till främmande länder, har dessa förhållanden också bidragit till att skapa ett ganska dåligt anseende för vårt land.

När man i dag skall pröva frågan om en fast förbindelse över Öresund, måste man också ta hänsyn till hur Europas karta ser ut jämfört med 1939. Vårt närmaste stora grannland på kontinenten, Tyskland, har delats. Den västra delen, Västtyskland, har ryckt upp till en ledande plats som industriland och handelspartner för de skandinaviska länderna, inte minst för Sverige och Norge. Trafikförbindelserna med och genom kontinentens östblock har försvårats. Man måste också komma ihåg, att gränsen mellan Öst- och Västtyskland går strax öster om Lübeck, d. v. s. 12—15 mil väster om öresundsfarleden. Härigenom har Sverige—Norges trafikförbindelser med kontinenten starkt förskjutits västerut, och de måste alltså i stor

utsträckning gå genom Danmark. Sedan Rügen i somras av militärpolitiska skäl avspärrades från ytttervärlden och inte ens de svenska järnvägsvagnarna längre får passera, står endast Warnemünde till buds i Östtyskland som infartsport till kontinenten.

Huvuddelen av denna vår stadigt växande handelstrafik går nu över Öresund. Om vikten av att detta handelsutbyte utvidgas behöver här inte ordas. Det är en livsbetingelse att vår utrikeshandel även underlättas genom trafiktekniska förbättringar.

Beklagligtvis har vi genom de väsentligt ändrade förhållandena med avseende på våra förbindelser med utlandet blivit isolerade från omvärlden, inte minst från den del som ligger väster om den nämnda demarkationslinjen. Dessa isoleringstendenser måste givetvis motarbetas — vårt land kräver fria och ohämmade förbindelser med alla delar av världen. När i den situationen vår viktigaste utfartsväg till kontinenten hopsnörts och blivit svårpasserbar med dyrbara stockningar som följd, är det helt naturligt att det gamla projektet om en fast förbindelse över Öresund har framförts i riksdagen just nu. Det står ju klart för alla, att det skulle ta en viss tid att finna den rätta lösningen och att komma till enighet med de danska intressena i saken. Därtill kommer ytterligare frågan om kontinenttrafikens fortsatta sträckning genom Danmark, Stora-Bältproblemet, frågan om färjeförbindelse från Själland—Falster—Lolland över till Västtyskland etc. Det förefaller emellertid som om utskottet ansäga, att dessa senare problem borde lösas före öresundsfrågan och att man i avvaktan därpå kunde nöja sig med att lita till vissa förberedande undersökningar och Kungl. Maj:ts initiativ i största allmänhet.

Med kännedom om den tid det tar att få samförståndslösningar till stånd i internationella sammanhang synes det tvärtom vara önskvärt att en utredning från svensk sida snarast sättes i gång för att i samarbete med de danska myndigheterna komma fram till den bästa lös-

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

ningen av en ev. fast förbindelse över Öresund. Att vänta med saken, tills en rad andra problem lösts, synes inte rådligt — det blir alltför stor tidsspillan.

En fast förbindelse med Själland skulle vara av utomordentlig betydelse för såväl varuutbytet som persontrafiken med Danmark och kontinenten, och man bör uppmärksamma att Västtyskland för närvarande är vårt lands näst största handelspartner. Även om kapitalinvesteringen är stor, får man inte — så mycket som det här gäller — dra sig för uppoffringar.

I detta sammanhang bör kanske omnämnas att tidigare projekt om öresundsförbindelsen mottagits med skepsis till stor del just därför att frågan inte diskuterats och belysts som ett led i ett stort sammanhang — landfast förbindelse mellan Sverige och kontinenten — utan bedömts som ett slags lokal kommunikationsfråga av begränsad betydelse. En landfast förbindelse mellan Sverige och Danmark i första hand alltså.

Herr talman! Med vad jag här anfört har jag velat påvisa, att denna fråga bör ses i det stora sammanhang dit den hör. Det gäller vårt lands förbindelser med våra grannländer och våra närmaste och viktigaste handelspartner.

Som det nu är ordnat, krävs fortlöpande stora kapitalinvesteringar i fartyg och hamnar, och det är därför allt skäl att inte vila för länge på hanen. Det kan komma att visa sig, att de investeringar, man gör nu, kommer att vara felinvesteringar.

Man har pekat på de kostnader som är förenade med byggande av tunnel eller bro, men man får också göra klart för sig, att de löpande kostnaderna kommer att bli väsentligt mycket mindre, om vi får landfast förbindelse och slipper gå sjövägen.

Man får, herr talman, inte heller tillmäta alltför avgörande betydelse, att man redan har investerat mycket stora kapital i fasta anläggningar och i fartyg. Det är dock de framtida kostnaderna, som får bli utslagsgivande, liksom den bekvämlighet och tid som kan vinnas.

Jag vill till sist, herr talman, uttala den bestämda förhoppningen, att utformningen av utredningskravet inte skall innebära, att man skjuter frågan ifrån sig. Utredningen måste bedrivas med energi och i sådan takt, att resultat utan alltför lång tidsutdräkt kan redovisas.

Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av utskottsmajoriteten.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Herr Pålsson har ju redogjort för skillnaden mellan utskottets motivering och reservanternas. Som väl alla finner, är det egentligen en skillnad om ord, uttryckssätt och formulering; i sak är ju skillnaden inte så synnerligen stor. Även reservanterna går med på en undersökning, men de har liksom velat uppställa starkare krav på undersökningar rörande förutsättningarna för att projektet framdeles skall kunna bli realiserat.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att vad utskottet här har föreslagit är att en *undersökning* kommer till stånd. Utskottet har alltså inte som motionärerna föreslagit någon utredning, utan nöjt sig med att föreslå en undersökning, som bland annat tar sikte på hur Danmark ställer sig till denna fråga, och hemställt, att denna undersökning måtte verkställas av Kungl. Maj:t. Först sedan klarhet har vunnits främst om Danmarks ställning får Kungl. Maj:t ta initiativ och komma till riksdagen med förslag, och då först blir det fråga om verkliga utredningar.

Detta brobygge är nu, som alla förstår, ett ganska stort företag. Det gäller inte en bro vilken som helst, och det finns en mängd aspekter på detta företag som måste belysas och utredas. Utskottet har inte velat ta ställning på något sätt till dessa olika aspekter i dag. Utskottet har heller inte velat ta ställning till själva frågan om bro eller tunnel, utan har endast talat om en undersökning beträffande en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Frågan

Ang. anordnande av en fast förbindelse Sverige-Danmark.

om tunnel eller bro, var det eventuellt skall byggas o. s. v., får bli en senare fråga, som utskottet inte nu har velat ta definitiv ställning till. Utskottet har emellertid ansett, framför allt med hänsyn till den mycket starkt ökade trafiken, som nu senast herr Wehtje påminde om, att vi säkerligen på allvar får ta upp frågan om en fast förbindelse, men innan så sker, måste vi ha klarlagt hur förbindelserna längre söder ut kan komma att te sig. Det är inte bara fråga om att få en förbindelse med Själland. Skall denna bro eller tunnel kunna helt utnyttjas, måste det också finnas fasta förbindelser till den europeiska kontinenten. Detta har vi funnit så väsentligt, att vi har sagt, att det torde vara ett villkor för att realisera detta stora projekt.

Järnvägsstyrelsen, som har yttrat sig över motionen, har ju också mycket starkt betonat denna synpunkt, och jag skall be att få återge något av vad järnvägsstyrelsen yttrat och som vi i utskottet funnit synnerligen beaktansvärt.

Järnvägsstyrelsen säger följande: »Utredningsarbetet måste under alla omständigheter bedrivas i samarbete med de danska intressenterna. Med hänsyn härtill framstår det som önskvärt att dessas inställning, åtminstone i princip, till frågan är klarlagd, innan beslut om utredning fattas från svensk sida. Huruvida och när tanken på en bro eller tunnel över Öresund skall kunna förverkligas beror nämligen ej oväsentligt på vilken prioritet man från dansk sida vill giva detta projekt i jämförelse med planerna på att förbättra trafiklederna över Stora Bält och Femern Bält. Och denna prioritetsbedömning torde i sin tur bliva beroende på huru kostnaderna för den fasta öresundsförbindelsen fördelas mellan de båda länderna. Det framstår därför som ett önskemål att fördelningsfrågan är åtminstone i huvudsak fastslagen redan innan en utredning beslutas.»

Detta har utskottet särskilt velat ta fasta på, och det har föranlett utskottet att framhålla, att just en undersökning av alla berörda förhållanden är det

första steg som måste tagas. När den undersökningen är klar, får man gå till vidare utredningar, och när sedan dessa utredningar är slutförda, får man ta ställning till huruvida det skall bli en bro eller en tunnel, var bron skall byggas o. s. v.

Vi befinner oss således på ett rent förberedande stadium, och jag tror att riksdagen på detta stadium mycket väl kan anta utskottets hemställan om att få en undersökning genom Kungl. Maj:t utförd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 229, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. indragning av riksbankens avdelningskontor i Norrköping m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande riksbankens organisation efter utgången av 1952, m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av en av fullmäktige i riksbanken i skrivelse till utskottet den 3 november 1952 gjord framställning, måtte

1) i princip godkänna av fullmäktige framlagt förslag beträffande avveckling av avbetalningslånerörelsen vid riksbankens huvudkontor;

2) besluta, att riksbankens avdelningskontor i Norrköping och Sundsvall skulle indragas från och med dag som fullmäktige skulle äga bestämma, dock senast vid utgången av år 1954;

3) godkänna, med tillämpning från och med den 1 januari 1953, och bemyndiga delegerade för riksdagens verk att utfärda vid utlåtandet fogade förslag till

a) tjänsteförteckning för riksbanken (bilaga 2);

b) personalförteckning för riksbanken (bilaga 3);

4) bemyndiga fullmäktige att utan ledigförklarande befordra nuvarande kammarskrivare i lönegraden Ca 20 till lönegraden Ca 21;

5) bemyndiga delegerade för riksdagens verk att årligen, räknat från och med den 1 januari 1954, bestämma antalet tjänster i riksbanken i lönegraden Ca 21;

6) med godkännande av vad i en av fullmäktige tillkallad utredningsmans utredning föreslagits beträffande vikariatsförordnanden i riksbanken, bemyndiga fullmäktige att besluta angående göttgörelse för mistade vikariatsförordnanden enligt grunder som i utredningen angivits;

7) bemyndiga delegerade för riksdagens verk att med tillämpning från och med den 1 januari 1953 besluta, att

33 § 5 mom., 35 § 1 mom. och 36 § 1 mom. avlöningsreglementet för riksdagens verk skulle hava det ändrade innehåll, som framginge av en vid utlåtandet fogad bilaga 4.

Till den under punkten 3 b omförmälda personalförteckningen hörde fem olika anmärkningar, av vilka de med 1 och 4 betecknade voro så lydande:

1. När avdelningskontoren i Norrköping och Sundsvall indragits, minskas direktörstjänsterna i lönegraden Cp 10 med två och kamrerstjänsterna i lönegraden Ca 25 med två.

4. När avdelningskontoren i Norrköping och Sundsvall indragits samt de nuvarande bankvaktmästarna därstädes kunnat placeras å annan ordinarie tjänst, minskas antalet bankvaktmästar-tjänster i lönegraden Ca 11 med två.

Herr ELMGREN: Herr talman! Jag har självfallet inte begärt ordet för att protestera emot de mycket förnuftiga uttalanden, som utskottet här gjort i fråga om riksbankens ställning som centralbank, utan jag har begärt ordet för att säga några ord om den nya indragningsgrund för avdelningskontor, som utskottet här kommit till.

Det har ju många gånger varit tal om att dra in ett eller flera av riksbankens avdelningskontor. Ibland har man tänkt dra in dem allihop, men ibland har det också varit fråga om att inrätta nya riksbankskontor. När man tidigare har resonerat om indragning av riksbankskontor, har man resonerat på ekonomiska grunder. Jag vill minnas att det var 1941, som man föreslog att dra in riksbankskontoren i Mariestad och Nyköping, därför att de var små och kostsamma kontor.

Nå, det kan ju vara en i någon mån acceptabel motivering, men nu kommer man med en fullständig ny indragningsgrund. När man föreslår, att riksbankens avdelningskontor i Sundsvall och Norrköping skall dras in, är det därför att de inte ligger i residensstäder!

Jag förstår naturligtvis vilken stimulerande inverkan som länsstyrelserna har i residensstäderna genom landshövding-

Ang. indragning av riksbankens avdelningskontor i Norrköping m. m.

ens personlighet och ämbetets vikt, men att de skulle fungera som vitaminsprutor på det ekonomiska livet i respektive städer, hade jag en smula svårt att föreställa mig.

Det motiv som av utskottet anföres för den föreslagna indragningen är att indragningen skulle medföra betydande kostnadsbesparingar för riksbanken. Riksbankschefen själv är mycket försiktig, när han uppskattar denna besparing. Han räknar med 50 000 kronors besparing för båda kontoren i fråga om lokaler och 135 000 kronor i fråga om löner. Men när det gäller de senare säger han mycket försiktigt, att summan inte kan exakt uppges ty den beror på hur man kan flytta över personal. Han talar också om en särskild indragningsstat. De kostnadsbesparingar han räknar med är alltså inte särskilt imponerande.

När det gäller kontoret i Norrköping vet jag med bestämdhet, att det är ett självförsörjande kontor, som inte bara bär sig utan till och med lämnar vinst. Under åren 1927—1951 har norrköpingskontoret i medeltal lämnat en vinst på 43 100 kronor per år. Det förefaller också ganska egendomligt, att man skall dra in ett kontor, där omslutningen är mycket stor. Den var under föregående år i Norrköping 426 miljoner kronor, och det antal låntagare man åstadkommer besvärigheter för genom indragningen är över 3 000, som har avbetalningslån, egnahemslån, bosättningslån och mindre industrilån. När det gäller bosättningslånen, bleve det också självklart besvärligt att sköta dem per post som bleve fallet, om låntagare i Norrköping skulle få vända sig till Linköping och låntagare i Sundsvall till Härnösand.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på vad som skedde 1950, när man diskuterade riksbankskontoren. Då kunde väl ingen människa tro, att man skulle komma med ett sådant förslag som i dag föreligger. Bankinspektionen föreslog då, förmodligen av ekonomiska skäl, att man av riksbankens 25 avdelningskontor skulle behålla sex, nämligen avdelningskontoren i Göteborg, Malmö, Norrköping, Örebro, Sunds-

vall och Luleå, medan övriga avdelningskontors affärer skulle föras över till affärsbankerna. Det är ganska egendomligt, att man nu vill ta bort två av de kontor, som 1950 ansågs böra vara kvar.

Det hade varit bra, om man i detta sammanhang räknat också med de inkomstbortfall, som följer med indragningen. Man har räknat med att utgifterna skulle minskas, men man har inte räknat med det inkomstbortfall som måste bli en följd. För Norrköpings del gäller det ett rätt stort inkomstbortfall, som aldrig kommer vare sig Linköping eller Stockholm till godo. Som kammarens ärade ledamöter vet, redovisas räntorna på bosättningslån, egnahemslån och industrilån direkt till huvudkontoret. Vad avdelningskontoren får behålla är avbetalningslånen. Så länge avbetalningslån i Norrköping finns kvar, kommer inkomsterna av dessa att gå till Linköping, men avdelningskontoret i Norrköping lever inte på sådana inkomster utan på diskonteringar. Mycket stora företag i staden har av vissa skäl hälften av sin växeldiskontering i riksbanken och hälften i en privatbank. De kommer inte att flytta över diskonteringarna till en annan stad, om riksbankskontoret dras in, utan de kommer att övergå till någon privatbank i den egna staden.

En annan sak, som också är ganska egendomlig, är att bankoutskottets utlåtande nu inte alls rimmar med vad bankoutskottet år 1950 uttalade i sitt utlåtande nr 15. Där var utskottet mycket försiktigt när det gällde avdelningskontorens avveckling. Utskottet förklarade: »Vid de fortsatta övervägandena rörande riksbankens kontorsnät bör självfallet vederbörlig hänsyn tagas jämväl till de uppgifter, som avdelningskontoren ha i fråga om sedel- och myntdistributionen och vilka i särskild grad torde påverka ställningstagandet, då det gäller att slutligt bestämma kontorens antal och förläggning.»

Vid varje veckoslut distribueras ungefär 5 miljoner kronor i min hemstad och vid de veckoslut, som sammanfaller med månadsslut, ungefär 8 miljoner

Ang. indragning av riksbankens avdelningskontor i Norrköping m. m.

kronor. Det är nu mycket lätt att få dessa pengar från riksbanken, som kan ligga med pengarna, men privatbankerna, som skulle sköta denna uppgift, om riksbankens avdelningskontor indrages, kan inte ligga med räntelösa pengar, utan de kommer att på posten rekvirera medlen i sista minuten. Då kommer alltså utbetalningen av denna summa att överföras till posten. Men posten i Norrköping har icke tillräckliga lokaler för att ta hand om den saken. Genomföres detta förslag, måste man rusta upp postkontoret i Norrköping och förse det med sådana anordningar, att det kan ombesörja denna distribution.

Nu har riksbankschefen själv sagt att då det år 1960 blir personalavgång inom avdelningskontoren, kan man ta upp den stora frågan, om alla avdelningskontoren skall dragas in eller inte. Jag tycker att man kan vänta också med den ifrågavarande indragningen, tills den stora frågan toges upp. Vad som därigenom skulle ske är bara det, att man tvingas att under ett par år behålla det överskott som t. ex. avdelningskontoret i Norrköping ger, och det kan väl inte innebära någon större katastrof. Det skulle säkerligen vara utsiktslöst för en enskild motionär att komma med en propå sådan som denna, att medan man håller på att utreda frågan, om systemet med avdelningskontor skall bibehållas eller avskaffas, skulle den utredningen föregripas genom att ett par av de bättre kontoren lades ner. Jag anser nog att man har gått fram litet för fort i detta fall och att det är skäl att avvakta den utredning som pågår. Det rådde ju mycket stor tveksamhet beträffande avdelningskontoren över huvud taget, när riksdagen fattade sina beslut åren 1949 och 1950. Jag tycker att alla skäl talar för att man nu vilar på hanen litet till.

Jag ber därför, herr talman, att få föreslå att utskottets hemställan punkt 2 utgår och, som en konsekvens därav, i hifliga nr 3 punkterna 1 och 4 utgår, med den omnumrering av punkterna som eventuellt kan bli följden av ett sådant beslut.

I detta anförande instämde herrar *Eskilsson, Ivar Nilzon, Sunne och Gillström.*

Herr EWERLÖF: Herr talman! Det förslag, som här föreligger, bottenar ju i en utredning, som är verkställd av riksbankschefen Lemne och som så gott som enhälligt blivit tillstyrkt av både bankofullmäktige och bankoutskottet.

Det är givet att det allmännas kostnader på alla områden, där det är möjligt, bör nedbringas genom en rationalisering av verksamheten. Detta måste gälla även riksbanken. Utvecklingen, inte minst på löneområdet, har gjort en sådan rationalisering nödvändigare än någonsin. Riksbanken eftersträvar att förskjuta tyngdpunkten av sin verksamhet till det centralbanksmässiga området och samtidigt tillvarata alla besparingsmöjligheter. Betydande besparingar torde bl. a. bli följden av de genomförda förändringarna på valutaområdet. Men man har också ansett att de besparingsmöjligheter, som man redan tidigare varit inne på, med avseende på organisationen med avdelningskontor, borde undersökas.

Riksdagen uttalade i samband med inrättandet av Sveriges Kreditbank att man skulle undersöka möjligheterna för kontorsindragning. Nu har utredningsmannen inom riksbanken stannat vid att man skulle gå försiktigt fram på detta område. Han konstaterar att det under nuvarande förhållanden måhända inte finns motiv för att bevara denna organisationsform, men att man bör ytterligare undersöka, huruvida man inte kan tillföra avdelningskontoren nya uppgifter, närmast då i kontakt med de statliga myndigheterna via länsstyrelserna. Det är därför som man i detta sammanhang har stannat vid att tills vidare behålla kontoren i residensstäderna. Man menar att det i bästa fall är endast i dessa städer som man har möjlighet att ge dessa kontor ett raison d'être för framtiden genom de nya uppgifter som skulle kunna tillföras dem via länsstyrelserna. När det däremot gäller de båda

Ang. indragning av riksbankens avdelningskontor i Norrköping m. m.

städer, som nu har avdelningskontor men som inte är residensstäder — Norrköping och Sundsvall — menar man att det över huvud taget inte finns någon möjlighet att tillföra kontoren uppgifter som skulle ekonomiskt motivera deras bibehållande.

Nu har herr Elmgren försökt anföra som ett motiv för bevarandet åtminstone av kontoret i Norrköping att detta i själva verket bär sig och redovisar en vinst. Det är emellertid en rent fiktiv siffra. Det förhåller sig inte på det viset. Inom riksbanken har man noga undersöka denna sak, och man säger att det är fullkomligt felaktigt att påstå att norrköpingskontoret går med vinst. Det enda som kan diskuteras är, hur stor förlusten för upprätthållandet av detta kontor kan uppskattas vara. Den torde uppgå till mellan 75 000 och 100 000 kronor om året. Och då man som sagt inte räknar med att kunna tillföra detta kontor eller det i Sundsvall nya uppgifter, som skulle kunna motivera deras bibehållande, har man ansett att det är riktigt att redan i detta sammanhang ta steget att ställa kontoren i dessa båda icke-residensstäder under avveckling.

Sedan må det bli en senare fråga, hur man skall göra med de andra kontoren. Det är ju en öppen fråga, huruvida det blir möjligt att tillföra dem nya uppgifter. Men man har menat att man när det gäller den frågan kan vila litet på hanen, eftersom ett beslut nu att indraga alla avdelningskontoren skulle medföra så stora övergångskostnader på grund av det åldersläge i vilket personalen befinner sig, att man egentligen inte kan vinna någonting ekonomiskt genom en sådan åtgärd förrän någon gång omkring år 1960. Då kan man räkna med att åldersförhållandena är sådana, att en avveckling med en gång kan ge en besparing.

Under dessa förhållanden har vi i bankoutskottet funnit att det är riktigt att stödja riksbankens strävanden att rationalisera och åstadkomma besparingar där sådana befinnerse motiverade. Vi har i likhet med både utredningsmannen och riksbanksfullmäktige funnit att

en indragning av kontoren i Norrköping och Sundsvall från dessa utgångspunkter är fullt motiverad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ELMGREN**: Herr talman! Endast ett kort genmäle till herr Ewerlöf.

Vad beträffar de förluster på norrköpingskontoret som herr Ewerlöf nu uppgav, borde ju den saken på något sätt ha redovisats i de papper som framlagts. Där görs emellertid bara mycket knapphändiga och lakoniska uttalanden. Sådana förhållanden borde ju riksdagen mycket noggrant informeras om.

Herr Ewerlöf talade om att man önskar förskjuta tyngdpunkten av riksbankens verksamhet till det centralbanksmässiga området. Ja, det har jag för min del ingenting att invända emot. Jag skulle inte ha protesterat här, om man kommit fram med en övertygande utredning om att alla riksbankens avdelningskontor borde läggas ned. Men den metod som man här följer tycker jag är felaktig. Ty detta har riksdagen aldrig begärt. Riksdagen har begärt en allmän översyn av kontorsnätet.

Nu har herr Ewerlöf — och det är jag honom tacksam för — förklarat litet närmare vad utskottets lakoniska yttrande om residensstäderna innebär. Men jag måste säga att detta inte riktigt rimmar med vad utskottet sade år 1950. Då förklarade utskottet att man väntar att vid en översyn av den statliga fondrörelsen ytterligare arbetsuppgifter av likartad beskaffenhet — det gällde bostättningslånen och egnahemslånen — skall tillföras avdelningskontoren, »eventuellt även kamerala göromål från länsstyrelserna». Detta sistnämnda var alltså vid den tidpunkten endast en fråga i bakgrunden.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

bifallas, dels ock, av herr *Elmgren*, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan i punkten 2 samt till följd därav utesluta anmärkningarna 1 och 4 ur den i punkten 3 b avsedda personalförteckningen men i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Elmgrens* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 36, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 55, med anledning av väckta motioner angående lånegaranti för inköp av bostadsfastighet, som tillskapas i samband med jordbrukets yttre rationalisering;

nr 56, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till renskötande lapp för uppförande av bostadsbyggnad; samt

nr 57, med anledning av väckt motion om åtgärder för bibehållande och för-

bättrande av bestånden av lax och ål i svenska fiskevatten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 oktober 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna i bilagor till nämnda statsrådsprotokoll intagna förslag rörande lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m., dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande.

I en annan proposition, nr 251, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 6 november 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna i bilagor till nämnda statsrådsprotokoll intagna förslag rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m., dels godkänna i statsrådsprotokollet förordad utbyte av en ämneslärartjänst vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala i lönegrad Ca 26 mot en adjunktstjänst i lönegrad Ca 29, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

I propositionen nr 241 hade till riksdagens prövning hänskjutits dels en av 1949 års tjänsteförteckningskommitté den 4 oktober 1952 med Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation träffad överenskommelse angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m., dels en av kommittén den 13 oktober 1952 med Statstjänarkartellen träffad överenskommelse angående viss sjukvårds- och ekonomipersonal. Överenskommelserna utgjorde resultatet av en andra etapp av kommitténs arbete, varunder inemot 25 000 tjänster varit under bedömning. Vidare hade i propositionen framlagts förslag till vissa tjänsteförändringar inom konjunkturinstitutet, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, statens lönenämnd och statens avtalsnämnd. Slutligen hade i propositionen anmälts av försvarets civilförvaltning framlagda förslag angående löneställningen för vissa förrådsmän samt för viss vaktmästarpersonal vid försvaret, vilka förslag grundade sig på överenskommelser, som träffats mellan försvarets civilförvaltning, å ena, samt Försvarets civila tjänstemanaförbund och Försvarsverkens civila personals förbund, å andra sidan.

I propositionen nr 251 hade till riksdagens prövning hänskjutits en av 1949 års tjänsteförteckningskommitté med vederbörande personalorganisationer den 6 november 1952 träffad överenskommelse angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster vid krigsmaterielverket, arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen samt skogsvårdsstyrelserna. Denna överenskommelse avsåg omkring 1 700 tjänster inom olika lönegrader och karriärstegar vid ifrågasvarande verk och institutioner. I anslutning härtill hade i propositionen framlagts förslag till vissa tjänsteförändringar vid försvarets forskningsanstalt och ändrad lönegradsplacering för en ämneslärtjänst vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Vidare hade föreslagits ändrad lönegradsplacering för

vissa personalkategorier vid statsdepartementen.

I sammanhang med propositionen nr 241 hade utskottet till behandling författat 51 motioner, nämligen 23 i första kammaren och 28 i andra kammaren (därav 22 likalydande). I 41 av motionerna hade yrkanden framställt om förhöjd löneställning, 5 motioner avsågo tjänstebestämningsfrågor, 3 innefattade avslagsyrkanden och 2 avsågo ändrad anställningsform för visst slag av tjänster.

I de likalydande motionerna I: 513 av herr *Tjällgren* m. fl. och II: 676 av herr förste vice talmannen *Skoglund* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna bleve lika eller, därest en sådan ändring icke skulle kunna genomföras, att riksdagen måtte uttala sig för att lönegradsplaceringen för sällskapens sekreterare måtte underkastas förnyad prövning.

I de likalydande motionerna I: 517 av herr *Sunne* m. fl. och II: 678 av fru *Sjöstrand* m. fl. hade hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta, att kronojägarna vid domänverket skulle placeras i lönegrad Ca 20 eller, om riksdagen ansåge, att någon ändring av föreliggande proposition nu ej kunde komma i fråga, att riksdagen måtte uttala, att frågan om kronojägarnas löneplacering snarast borde av Kungl. Maj:t upptagas till förnyad prövning.

I de likalydande motionerna I: 518 av herr *Gustav Emil Andersson* m. fl. och II: 684 av herr *von Seth* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förste skogsvårdsmästare skulle placeras i lönegrad Ca 23, skogsvårdsmästare i lönegrad Ca 20 och biträdande skogsvårdsmästare i lönegrad Ca 17.

I de likalydande motionerna I: 519 av herr *Ahlberg* m. fl. och II: 704 av herr *Åhman* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att trädgårdsmästar-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

tjänsten vid karolinska sjukhuset skulle placeras i lönegrad Ca 16.

I de likalydande motionerna I: 532 av herr *Karl Persson* samt II: 697 av herrar *Rubbestad* och *Onsjö* hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 241 samt besluta omprövning av berörda lönefrågor.

I sammanhang med propositionen nr 251 hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren väckt motion, nr 537, av herr *Erik Jansson* m. fl., vari hemställts om ändrad löneställning för viss tjänst vid Stockholms läns arbetsförmedling.

Utskottet hade i det nu föreliggande utflåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att motionerna I: 532 och II: 697 måtte av riksdagen bifallas;

2. att motionerna I: 514 och II: 680 icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 515 och II: 681, i vad avsågs avdelningsföreståndare vid statens växtskyddsanstalt, icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 516 och II: 679 icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 519 och II: 704 icke måtte av riksdagen bifallas;

6. att motionerna I: 523 och II: 690 icke måtte av riksdagen bifallas;

7. att motionerna I: 524 och II: 689 icke måtte av riksdagen bifallas;

8. att motionerna I: 525 och II: 700 icke måtte av riksdagen bifallas;

9. att motionerna I: 529 och II: 695 icke måtte av riksdagen bifallas;

10. att motionerna I: 533 och II: 703 icke måtte av riksdagen bifallas;

11. att motionen II: 688 icke måtte av riksdagen bifallas;

12. att motionen II: 692 icke måtte av riksdagen bifallas;

13. att motionen II: 702 icke måtte av riksdagen bifallas;

14. att motionerna I: 520 och II: 683, I: 531 och II: 696 samt II: 687 icke måtte av riksdagen bifallas;

15. att motionerna I: 530 och II: 693 icke måtte av riksdagen bifallas;

16. att motionen II: 677 icke måtte av riksdagen bifallas;

17. att motionerna I: 526 och II: 699 icke måtte av riksdagen bifallas;

18. att motionen I: 536 icke måtte av riksdagen bifallas;

19. att motionerna I: 527 och II: 691 icke måtte av riksdagen bifallas;

20. att motionerna I: 515 och II: 681, i vad de icke behandlats under 3., icke måtte av riksdagen bifallas;

21. att motionerna I: 513 och II: 676 icke måtte av riksdagen bifallas;

22. att motionen II: 685 icke måtte av riksdagen bifallas;

23. att motionerna I: 518 och II: 684 icke måtte av riksdagen bifallas;

24. att motionerna I: 535 och II: 701 icke måtte av riksdagen bifallas;

25. att motionerna I: 534 och II: 698 icke måtte av riksdagen bifallas;

26. att motionerna I: 528 och II: 694 icke måtte av riksdagen bifallas;

27. att motionerna I: 521 och II: 682 icke måtte av riksdagen bifallas;

28. att motionerna I: 517 och II: 678 icke måtte av riksdagen bifallas;

29. beträffande propositionen nr 241 att riksdagen måtte

a) godkänna de i bilagor till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 oktober 1952 intagna förslagen rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande;

30. beträffande propositionen nr 251 att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 537

a) godkänna de i bilagor till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 6 november 1952 intagna förslagen rörande lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.,

b) godkänna det i nämnda statsrådsprotokoll förordade utbytet av en ämneslärartjänst vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala i lönegrad Ca 26 mot en adjunktstjänst i lönegrad Ca 29,

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Sådant det nu ifrågavarande förhandlingsresultatet föreligger innefattar det ett antal lönefrågor, som längre eller kortare tid väntat på sin lösning. Utskottet anser sig inte kunna motsätta sig att de träffade överenskommelserna godkännes av riksdagen. Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet om eventuellt mera omfattande lönegradsfrågor blir aktuella i framtiden.

I anslutning till vad utskottet nyss anfört rörande det föreliggande förhandlingsresultatet såsom sådant anser sig utskottet icke böra tillstyrka de yrkanden som i flertalet motioner framställts angående höjd löneställning för vissa tjänster eller grupper av tjänster. Ett avsteg från de träffade förhandlingsöverenskommelserna skulle givetvis menligt påverka det å statens vägnar förhandlande organets fortsatta arbete och bör följaktligen icke komma i fråga utan mycket starka skäl. Å andra sidan framföres i vissa motioner synpunkter, som enligt utskottets mening icke kan fränkännas beaktande. Utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen.

I fråga om lantbruksnämnderna (bil. A: 102) föreslås, att de nu i lönegradshänseende jämställda tjänsterna som lantbruksdirektör och lantbruksingenjör (Ca 32) differentieras i lönegradshänseende så att lantbruksdirektör hänföres till Ca 34 och lantbruksingenjör bibe-

hålles i Ca 32. I motionerna I: 527 och II: 691 yrkas, att lantbruksingenjör placeras i Ca 34, vilket innebär bibehållande av likställdheten mellan de båda slagen av tjänster. Utskottet vill framhålla, att den omständigheten att dessa tjänster hittills haft samma lönegradsplacering torde sammanhånga med att båda ansetts böra placeras mellan byrådirektörsggraden (Ca 31) och den förutvarande byråchefsggraden (Ca 33). Någon annan grad än Ca 32 har härvid icke stått till buds. Sedan byråchefsggraden numera höjts till Ca 37, har fråga uppkommit om lantbruksdirektörs- och lantbruksingenjörstjänsternas differentiering. Det vill förefalla utskottet som om den föreslagna löneskillnaden på två lönegrader är väl stor i förhållande till arbetsuppgifter och tjänsteställning samt att en placering av lantbruksdirektörerna i 33 lönegraden hade inneburit en mera tillfredsställande lösning. Utskottet anser sig emellertid icke böra tillstyrka nämnda motioner.

Under hushållningssällskapen (bil. A: 113) är att uppmärksamma lönegradsplaceringen av sekreterartjänsterna. Enligt förslaget i propositionen skall dessa uppflyttas från 31 till 33 lönegraden. I motionerna I: 513 och II: 676 yrkas sådan ändring i propositionen, att lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare och lantbruksdirektörerna blir lika. Därest sådan ändring icke skulle kunna genomföras, hemställes att lönegradsplaceringen för sällskapens sekreterare underkastas förnyad prövning. Även om utskottet, på sätt förut angivits under lantbruksnämnderna, finner lantbruksdirektörernas placering väl hög har utskottet i enlighet med sitt allmänna ställningstagande ej velat förorda avsteg från Kungl. Maj:ts förslag på ifrågavarande punkt. Ej heller anser utskottet tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka yrkandet om förnyad prövning av frågan om hushållningssällskapssekreterarnas lönegradsplacering.

Beträffande skogsvårdsstyrelserna (bil. A: 125) yrkas i motionerna I: 518 och

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

II: 684 betydande lönegradshöjningar för förste skogsvårdsmästare (f. n. förste länsskogvaktare), skogsvårdsmästare (f. n. länsskogvaktare) och biträdande skogsvårdsmästare (f. n. biträdande länsskogvaktare). Utskottet vill i anledning av den i motionerna gjorda jämförelsen med vägmästarnas löneställning erinra, att vägmästarna redan nu har högre löneställning än länsskogvaktarna. Detta tar sig uttryck dels i lönegradsplaceringen (17 resp. 16 lönegraden), dels i att vägmästarna utöver lön åttnjuter provisorisk avlöningsförstärkning med 50 kronor för månad. Då enligt vad utskottet inhämtat frågan om länsskogvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. I fråga om tjänstebenämningar hänvisar utskottet till det tidigare anförda.

I fråga om domänverket (bil. A: 179) innebär Kungl. Maj:ts förslag, att tjänsten som kronojägare uppflyttas från 16 till 17 lönegraden. I motionerna I: 517 och II: 678 yrkas, att kronojägarna placeras i 20 lönegraden eller, alternativt, att frågan om deras lönegradsplacering snarast upptages till förnyad prövning. Denna lönegradsfråga befinner sig i samma läge som den ovan under skogsvårdsstyrelserna behandlade angående länsskogvaktarna även i det hänseendet att den föreslagna lönegradsplaceringen ingått som ett väsentligt led i förhandlingsöverenskommelsen. I enlighet med sin allmänna inställning har utskottet icke ansett skäl föreligga att tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet.

Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tager under omprövning, om inte en av byrådirektörstjänsterna i Ca 31 kan vid uppkommande vakans indragas.»

Reservationer hade anförts

1) av herr *Rubbestad*, som ansett, att utskottet bort under punkten 1 hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 532 och II: 697 hos Kungl. Maj:t hemställa om omprövning av de lönefrågor, som berördes i propositionen nr 241;

2) av fröken *Andersson*, herrar *Leander*, *Sundelin*, *Einar Persson*, *Svensson* i Ljungskile, *Lindholm* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Alingsås och *Nihlfors*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Sådant det» och slutade med »i framtiden», bort hava följande lydelse:

»Sådant det nu ifrågavarande förhandlingsresultatet föreligger innefattar det ett stort antal lönefrågor, som längre eller kortare tid väntat på sin lösning. Utskottet anser förhandlingsresultatet vara ur statsverkets synpunkt i det hela godtagbart. Utskottet tillstyrker därför att de träffade överenskommelserna godkännes av riksdagen.»

3) av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Mårtensson* i Uddevalla och *Rubbestad*, vilka ansett, att sista meningen i det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »I anslutning» och slutade med »årliga anslagsbehandlingen», bort utgå;

4) av herrar *Bergh*, *Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att sista meningen i det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Under hushållningssällskapen» och slutade med »hushållningssällskapssekreterarnas lönegradsplacering», bort hava följande lydelse:

»Däremot anser utskottet skäl föreligga för en förnyad prövning av lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare.»

samt att utskottet bort under punkten 21 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 513 och II: 676 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkännna vad utskottet i det av reservanterna förordade yttrandet anför;

5) av herrar *Bergh* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka i anledning av motionerna I: 518 och II: 684 ansett, att näst sista

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

meningen i det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Beträffande skogsvårdsstyrelserna» och slutade med »tidigare anförda», bort hava följande lydelse:

»Då enligt vad utskottet inhämtat frågan om länsskogvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen, har utskottet — även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering — ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.»

6) av herrar *Bergh* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Nihlfors*, vilka i anledning av motionerna I: 517 och II: 678 ansett, att sista meningen i det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »I fråga om domänverket» och slutade med »framställda yrkandet», bort hava följande lydelse:

»Även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.»

7) av fröken *Andersson*, herrar *Leander*, *Sundelin* och *Einar Persson*, fru *Lindström*, herrar *Svensson* i Ljungskile, *Lindholm* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Alingsås och *Nihlfors*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen» och slutade med »vakans indragas», bort utgå.

Dessutom hade reservationer utan angivna yrkanden anmälts av, utom andra, herr *Näsgård*, fröken *Andersson*, herr *Pålsson* och herr *Bergh*.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Den nu pågående tjänsteförteckningsrevisionen är ju den första som i ett sammanhang omfattat hela den statliga för-

valtningen. Det är också första gången som lönegradsfrågan i så stor utsträckning, som nu är fallet, varit föremål för förhandlingar mellan ett statsorgan och berörda personalorganisationer. Det fördes en diskussion här i våras i detta sammanhang, och vid behandlingen av nu föreliggande proposition har man samma olustförmimmelser som den gången. Redan då framhölls det i statsutskottets utlåtande nr 153, att den nya utvecklingen på området bör ägnas särskild uppmärksamhet i samband med hela det problemkomplex som utretts av 1948 års förhandlingsrättskommitté. Tiden hastar, och det är bara att hoppas att en annan ordning än den nuvarande skall komma till stånd, ju förr dess hellre.

Det är dock, tycker jag, en något bakvänd ordning som nu tillämpas. Det hade varit lämpligare att först pröva frågan om vilka metoder som skall tillämpas vid lönegradsplacering av statliga tjänstemän och att sedan förhandla efter dessa metoder. Nu har det skett tvärtom, och man vet varken in eller ut.

Här föreligger nu 51 motioner, alla avslagna. Man frågar sig av naturliga skäl, varför riksdagen över huvud taget skall syssla med saker och ting som det de facto inte går att göra någonting åt. Denna problemställning är, menar jag, en av de viktigaste frågorna i detta sammanhang ur riksdagens synpunkt.

Beträffande behandlingen av den föreliggande frågan befinner vi oss i dag i samma situation som i våras. Läget är alltså att vad som här föreslås betraktas som ett förhandlingsresultat — det är ju också ett sådant — och riksdagen har att anta det i dess helhet eller att förkasta det, likaledes i dess helhet. Att utan vidare förhandlingar ändra på vissa punkter i propositionen skulle rubba förhandlingsresultatet.

Det går alltså icke att ändra på det framlagda förslaget. Man måste då göra sig den frågan: Kan riksdagen över huvud taget gå in på en detaljprövning beträffande hela detta frågekomplex? Såvitt jag förstår kan riksdagen endast dra upp de stora riktlinjerna, efter vilka

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

man sedan har att handla, men i övrigt måste det bli någon form av decentralisering beträffande förhandlingarna. Jag vill dock redan nu säga att jag tycker att det vore felaktigt att överlåta hela saken till Kungl. Maj:t.

Vi kan alltså här inte ändra på någon punkt för att inte, som man säger, bryta förhandlingsresultatet. Men å andra sidan betonas det, vilket även säges i utskottets utlåtande, att en omprövning kan ske i samband med den årliga anslagsbehandlingen. Då frågar man sig emellertid: Rubbas inte också då förhandlingsresultatet? Och hur skall man då gå till väga? Skall det under dylika förhållanden bli nya förhandlingar? Jag trycker för min del att det är ganska egendomligt att riksdagen inte nu skall kunna företa några ändringar men kunna göra det inom en ganska näralliggande framtid på andra vägar. Är det ena brytandet av förhandlingsresultatet värre än det andra?

Jag har, vill jag säga i förbigående, inte reserverat mig på någon punkt. Jag har förstått att i den mån detta är ett förhandlingsresultat, är det också olämpligt att bryta det på vissa punkter, i synnerhet som vi har fått upplysning om att det hela hänger samman. Man har, höll jag på att säga, gjort vissa byten in natura på olika punkter. Man har liksom sagt: Ger ni efter på den eller den punkten, så går vi med på en eftergift på en annan punkt, o. s. v. Det är klart att det hela rafflar upp sig, om man skulle bryta sönder överenskomsten på vissa punkter.

Just detta konstaterande visar, hur olämpligt hela förfarings sättet är. Vart tar, frågar jag, riksdagsmännens motionsrätt vägen här? Ja, de har visserligen rätt att motionera, men de vet å priori att det icke blir några förändringar — det konstateras redan i propositionen att så inte kan ske.

Jag har, som sagt, inte reserverat mig på några speciella punkter, ehuru jag, i den mån jag har kunnat tränga in i problemen, ansett det riktigt med en omprövning av t. ex. lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare,

lantbruksingenjörerna, ett par arkivarie-tjänster vid kammarkollegiet m. fl. Det har emellertid varit praktiskt taget omöjligt att nu göra några ändringar. De reservationer som finns går ju också väsentligen endast ut på önskemål om omprövningar på vissa punkter.

Det föreliggande resultatet har på vissa håll bland tjänstemännen vållat ganska stort missnöje, vilket vi granneligen kunnat konstatera efter alla uppvaktningar och telefonpåringningar vi fått. Det är klart att det är så med alla förhandlingsresultat att inte alla parter kan vara helt nöjda; det ligger i sakens natur. Men man kan inte freda sig från den uppfattningen, att vid dessa förhandlingar har vissa parter, enskilda eller smärre grupper, haft mindre möjligheter än eljest att göra sina synpunkter gällande.

I detta sammanhang vill jag säga, att hela detta system har uppammat ett lönegradstänkande som är nästan beklämmande. Vi får här en klar bild av att man på vissa håll i sina resonemang liksom inte utgår från att det egna arbetet inte värdesättes så som man tycker att det bör göras. Man ser sig i stället omkring och upptäcker att vissa andra grupper fått sina löner reglerade, och då begär man att även den egna gruppens löner skall förbättras. Jag förstår att det bara är en from önskan, men jag vill ändå säga, att man kanske även inom den statliga sektorn i större utsträckning än hittills bör låta den enskilde tjänstemannens duglighet fälla utslaget vid lönesättningen. Jag kan heller inte anse det vara lyckligt att lönefrågor blir så politiserade som fallet nu är för statstjänstemännen.

Hela lönesystemet över huvud taget är så invecklat att gemene man bland riksdagsmännen omöjligt kan sätta sig in i detsamma, annat än med vissa undantag — jag tänker då på de riksdagsmän som här till särskild uppgift att vara »lönemandariner». Det skulle för övrigt vara rätt intressant att veta, hur stor del av tjänstemännens tid som åtgår för att tyda lönereglementet.

I utlåtandet över biträdespropositio-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

nen, om vilken jag, herr talman, kanske kan få säga några ord i förbifarten, heter det: »Utskottet vill emellertid framhålla svårigheten att enbart på grundval av vad i propositionen anföres bedöma förslagets innebörd på vissa punkter. Bl. a. hade det varit önskvärt med någon redogörelse för innebörden i de avgivna remissyttrandena.»

Ja, det är samma svårigheter över hela linjen. Man kan fråga sig: Har verkscheferna fått säga sitt ord? Det står i propositionen s. 4: »Tjänsteförteckningskommittén har under arbetets gång hållit så nära kontakt med verksledningarna som förhandlingsproceduren medgett. Innan de slutliga förhandlingarna med personalorganisationerna påbörjats, har kommittén underrättat verkscheferna om de förslag angående lönegradsplacering, som kommittén tillställt organisationerna som underlag för förhandlingarna.»

Men vi har inte fått någon redovisning härför, åtminstone ingen att tala om, såvitt jag förstår. Denna proposition innebär dock på vissa punkter även organisatoriska förändringar, som rimligen verkscheferna borde haft tillfälle att yttra sig om.

Nu är vi alla fullt på det klara med — det vill jag i ärlighetens namn säga — att det vore nästan omöjligt att på varje punkt precisera, motivera och relatera vad som här förekommit. Det skulle bli åtskilliga volymer, som riksdagsmännen skulle behöva plöja igenom, och jag tror inte att det skulle ge så värst mycket. Men att detta på något vis måste komma fram, tycker jag ligger i sakens natur. Om å andra sidan avdelningen, utskottet och riksdagen skulle ha prövat allting i detalj, skulle det de facto ha blivit en helt ny tjänsteförteckningsrevision, alltså helt enkelt ett dubbelarbete. Att lägga upp arbetet på det sättet är — åtminstone har det varit det i utskottet — praktiskt omöjligt. Jag tycker att bl. a. detta visar systemets brister.

Avdelningen har dock arbetat utomordentligt samvetsgrant med denna proposition. Avdelningen har fått alla möj-

liga upplysningar och sammanhängande föredragningar, som har varit utomordentliga i sitt slag. Men trots detta har man en obehaglig känsla av att befinna sig på osäker mark. Jag anser att mot denna bakgrund bör, ju förr dess hellre, en annan ordning komma till stånd, så att inte riksdagsbehandlingen av ett så betydelsefullt ärende som detta närmast blir av parodisk karaktär.

Herr ARRHÉN: Herr talman! I de allmänna betänkligheter, som fröken Andersson nyss givit uttryck för beträffande systemets konstruktion och dess funktion, ber jag att i största allmänhet få instämma. Jag har emellertid begärt ordet närmast för att framföra några synpunkter, som har ett visst samband med följdverkningarna av det beslut, som riksdagen i dag står i begrepp att fatta.

Vi har i dag den 10 december. Detta kan väl sägas innebära att riksdagsbeslutet i förhållande till det löpande året fattas i elfte för att inte säga i tolfte timmen. Den farhågan har då uppstått, att det skall visa sig omöjligt för vederbörande verk och inrättningar att expediera ett eventuellt riksdagsbeslut i dag och i samband därmed stående uppflyttningar i lönegrader och löneklasser samt de åtföljande utbetalningarna i de individuella fallen före den 31 december detta år. Arbetet med dessa angelägenheter kommer visserligen enligt av mig inhämtade upplysningar att forceras, men man hyser dock mycket starka tvivel om det skall bli möjligt att bli färdig till det nya årets början. Man behöver endast erinra om att det här inte gäller bara nya placeringar i lönegrad och löneklass, utan även i en hel del fall också utfärdande av nya fullmakter. Dessa förhållanden kan leda till att de utbetalningar, som blir en följd av riksdagsbeslutet, först kan verkställas under förra hälften av 1953.

Som följd härav uppstår vissa oklarheter i deklara-tionshänseende. En del får möjlighet att uppta det retroaktiva lönetillägget — det rör sig genomgående om tillägg — i deklara-tionen den 15 februari 1953, den del nämligen, som

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

får pengarna i händerna före slutet av 1952. Men hur skall de förfara härvidlag, som får pengarna utbetalade först under senare delen av januari eller kanske i februari eller kanske t. o. m. under mars månad? Efter vad jag inhämtat tillämpas på vissa håll av taxeringsmyndigheterna den praxis, att inkomster, som inkommit före den 15 januari, får skrivas på föregående års inkomster. Vissa affärsmän samt hyresvärdar med för sent inbetalade hyror har föranlett denna förskjutning. Däremot torde det ej, efter vad jag också inhämtat, vara möjligt av tekniska skäl att såsom inkomst under 1952 få deklarerera inkomst, som influtit senare än den 15 februari 1953. Detta kan för övrigt endast ske med en välvillig tolkning av § 41 i kommunalskattelagen samt i samband därmed utfärdade särskilda föreskrifter.

I dagens läge och med hänsyn till de osäkerhetsmoment, som föreligger och som är av olika karaktär, synes det mig vara av visst värde, att de synpunkter, som jag här framfört, blir beaktade, nämligen så till vida att man i de centrala instanserna bemödar sig om att få fram enhetliga direktiv. Det skulle alltså vara önskvärt, att riksskattenämnden — som jag förmodar är rätt myndighet i detta fall — låter utfärda föreskrifter om hur deklARATIONEN av de retroaktiva lönetilläggen skall ske. Det viktigaste är att man säger ifrån hur man vill ha det. I sak, d. v. s. om lönetillägget skall placeras på toppen av 1952 eller 1953 års inkomster, torde det ena eller det andra arrangemanget enligt vad ett överslag ger vid handen inte spela så stor roll för den enskilde. Det är de i våras förändrade grunderna för skatteprogressionen, som gör att resultatet blir ungefär hugget som stucket.

Likväl är det för skattebetalaren lugnast att veta vad han har att hålla sig till. Just därför vore det, som jag redan sagt, berättigat om riksskattenämnden utfärdade klarläggande anvisningar. Det rör ju sig här i alla fall om rätt många människor och rätt stora penningbelopp.

Herr SUNDELIN: Herr talman! När riksdagen i våras behandlade Kungl. Maj:ts proposition nr 107 med förslag till lönegradsplacering av omkring 135 000 statliga tjänster, uttalades det från flera håll rätt starka betänkligheter mot det nya sättet för löne reglering av dylika tjänster. Det förslag, som då förelades riksdagen, grundade sig nämligen på en förhandlingsöverenskommelse, nämligen en överenskommelse mellan 1949 års tjänsteförteckningskommitté som representant för staten, å ena sidan, och vissa tjänstemannaorganisationer, å andra sidan.

Det var ett fullkomligt nytt tillvägagångssätt i fråga om lönegradplacering, som här hade kommit till användning. Riksdagen hade blivit satt i efterhand. Den hade visserligen formell rätt att antaga eller förkasta förslaget eller att ändra detsamma, men i realiteten var väl riksdagens möjligheter att ändra på förslaget tämligen små. Detta konstaterades också vid debatterna i kamrarna.

Nu föreligger återigen genom Kungl. Maj:ts propositioner 241 och 251 resultatet av en förhandlingsöverenskommelse, denna gång avseende lönegradsplacering för mellan 26 000 och 27 000 statliga tjänster. Samma tveksamhet beträffande den nya ordningen för lönegradsplacering, som kom till uttryck vid debatterna i våras, är säkerligen till finnandes även nu, och det kan inte förnekas att riksdagens inflytande på behandlingen av dessa frågor blir litet eller intet genom det nya förfaringsättet.

I våras godtog emellertid riksdagen med endast smärre reservationer Kungl. Maj:ts förslag, som byggde på förhandlingsöverenskommelsen då, och det är väl knappast att förmoda att riksdagen skulle ta någon annan ställning till den överenskommelse och det förslag, som nu föreligger. Man kan visserligen ställa sig tveksam till den nya ordningen för bestämmande av lönerna, men riksdagen kan väl knappast våga ta ansvaret för ett underkännande av förhandlingsresultatet med de konsekvenser på det statliga arbetsområdet, som ett sådant ställ-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ningstagande säkert skulle komma att medföra.

Utskottet har därför också avstyrkt motionerna I: 532 och II: 697, i vilka yrkas, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 241 samt besluta omprövning av de i propositionen berörda lönefrågorna.

I anslutning till propositionerna nr 241 och 251 har väckts en del motioner, i de flesta fall med förslag om högre lönegradsplacering för vissa tjänster än de föreslagna. Det har beräknats att ett bifall till samtliga yrkanden om höjd löneställning skulle medföra en kostnadsökning av 1,6 miljoner kronor jämfört med Kungl. Maj:ts förslag. Med hänsyn bl. a. till att förslaget bygger på en förhandlingsöverenskommelse har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till några av de väckta motionerna om höjd lönegradsplacering eller om uttalanden i den riktningen. Utskottet har emellertid sagt, att utskottet anser, att det i vissa motioner har framförts synpunkter som inte kan fränkännas beaktande. »Utskottet vill framhålla» säges på s. 10 i utlåtandet, »att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan här om kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen».

Några reservanter inom utskottet vill, att den meningen i motiveringen skall strykas; jag syftar här på den med 3) betecknade reservationen. För min del måste jag säga att jag har svårt att förstå reservanternas ställningstagande. Skulle riksdagen verkligen inte i detta sammanhang — då man väl ändå är på det klara med att den nu träffade överenskommelsen inte är hundra procentigt rättvisande och det även torde vara säkert, att förhållandena beträffande vissa tjänster kan ändras så, att en annan lönegradsplacering måste anses påkallad — kunna uttala att lönegradsplaceringen i sådana fall framdeles bör kunna omprövas under riksdagens medverkan?

Några motioner avser tjänstebemärkningsfrågor. Utskottet har beträffande

dessa motioner utgått från att de däri framförda önskemålen prövas i samband med att vederbörliga personalförteckningar utfärdas.

Slutligen vill jag, herr talman, i detta sammanhang med några ord beröra reservationen nr 2). Bland reservanterna återfinner man här samtliga riksdagsledamöter, som i statsutskottets femte avdelning varit med om behandlingen av denna fråga. Reservationen gäller en punkt i motiveringen. På s. 9 i utlåtandet säger utskottet, att det hade varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet i framtiden. Vi reservanter är inte så säkra på att det är lämpligt att göra ett sådant uttalande. Vi vet alla, hur länge man efterlyste något resultat av tjänsteförteckningskommitténs arbete. I våras fick riksdagen det första förslaget, och nu föreligger ett andra förslag. Men ännu finns det tjänstemannagrupper, som inte berörts av den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen och lönereglerna. Ytterligare förslag kommer därför kanske att föreläggas riksdagen i vår. Anser verkligen utskottsmajoriteten, att alla grupper borde ha fått vänta, tills hela tjänsteförteckningsrevisionen varit klar?

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten 1, men beträffande motiveringen ber jag att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Det förefaller som om denna proposition vore ett försenat eko av de lönepropositioner, som förelades riksdagen under överkonjunkturen. Det var givetvis rätt och riktigt, att riksdagen då kompenserade statens tjänstemän för dyrtiden; ingen torde heller förneka att så har skett.

Jag tror emellertid att de allra flesta instämmer i att den nu ifrågavarande propositionen kommer upp till behandling i ett mycket olyckligt ögonblick, just då avtalsförhandlingar pågår för

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

oerhört stora grupper av arbetarna i vårt land. Vissa av dessa arbetargrupper har en låg, i en del fall mycket låg lönestandard, och därför är det kanske inte så besynnerligt om det framkommer vissa betänkligheter mot att i detta sammanhang gå in för lönehöjningar till andra grupper, som redan har en god och i några fall en mycket god löneställning. De stora arbetstagarorganisationerna LO och TCO har ju föreslagit ett i stort sett oförändrat löneläge för de arbetare och tjänstemän, som är anslutna till organisationerna. Det hade säkerligen varit en mycket stor fördel för dessa avtalsförhandlingar, om vi inte fått denna löneproposition just nu.

Varken departementschefen eller utskottet känner sig helt tillfreds med propositionen och de föreslagna lönetilläggen. Från bägge hållen uttalas, att lönerna åtminstone i vissa fall måste anses bli för höga i förhållande till det nuvarande allmänna löneläget. Trots detta har de godkänt förslaget, eftersom det är ett förhandlingsresultat. Och departementschefen har sagt, att propositionen bör antingen godkännas eller avslås i sin helhet. I vissa fall gäller det naturligtvis ganska lågt avlönade tjänstemän, men till allra största delen avser propositionen sådana tjänstemän som redan förut har en rätt god löneställning.

En annan konsekvens av propositionen är säkerligen att även andra tjänstemannagrupper inom såväl den statliga som den enskilda sektorn kommer att begära lönehöjningar. Detta måste givetvis försämrats utsikterna till ekonomisk balans under en tid framåt; vi vet ju att det redan är svårt för vårt land att hävda sig på exportmarknaden. Någon invänder kanske att våra exportvaror inte blir dyrare genom att statstjänarna får högre löner, men det är givet att lönehöjningarna för statens tjänstemän kommer att inverka även på andra tjänstemän och arbetare och dra med sig lönehöjningar också för dem. Resultatet blir en påfrestning på den ekonomiska balansen, som vi för närvarande kan anse uppnådd. För dagen verkar det för övrigt nästan som om vi skulle stå

inför en depression med i synnerhet försämrade exportmöjligheter.

Då vi behandlade den stora propositionen om delvis mycket stora lönetillägg till cheftjänstemännen, sade jag att löneförbättringarna kommer att utlösa krav från de grupper som står närmast under cheftjänstemännen, vilket ju även skett. Jag är övertygad om att den föreliggande propositionen kommer att verka på samma sätt; det ena drar det andra med sig.

Härtill kommer en annan sak. Överenskommelsen är som bekant ett resultat av förhandlingar, men det tycks i alla fall vara så, att vissa grupper har haft bättre förhandlare och dessutom kanske ett mer eller mindre framträdande medhåll från den andra parten vid förhandlingsbordet. De har fått relativt bättre lönetillägg än andra grupper, som inte haft lika goda förhandlare eller varit sämre lottade i andra avseenden.

Jag skall inte här göra några jämförelser över hela linjen utan vill endast peka på ett par grupper, som jag tror att tidigare talare redan fäst uppmärksamheten vid. Lantbruksdirektörerna får enligt förslaget en högre löneställning än såväl hushållningssällskapens sekreterare som lantbruksingenjörerna. Vi vet alla, att åtminstone lantbruksingenjörerna har en högre och längre utbildning än lantbruksdirektörerna, och jag tror att detsamma i det stora flertalet fall även gäller hushållningssällskapens sekreterare.

För en hel del grupper skall lönetillägget utgå retroaktivt. Här är det emellertid inte fråga om någon kompensation för dyrtiden utan om en ren löneklassuppflyttning, och då kan det väl ändå inte vara lämpligt att låta den högre lönen utgå retroaktivt för ett halvt år tillbaka.

Enligt min mening innehåller förslaget så många direkt felaktiga, otillräckligt utredda eller på annat sätt otillfredsställande punkter, att utskottets prövning såvitt jag förstår borde ha lett till återförvisning av propositionen för ny handläggning. Jag tror att både fröken Andersson och herr Sundelin ytt-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

rat, att riksdagen inte har mycket att säga till om när det gäller statstjänstemännens löner, sedan vi kommit i det läget att uppgörelserna träffas vid förhandlingsbordet. Jag tycker för min del, att riksdagen dock har en möjlighet att säga ifrån: den kan tillbakavisa hela lönepropositionen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1) av herr Rubbestad, som innebär avslag på propositionen och hemställa till Kungl. Maj:t att ompröva de lönefrågor, som beröres i propositionen nr 241.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Flera talare under den förflutna debatten har erinrat om den stora diskussion, som förekom här i våras vid behandlingen av motsvarande fråga, då 135 000 av statens tjänstemän fick ny lönegradsplacering.

Kritiken mot det nya förfarandet var då mycket stark. Det gjordes gällande bl. a. av herr Herlitz, att Kungl. Maj:t, riksdagen och verkscheferna sköts åt sidan genom det nya förfarandet. Enligt min mening var det alldeles riktigt och mycket värdefullt att denna kritik framfördes, därför att den ställer under debatt ett flertal frågor av både konstitutionell och ekonomisk betydelse.

Jag har samma inställning nu. Jag kan skriva under på kritiken, men mitt resultat måste ändå bli, att jag röstar för bifall till utskottets utlåtande.

Tjänsteförteckningssakkunniga har enligt min uppfattning gjort ett mycket gott arbete, och jag tror att den stora majoriteten av kammarens ledamöter också anser, att utskottets utlåtande, som ju helt och hållet bygger på tjänsteförteckningskommitténs yttrande och på Kungl. Maj:ts därmed överensstämmande proposition, går igenom. Det ser vi redan av det förhållandet, att endast en fjärdedel av kammarens ledamöter över huvud taget ansett sig böra åhöra denna debatt.

Tillåt mig emellertid säga — och det är det jag vill komma fram till — att jag betraktar hela detta förfarande, var-

igenom i våras och nu inte mindre än 160 000 statstjänstemän fått sina löner reglerade, mera såsom ett engångsförfarande. Jag tror inte att vi helt och hållet kommer tillbaka till de gamla formerna för bestämmandet av statstjänstemännens löner, men jag hoppas att vi i framtiden måtte närma oss dem, så att vi inte behöver få flera propositioner av den jättedimension, som legat och nu ligger på riksdagens bord.

Att jag tagit till orda beror emellertid inte blott på detta utan också på en annan sak.

På vissa punkter berör årets proposition och utskottets utlåtande även förhållanden rörande Uppsala universitet. Jag skall be att till protokollet få anteckna några synpunkter därvidlag.

Fröken Andersson har redan läst upp ett yttrande ur propositionen. Det heter där: »Tjänsteförteckningskommittén har under arbetets gång hållit så nära kontakt med verksledningarna som förhandlingsproceduren medgett. Innan de slutliga förhandlingarna med personalorganisationerna påbörjats, har kommittén underrättat verkscheferna om de förslag angående lönegradsplacering, som kommittén tillställt organisationerna såsom underlag för förhandlingarna.»

Tillåt mig konstatera att vad Uppsala universitet angår är detta uttalande inte riktigt. Vi har icke på förhand fått de olika förslagen från tjänsteförteckningskommittén. Vi har beträffande vissa tjänstemän fått underrättelser från organisationerna men inte från kommittén. Vi har i anledning därav haft kontakt med kommittén angående chefstjänstemännen vid universitetet. Vi har däremot inte haft någon kontakt beträffande andra tjänstemän. Däremot vill jag gärna konstatera, att vi har haft kontakt beträffande biträdena. Biträdesutredningen har satt sig i förbindelse med oss beträffande dess förslag, som vi kommer att ta ställning till senare under dagens debatt.

Beträffande Uppsala universitet måste jag tyvärr stryka under, att den löneställning, som har erhållits för de flesta av chefstjänstemännen inom vår för-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

valtning, akademisekreteraren, akademiombudsmannen, skogsförvaltaren och akademifogden, är för låg. Jag hoppas däremot att vad räntrmästaren beträffar det beslut, som Kungl. Maj:ts genom propositionen får rätt att fatta, skall leda till en tillfredsställande lönesättning.

Jag vill, herr talman, rent allmänt framhålla, att man vid löneförhandlingar då det gäller de små förvaltningarna nog måste beakta en synpunkt, som enligt min mening inte är tillräckligt beaktad, nämligen att de små förvaltningar, från vilka tjänstemännen icke annat än i utomordentligt sällsynta undantagsfall har möjlighet att avancera till bättre poster inom andra förvaltningar, genom en förbättrad löneställning för tjänstemännen måste ges möjligheter att dra till sig dugliga tjänstemän. Avance- och möjligheterna är nämligen så mycket mindre inom dessa små förvaltningar än på andra områden. Det är en synpunkt, som beträffande universitetsförvaltningarna gör sig gällande med utomordentligt stor styrka.

Det finns en annan väg, nämligen att låta befordringarna inom statsförvaltningarna inte vara så fast bundna, att de bara sker inom vederbörande gren av förvaltningen. Jag har en gång väckt en motion i syfte att möjliggöra för tjänstemännen att gå över från den ena förvaltningen till den andra. Då man emellertid inte vill gå denna väg, måste man i stället ha goda lönevillkor i de små förvaltningarna för att där över huvud taget få kvalificerade tjänstemän.

Vid Uppsala universitet finns också vissa andra befattningar, instrumentmakare, mekaniker på de olika institutionerna, vilka placerats in i lönegrad utan egentlig kontakt med institutionscheferna. Resultatet har blivit att personer med i stort sett samma arbetsuppgifter får olika löner. Följden blir att de institutioner, vars tjänstemän fått de sämre lönerna, löper risk att förlora med arbetsuppgifterna på institutionen väl förtrogna och skickliga medarbetare, som blivit specialister. Jag hade i går besök av cheferna för tre av de största naturvetenskapliga institutionerna i Uppsala. I

en promemoria, som de givit mig, framhålls att personalen vid här berörda institutioner för institutionsföreståndarna uttryckt sin stora otillfredsställelse över att vid lönegradsplaceringen inte tagits större hänsyn till deras yrkeskicklighet och de dem åliggande praktiska arbetsuppgifterna.

Slutsatsen i den fråga vi diskuterar måste enligt min mening bli, att man å ena sidan godkänner Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, men å andra sidan inom en rätt nära framtid låter det bli föremål för en kompletterande översyn. Det gäller även de olika befattningar vid Uppsala och även vid Lunds universitet, som jag här har berört.

Herr HANSSON: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 241 — och även propositionen nr 251 — angående lönegradsplacering för olika tjänster väcker i flera avseenden undran, och en undran inte bara av den art som fröken Andersson och herr Sundelin här gjort sig till tolk för. Åtminstone har jag vid granskningen av propositionerna funnit tjänsteförteckningskommitténs förslag — grundat på ibland rätt nödtvungna överenskommelser — i åtskilliga avseenden överraskande. Antalet motioner i ärendet och de talrika missnöjesyttringarna ger vid handen, att åtskilliga tjänstemannagrupper känner sig tillbakasatta. Andra grupper däremot har skäl att känna sig belåtna, och de tiger också still.

Det är nog så rätt som statsutskottet konstaterar, att ojämnheter i lönegradshänseende förefinns så väl uppåt som nedåt, bådadera enligt min mening lika allvarliga. Kanske är det dock allvarligast att riksdagen i dag eventuellt måste acceptera det föreliggande förslaget, trots att utskottet konstaterat att en del tjänstemannagrupper får en alltför hög lönegradsplacering.

Nu är jag den förste att erkänna, att intet torde vara svårare än att skipa full rättvisa på lönefronten. Envar är sig själv närmast, och det är få förunnat att kunna se helt objektivt på sin egen lönefråga.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Det är mycket därför som jag i frågans nuvarande läge vill inskränka mig till att tala för en grupp av påtagligt tillbakaatta befattningshavare, som för all del står mitt hjärta nära — det erkänner jag — men vars arbete jag tror jag förstår att rättvist bedöma och vars behandling jag anser bör särskilt framhållas, nämligen länsskogvaktarna. Jag tillåter mig, herr talman, att i fortsättningen använda tjänstebenenämningen länsskogvaktare, som har gammal hävd och för mig bättre klang än skogsvårds-mästare.

I motionen nr 518 i denna kammare, en motion över alla partigränser, motiveras ett yrkande om placering av förste länsskogvaktare i lönegrad Ca 23, länsskogvaktare i lönegrad Ca 20 och biträdande länsskogvaktare i lönegrad Ca 17. I motionen åberopas såsom stöd för yrkandet uttalanden av utredningar, vederbörande departementschef och jordbruksutskottet, alla gående ut på att länsskogvaktarna redan tidigare inte har fått den löneplacering, som kunde anses skälig vid ett strängt sakligt bedömande. Det nu föreliggande förslaget förbättrar inte deras läge, utan tvärtom skärper det tyvärr påtagligt denna eftersläpning av länsskogvaktarnas löne-förmåner.

För inträde i skogsskola krävs i nuvarande hårda konkurrens realskoleexamen eller motsvarande kunskaper med bevis på särskilt goda insikter i matematik. Efter lång praktik, i medeltal fyra år, följer förberedande skogsskola om fyra à fem månader och sedan, efter sträng sällning, den ettåriga skogsskolan. Denna skogliga utbildning kräver i allmänhet sammanlagt sex år.

Kanske inte alla av kammarens ärade ledamöter känner till att undervisningen vid skogsskolorna anses vara alltför forcerad och att tvåårig kurs snarast borde genomföras. I själva verket blir för den kår, vars talan jag försöker föra, skogsskoleutbildningen redan nu i det närmaste tvåårig genom de olika kompletterande kurser som en blivande länsskogvaktare måste genomgå. Skogsstyrelsen har planlagt att sammanföra den-

na vidareutbildning i en sammanhängande kurs.

Det är alltså först efter realskoleexamen eller inhämtandet av likvärdiga kunskaper, grundlig och mångsidig praktik, grundlig teoretisk skolning och sträng sällning en aspirant inom skogsvårdsstyrelserna på grund av väl vitsordad tjänst vid cirka 40 års ålder kan nå en befattning som ordinarie länsskogvaktare. Jag vill därtill framhålla, att länsskogvaktarnas yrke är ett hårt arbete, som kräver konstitutionella och psykiska egenskaper utöver det vanliga.

Vad som orsakat undervärderingen av länsskogvaktarkåren har jag inte riktigt lyckats komma underfund med. Möjligen beror det på att de inte sitter tillräckligt mycket inne och skriver och räknar eller bokför, vilket ju alltid uppskattas. Möjligen har förslaget om den låga placeringen visst samband med det nya resereglementet — detta har åtminstone antytts för mig. Som bekant har domänstyrelsen, bl. a. av kostnadsskäl och på grund av arbetsförhållandena inom domänverket, förklarat sig icke kunna tillstyrka reglementet. Detta får också onekligen vissa ekonomiska konsekvenser genom de starkt förhöjda dygnstraktamentena på t. ex. de stora kronoparkerna i Norrland. Men förhållandet blir det motsatta i mellersta och södra Sverige. Här kommer traktamentsersättningen som regel — och i sydligaste Sverige genomgående — för länsskogvaktarna att minska med 3,75 kronor per dag. När lönehöjningen per månad vid den uppflyttning, som nu föreslås från 16 till 17 lönegraden, blott blir drygt 30 kronor, slukas denna lönehöjning helt av minskade traktamentsförmåner; åtminstone i mina trakter och jag skulle tro inom alla sydsvenska skogsvårdsstyrelser med begränsade länsskogvaktardistrikt blir resultatet av riksdagsbesluten i höst — om vi följer utskottets förslag i dag — detsamma som om länsskogvaktarna nedflyttats en lönegrad. Jag vill gärna understryka detta.

Det synes mig, som om man vid avgörandet av denna fråga inte skaffat sig

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

tillräcklig överblick och inte gått till botten med problemen. Jag kan i viss mån förstå domänverkets inställning, om det nu är så att bromsen satts in på lönegradsplaceringen när den inte fick fungera i fråga om traktamentsersättningsarna. Men på detta sätt har den alldeles överväldigande delen av länsskogs-vaktarna oförskyllt kommit i klämman, eller som det så vackert heter i utskotts-utlåtandet: »Frågan om länsskogs-vaktarnas lönegradsplacering har utgjort ett väsentligt led i den träffade förhandlingsöverenskommelsen.»

Jag kan väl förstå den misstämning och besvikelse, som Kungl. Maj:ts förslag till lönegradsplacering väckt bland länsskogs-vaktarkårens medlemmar. Den är nämligen berättigad. Jag är själv upprörd över kårens löneplacering, inte bara därför att den realiter försämrats, utan även därför att den blivit i alla avseenden för låg jämfört med andra tjänster med samma kompetenskrav. Länsskogs-vaktarnas yrke är mångsidigt, grannlaga och på alla sätt krävande. Vi länsjägmästare ger visserligen våra direktiv och övervakar deras arbete, men inför de mångskiftande, svåra och känsliga problem som möter i det praktiska arbetet måste länsskogs-vaktarna självständigt och snabbt träffa avgörandet och svara för detta. Det är länsskogs-vaktarna som är det enskilda skogsbrukets arkitekter. Det är ytterst deras förtjänst att våra enskilda skogar bevisligen så avsevärt förbättrats under de senaste årtiondena. Det vore givetvis mycket att säga härom, men jag skall inte ta upp tiden med detta här i dag.

När skogsvårdsstyrelsernas förbundsstämma för en vecka sedan enhälligt uttalade sig för en bättre lönegradsplacering för länsskogs-vaktarna, skedde det i medvetande om kårens skickliga och ambitiösa arbete samt vikten ur såväl skogsbrukets som folkförsörjningens synpunkt av att kårens höga standard bibehålles.

Herr talman! Jag tillåter mig slå fast — i min vanmakt förmår jag inte mer — att enligt skogsvårdsstyrelsernas och det enskilda skogsbrukets till synes en-

hälliga mening här skett en uppenbar orättvisa och att länsskogs-vaktarnas lönegradsplacering enligt Kungl. Maj:ts proposition inte blir den, som kåren med allt berättigande kan fordra.

Jag framför till slut en förhoppning om att framtida full rättelse skall stå att vinna på någon väg. En liten början härtill skulle måhända ett bifall till reservation nr 5) av herr Bergh m. fl. innebära. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Lundqvist*.

Herr OSVALD: Herr talman! Man har all anledning att ge sitt varma erkännande åt det stora arbete, som utförts av tjänsteförteckningskommittén — såsom här nyligen framhölls av herr Holmbäck — och som nu framlagts i de propositioner, vilka vi i dag behandlar. Det vore emellertid enligt min mening orimligt att begära att kommittén skulle ha kunnat äga den nästan övermänskliga förmåga, som skulle ha erfordrats för att rättvist kunna bedöma alla de ömtaliga avvägningsproblem, som den ställts inför. Här för skulle nämligen fordras en mycket grundlig kännedom om alla de skilda arbetsfält, som kommittén haft att behandla.

Det är också självklart att kommittén för att kunna ta ställning till de många skiftande problemen i fråga om lönegradsplaceringar haft att samråda med företrädare för olika arbetsområden. Men hur nödvändiga sådana överläggningar än är, får vi dock ha klart för oss att man samtidigt som man naturligtvis däri-genom insamlar ett mycket värdefullt material också inför en icke obetydlig felkälla, som i många fall kan komma att inverka på det slutliga resultatet. Denna felkälla är helt enkelt den, att företrädarna för vissa grupper av tjänstemän haft större förmåga än andra att framhålla värdet av det arbete, som utföres av deras uppdragsgivare. Att detta kan utöva ett visst inflytande på tjänstemännens lönegradsplacering torde icke kunna bestridas. Detsamma gäller naturligt-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

vis kanske i ännu högre grad om resultatet av förhandlingarna med organisationerna.

Även andra faktorer kan ha medverkat till att det slutresultat, som redovisas i propositionerna, kommit att te sig orättvist i mångas ögon. Att dessa såsom orättvisor betraktade lönegradsplaceringar är talrika, därom vittnar inte minst det stora antal motioner, som väckts i anslutning till proposition nr 241. Från de arbetsfält, som jag själv känner till, är det lätt att nämna exempel. Det är sålunda svårt att inse, varför t. ex. hushållningssällskapens sekreterare skall stå i en lägre lönegrad än lantbruksnämndernas chefer, lantbruksdirektörerna. Båda dessa grupper av tjänstemän fyller mycket viktiga värv. Det kan inte göras gällande att hushållningssällskapens sekreterare har ett mindre ansvar än lantbruksdirektörerna för t. ex. jordbrukets utveckling.

Jag skall ta ett annat exempel. Det är svårt att inse, varför avdelningsföreståndarna vid statens centrala frökontrollanstalt fått stå kvar i den lönegrad, som de tidigare haft, medan ungefär motsvarande tjänstemän i jämförbara institutioner flyttats upp flera lönegrader. Denna uppflyttning är ju i och för sig välmotiverad, men det förefaller mig egendomligt, att inte statens frökontrollanstalts tjänstemän fått följa med i uppflyttningen, i all synnerhet om man betänker vilket stort ansvar, ofta av rent juridisk art, som dessa tjänstemän har att bära. Jag skulle också kunna nämna statens växtskyddsanstalt, där exempelvis föreståndarna för de olika avdelningarna alltjämt bibehållits i lägre lönegrader än som innehas av motsvarande tjänstemän vid andra institutioner.

En annan mycket missgynnad tjänstemannagrupp är länsskolvaktarna, som här nyss behandlades av herr Hansson. Med hänsyn till den utbildning och erfarenhet, som krävs av dessa tjänstemän, den kunskap och det omdöme, som fordras i arbetet, och det betydande ansvar för vården av en av våra allra största naturtillgångar, som länsskolvaktarna beklänts med, borde denna grupp

av tjänstemän rätteligen ha placerats högre än många grupper av tjänstemän, som enligt det föreliggande förslaget inplacerats i högre lönegrader än länsskolvaktarna.

Det är emellertid, som jag nyss sagt, förklarligt att misstag av denna art blivit begångna. Däremot är det enligt min mening icke försvarligt, att statsmakterna i ett dylikt läge avstår från sin fria prövningsrätt — sin rätt och sin skyldighet att såvitt möjligt skipa rättvisa. Det säges bl. a. i utskottets utlåtande på s. 9: »Det måste under sådana omständigheter anses naturligt, att ett lönegradsförslag sådant som det föreliggande icke kan vara i allo invändningsfritt och att på vissa punkter ojämnheter i lönegradshänseende förefinns såväl uppåt som nedåt. Sådana ojämnheter har delvis sin grund i förhandlingsproceduren, vilken enligt sakens natur förutsätter eftergifter å ömse håll», etc.

Det hade väl varit naturligt, att statsmakterna i ett sådant läge hade sökt åstadkomma en rättelse, men man har arbetat från den utgångspunkten, att det är ett förhandlingsresultat som i sin helhet skall antingen godtagas eller avvisas. Utskottet säger visserligen på s. 9 att »enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang». Men man kan knappast säga, att riksdagens behandling av ärendet innefattat en verklig prövning, utan man utgår mer eller mindre självklart från den förutsättningen, att förslaget skall antingen antagas eller förkastas. Visserligen säger utskottet också på s. 10, att »utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen». Det förefaller mig som om det hade varit riktigt, att man inom riksdagen hade prövat de många problem, som har dragits upp i det stora antal motioner som väckts.

Det kan, menar jag inte vara staten

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

värdigt att utan en omsorgsfull prövning godta ett förhandlingsresultat mellan två parter, om detta resultat inte fyller de rättvisekrav, som man bör ställa på det samma. Det måste vara statens uppgift att genom fri prövning av det förebragta förhandlingsresultatet söka åstadkomma bästa möjliga slutresultat. Statens uppgift måste vara att hävda rättsens princip, även om detta inte till alla delar skulle ge samma resultat som förhandlingen mellan parterna. Jag medger gärna, att det väl inte kan vara möjligt att nå den fullkomliga rättvisan, men det är betänkligt, om statsmakterna såsom i detta fall fullt avsiktligt avstår från sin fria prövningsrätt. För den fortsatta utvecklingen kan härav följa mycket allvarliga konsekvenser.

En av dessa konsekvenser är av konstitutionell art. Genom den i detta fall tillämpade metoden skjutes i själva verket riksdagen åt sidan, vilket också redan har framhållits av fröken Andersson. Det reella avgörandet i lönefrågorna träffas av två förhandlingsparter, och riksdagsbeslutet blir i själva verket en ren formsak, såsom tidigare också framhållits av herr Holmbäck. Därmed har man, menar jag, slagit in på en väg, som slutligen kan leda till ett korporativt samhälle.

Den logiska följden av mitt resonemang vore kanske, herr talman, att yrka avslag på hela propositionen, eftersom de i anslutning till densamma väckta motionerna knappast blivit sakligt prövade av utskottet, om man nämligen därmed avser en prövning som kännetecknas av en allvarlig strävan att söka åstadkomma en förbättring och inte som slutmål har att godkänna eller förkasta hela propositionen. Emellertid tror jag, att i dagens läge ingenting skulle vara att vinna genom ett yrkande om avslag på hela propositionen. Då jag för min del inte kan godta de skäl, som utskottet anför, ber jag att få inskränka mig till att yrka bifall till reservationerna nr 4, 5 och 6. Jag skall däremot avstå från att yrka bifall till en del enligt min uppfattning mycket befogade ändringsförslag, som upptagits i några motioner, eftersom jag finner det meningslöst att

i nuvarande situation yrka bifall till dem.

Om de mycket beaktansvärda krav, som framförts motionsvägen, i dag inte kommer att leda till positiva beslut, återstår ingenting annat än att hoppas, att Kungl. Maj:t skall finna anledning att i annat sammanhang ta de initiativ, som behövs för att rätta till det som genom dagens beslut i denna fråga kommer att bli vrängt och orättvist.

Herr OHLON: Herr talman! Det berättas, att när riksdagsmännen under enväldet på 1600-talet for till riksdagen, möttes de av devisen: »Vad göras skall är allaredan gjort, I herredagsmän, reser icke så fort». Det som försiggår i dag i Sveriges riksdag påminner rätt mycket härom och om föreställningarna på Kroll-Oper i Berlin under nazisttiden. Där hade riksdagsmännen bara att nicka bifall till det som förelades dem av den nådiga regeringen. Till vår fördel kan ju dock noteras, att vi har yttranderätt och inte riskerar halshuggning om vi uttalar oss kritiskt mot regeringen. Det är i varje fall ett framsteg, men något avgörande inflytande på det föreliggande ärendet har inte Sveriges riksdag. Jag kan också konstatera, att första kammaren har dragit konsekvenserna härav; det är ju inte mer än en sjättedel av kammarens ledamöter som är närvarande. Första kammaren håller alltså på att avskaffa sig själv, oberoende av alla proppar i den riktningen.

Det är åtskilliga frågor, som självmant inställer sig vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 241. På s. 4 i propositionen heter det: »Tjänsteförteckningskommittén har under arbetets gång hållit så nära kontakt med verksledningarna som förhandlingsproceduren medgett. Innan de slutliga förhandlingarna med personalorganisationerna påbörjats, har kommittén underrättat verkscheferna om de förslag angående lönegradsplacering, som kommittén tillställt organisationerna såsom underlag för förhandlingarna.»

Jag ber kammarens ledamöter notera,

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

att kontakten kunnat upprätthållas endast i den mån förhandlingsproceduren medgett detta, men jag vill ändå med anledning av uttalandet i propositionen ställa en fråga till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, som jag till min glädje konstaterar är här i kammaren. Jag vill fråga, om även skolöverstyrelsen eller dess chef hörts i detta sammanhang. Om så är fallet vore det av intresse att veta, huruvida inte från skolöverstyrelsens sida framställts allvarliga anmärkningar mot detta ärendes behandling. Jag kanske kommer åter till denna sak litet senare, då läroverken med praktisk lärarutbildning berörs.

Det har av flera talare förut i dag sagts, att den föreliggande frågan är otroligt svår och att man egentligen skulle behöva gudalika insikter för att kunna restlöst och rättvist lösa problemet. Propositionen är vidlyftig till sitt innehåll men ytterst knapphändig på väsentliga upplysningar. Enligt uppgift har varken tid eller utrymme medgett en mera utförlig behandling av ämnet. Det är därför så mycket mera anmärkningsvärt, att samma saker så gott som ordagrant återfinns på två olika ställen i propositionen, ja, om man räknar med bilagorna omtuggas de på tre ställen. Man tycker, att när det har funnits plats för upprepningar borde riksdagen ha kunnat få veta litet mer på väsentliga punkter.

Beträffande ikraftträdandet heter det, att de nya månadslönerna skall utgå retroaktivt från och med den 1 juli i år. Vissa andra närmare angivna förmåner skall utgå först från årsskiftet, och det är som sig bör för att det inte vid verk med stora personalkadrer skall bli ett förödande krångel. Jag tror att Kungl. Maj:ts inställning på den punkten har varit den enda möjliga.

Om ytterligare en tredje grupp av förmåner får riksdagen, ehuru den är anslagsbeviljande myndighet, ingenting veta. Det heter på ett ställe i propositionen angående lärarna vid läroverken och liknande läroanstalter, att förslaget för deras del ansluter sig till det

förslag, som tjänsteförteckningskommittén tidigare framlagt beträffande lärarna i folk- och småskoleseminarierna och som riksdagen redan har godkänt. Jag skulle vilja fråga herr civilministern, om detta uttalande har sin tillämpning även på de vid provårsläroverken utgående särskilda arvodena. Är det meningen att de nya arvodena skall utgå från och med den 1 juli i år, liksom fallet varit i fråga om seminarier av olika slag? Frågan har intresse inte bara för berörda lärare och handledare utan också för respektive redogörare, som i dessa dagar har att räkna ut och fördela arvodena. Man bör inte göra besvärligheter för dem större än nödvändigt.

När den beklagliga schismen i våras mellan läroverkslärare och statsverket, där jag i princip ställde mig på statsverkets sida, bragtes ur världen blev jag mycket glad, ty jag sade mig att den katastrofala lärarbrist, som vi har vid de högre skolorna, tack vare uppgörelsen kanske om några år skulle bli avhjälp. Jag är inte lika säker på den saken i dag. Jag tror att glädjen i våras berodde på en illusion. Efter den tidpunkten har långa rader med andra tjänstemannagrupper över praktiskt taget hela linjen flyttats upp i lönegraderna, och läroverken befinner sig i dag icke i samma gynnsamma läge som i våras.

Jag skulle tro att de svårigheter, som berördes i interpellationsdebatten här i kammaren i går, kommer vi att få lida av i fortsättningen. Det är möjligt, om utvecklingen får driva hän i samma spår som hittills, att resultatet blir att vi måste sänka kompetensbestämmelserna över huvud taget för lärarna vid våra högre skolor för att kunna få folk dit och fylla kadrerna, vilket givetvis kommer att få ogynnsamma återverkningar på undervisningen i dessa läroverk.

Jag har, herr talman, vågat mig på en särskild motion i denna fråga. Motionen gäller inte någon merutgift för statsverket utan endast en omdisposition av de tjänster som föreslås. Den gäller adjunkterna vid provårsläroverken. Jag vågade säga i motionen, att vad

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

man dunkelt kunde utläsa i den kungl. propositionen är ett förfaringsätt, som i tillämpningen skulle kunna leda till att välmeriterade adjunkter vid provärs-läroverken skulle bli placerade lägre på löneskalan än åtskilliga av deras vid tävlan om provärs-tjänst utkonkurrerade medsökande. De förra, som på grund av sina meriter fått tjänsterna, skulle bli placerade i lönegrad Ca 27, de senare, som icke kunnat göra sig gällande vid tävlan, skulle bli placerade i Ca 29. Jag tillät mig säga, att detta skulle innebära en inverterad form av lönesättning, som väl aldrig till förne praktiserats inom statsförvaltningen.

När motionen skrevs, avfattades den i hypotetisk form, men innehållet i motionen är inte längre en hypotes. För några dagar sedan förelåg skolöverstyrelsens förslag till placering av 1200 adjunkter i första omgången i lönegrad Ca 29. Och vad inhämtade man där? Jo, att läroverksadjunkter, som blivit utkonkurrerade från provärsläroverken, placeras i Ca 29, men de som fått tjänsterna föreslås placerade i Ca 27. Man kan vidare konstatera, om jag inte håller mig till provärsläroverken, att på grund av överenskommelsen mellan tjänsteförteckningskommittén och SACO skall ancienniteten där uteslutande vara avgörande vid den första inplaceringen, med påföljd att adjunkt, som inte har kunnat vinna en viss plats vid ett visst läroverk, föreslås placerad i Ca 29, medan en som har fått platsen blir placerad i Ca 27 därför att han har kortare tjänstetid. Det har inträffat, att den förre har fått längre tjänstetid genom att han fått dispens ifrån vederbörliga prov och kunnat använda den tiden till tjänstgöring i stället för till utbildning och på så sätt fått lite poäng mer. Jag säger detta för att belysa vart vi driver hän, när organisationerna och ett statsorgan gör upp vid sidan av regering och riksdag.

Jag tillät mig i motionen också hypotetiskt göra gällande, att då småskoleseminariernas adjunkter samtliga är placerade i lönegrad Ca 29, skulle placeringen av en del adjunkter vid provärs-

läroverken i Ca 27 i vissa fall få till följd, att de senare, som nyligen deltagit i utbildningen av de förra under den praktiska lärarutbildningen, skulle få lägre lön än dessa — med andra ord: läraren skulle få sämre ställning än den nyutnämnde mindre meriterade eleven. Den hypotesen tycks också bli verklig. Det har visat sig, att de fall, som jag här tillät mig att sia om, håller på att inträffa.

Som kammarens ledamöter torde förstå, kan detta förfaringsätt komma att medföra stora svårigheter för provärs-läroverkens rekrytering. Jag är själv anställd vid ett provärsläroverk. Under de gångna åren har jag kunnat konstatera, att det inte alls varit svårt att få lärare vid läroverket, men i höst, då tre tjänster ledigförklarades i samband med att denna proposition tillkom, blev läget helt annorlunda. Såsom överenskommelsen har lagts upp mellan SACO och tjänsteförteckningskommittén är den till hinder för lärarutbildningsanstaltens rekrytering.

Jag antydde för en stund sedan att ecklesiastikministern vid en interpellationsdebatt i går i denna kammare angående norrlandsläroverkens underbemanning i interpellationssvaret meddelade, att vid senaste årsskiftet inte mindre än 11 av de 36 ordinarie ämneslärartjänsterna vid högre allmänna läroverket i Umeå var vakanta, under det att vid högre allmänna läroverket i Luleå endast 2 av de 27 ordinarie tjänsterna stod tomma. Nu kan man fråga sig: Varför är det så stor skillnad i rekryteringen mellan Umeå och Luleå? Det kan sägas, att läroverkslärarna söker sig till orter, som erbjuder en för dem gynnsam miljö. Det är ju allom bekant, att det finns orter, som har kroniska svårigheter att få folk till sina läroverk, medan andra orter har lätt att få läroverken rekryterade med lärare. Miljön betyder en hel del, men när det gäller jämförelsen mellan Luleå och Umeå torde inte någon skillnad i miljöavscende föreligga, utan anledningen till att inte mindre än 11 av de 36 ordinarie tjänsterna i Umeå stod obesatta, under det

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

att endast 2 av 27 var obesatta i Luleå, är att Umeå har provårsläroverk. Och folk söker sig inte till provårsläroverket i Umeå, om de inte får en ordentlig ersättning för det obehag, det merarbete och det ökade ansvar, som följer med handledning vid lärarutbildning.

På s. 10 i statsutskottets utlåtande heter det: »Departementschefen anför, att vid genomförandet av förslagen avvikelser från den angivna lokaliseringen i regel icke bör ske, eftersom den utgör ett led i förhandlingsöverenskommelserna. Utskottet vill i anslutning härtill framhålla, att detta givetvis ej bör hindra, att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande vederbörande myndighet skall äga inom ramen för det beslutade antalet tjänster göra de omdispositioner, som kan anses särskilt påkallade ur effektivitetssynpunkt.»

Jag vet inte vad utskottet syftar på, men det har sagts mig, att detta uttalande syftar på klämman i min motion. Om så är fallet är jag nöjd med utskottets utlåtande på denna punkt och vill beägna tillfället att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framföra det önskemålet, att han måtte taga denna fråga under allvarligt övervägande. När nu staten ändå beviljar så mycket pengar för löneförbättringar, så bör det väl vara angeläget, att pengarna användes på ett förnuftigt sätt.

I övrigt kan jag instämma med vad åtskilliga talare förut har sagt i detta ärende. Det är en ganska betänklig väg, vi är inne på, och fortsätter vi på den vägen, så förstår jag inte annat än att statstjänstemännens anställningsformer i fortsättningen riskerar bli annorlunda än nu är fallet. Risk föreligger för att alla statstjänstemän får någon form av kollektiv anställning.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta med att citera ett yttrande, som har gjorts av hovrätten för västra Sverige i utlåtande över 1948 års förhandlingsrättskommittés betänkande. Det heter i utlåtandet: »Det synes ur olika synpunkter kunna göras mycket vägande invändningar mot resultatet av de förhandlingar, som under senare år förts

mellan statens organ och de stora organisationerna av statstjänstemän. Man har träffat överenskommelser, vid vilkas förberedande både riksdagen och Kungl. Maj:t i statsrådet, för att icke tala om de särskilda verken och deras chefer, varit praktiskt taget helt ställda åt sidan. Statsmakterna ha endast haft att — i ett slags nödsituation — bekräfta vad ett statligt organ av lägre dignitet villkorligt avtalat med organisationerna. I åtminstone ett fall har i en kungl. proposition till riksdagen ingen som helst motivering till förslagen lämnats. Men vidare föreligger fara för att träffade överenskommelser, närmast nu i lönefrågor, icke alltid bli förenliga med tillbörlig likformighet och med rättvisa. Grupper av statstjänstemän, som inom sina organisationer har en stark ställning, kunna bli tillgodosedda på bekostnad av andra grupper, som genom sin fåtalighet eller av andra skäl ej kunnat göra sig gällande. Någon garanti mot att utvecklingen icke fortsätter på dylika beklagliga linjer synas kommitténs förslag icke innehålla. I vart fall torde det icke ligga överdrift i påståendet att den hittillsvarande utvecklingen i flera hänseenden bestämt strider mot vårt statsskick. Härmed syftas framför allt på det förhållandet, att statsmakterna och de olika statliga verkens ledning icke fått det inflytande på frågornas beredning och avgörande, som enligt författningen skall tillkomma dem.»

Hur hasardmässigt det ibland kan gå till framgår ju av flera uttalanden i den kungl. propositionen, där vederbörande departementschef säger ifrån, att han är långt ifrån nöjd med vad parterna har överenskommit, men eftersom överenskommelsen måste betraktas såsom en enhet, så har han inte haft i sin makt att göra något avsteg ifrån förhandlingsöverenskommelsen. Man har också kunnat konstatera, att tjänstemannagrupper, som fick sin löneplacering i våras och då inordnades på sina platser i löneskalan, är föremål för behandling även nu i höst med en ny löneplacering fr. o. m. den 1 juli. Först beslöt alltså

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

riksdagen i våras om en viss löneplacering från den 1 juli, och så kommer höstsessionen och beslutet en ny löneplacering fr. o. m. samma tidpunkt. Ett sådant tillvägagångssätt kan väl inte vara riktigt. Det har, herr talman, med förlov sagt allt för mycket prägel av auktion, och det vill vi inte vara med om vid behandlingen av statstjänstemännens lönefrågor.

Jag har, herr talman, inget yrkande. Jag har endast velat ge uttryck för vissa allmänna reflexioner och har velat uttala en vädjan till civilministern att vid lokaliseringen av tjänsterna tillbörlig hänsyn tas till rättvisan och således även till statens intressen.

Herr statsrådet **LINGMAN**: Herr talman! Vid behandlingen av det nu föreliggande förslaget till revision av tjänsteförteckningen förstår man mycket väl, att betänkligheter kan anföras mot förslaget i dess helhet och även mot vissa detaljer i förslaget.

Under diskussionen framför allt i andra kammaren höjdes kritiska röster emot själva förhållningsmetoden. Dessa har väl upprepats i denna kammare, senast genom herr Ohlon, som, om man skulle fullfölja hans tankegång, förmodligen avsåg, att denna förhållningsmetod att komma fram till överenskommelser inte kunde betraktas som i och för sig önskvärd att fullfölja. Jag kan inte tolka hans uttryck på annat sätt, då han här säger, att han har en känsla av att man här har kommit tillbaka till nazistiska förhållanden. Vad som här har skett är, att förhandlingar har ägt rum mellan representanter för tjänstemannaorganisationerna och en statlig lönekommitté. Båda parterna har förhandlat sig fram till en överenskommelse, som förelägges riksdagen. Jag tycker det är rätt anmärkningsvärt, att herr Ohlon betraktar detta som nazistiska metoder och förhållanden. Jag undrar, hur mycken förhandlingsrätt tjänstemännen hade i Tyskland under den regimen! Jag har inte velat låta detta uttalande från herr Ohlon stå opåtalat.

Under behandlingen av propositionen nr 107 gav jag uttryck för den åsikten, att förskjutningen uppåt i lönegraderna blivit så stor, att det hela mera fått karaktären av en lönereglering än vad som från början varit avsett. Men då man nu skall bedöma resultatet som helhet, bör man även beakta, att tjänsteförteckningskommittén fått utföra sitt arbete under mycket svåra förhållanden. Högkonjunkturen och därav föranledd uppressning av löneläget på arbetsmarknaden i övrigt har som bekant pågått ett stycke in även på detta år och således under den tid, då förhandlingarna fördes om principerna för befördringsstegen. Tjänstemannaorganisationerna har kunnat utnyttja detta läge och utveckla hela sin samlade kraft för att pressa kommittén till eftergifter. I de fall kommittén inte ansett sig kunna gå så långt i eftergifter, som organisationerna krävt för att träffa en överenskommelse, har som bekant kritik riktats mot kommittén för bristande förhandlingsvilja. Denna kritik har, som kammarens ledamöter väl känner till, inte kommit enbart från organisationernas företrädare, den har även förekommit här i riksdagen.

Om man ser förslaget i stort kan man nog säga, att kommittén har varit nödsakad att göra eftergifter utöver vad den från början ansett vara skäligt. Men å andra sidan har även organisationerna i betydande omfattning fått ge avkall på sina yrkanden. Det kan därför konstateras, att denna uppgörelse liksom andra uppgörelser efterlämnar missnöje hos båda parterna.

Om man sedan ser på detaljerna, d. v. s. de enskilda tjänsterna, är det uppenbart att det ges utrymme för olika värderingar. Olika grupper av tjänstemän anser sig ha blivit eftersatta i förhållande till andra. Det är i och för sig inte så märkligt, om var och en betraktar sin tjänst och sitt arbete som särskilt betydelsefullt. Det kanske också kan vara en god egenskap, om det bottenar i hängivenhet för den egna arbetsuppgiften. Men bedömningen av det egna arbetet kan lätt bli ensidig genom att var och en helst gör jämförelser åt

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ett håll — och det är naturligtvis åt det för jämförelsen gynnsammaste hållet. Vid bedömningen av den nu föreliggande överenskommelsen bör man dock observera, att såväl tjänsteförteckningskommittén som organisationerna fått göra jämförelser åt alla håll och mellan många grupper.

Vad här sagts om de enskilda tjänstemännens eller vissa gruppers sätt att se på dessa frågor, tror jag också ligger bakom de många motioner, som avgivits med anledning av den träffade överenskommelsen. Motionärernas motiveringar för sina yrkanden tyder på mycket begränsade jämförelser, där man inte har beaktat de betydligt större sammanhangen och de återverkningar, som kan bli en följd, om motionernas yrkanden bifalles.

Även om jag inte vill påstå, att det nu tillstyrkta förhandlingsresultatet i alla delar åstadkommit en absolut riktig relation mellan olika slag av tjänster, är jag övertygad om att avsteg därifrån kommer att av andra grupper betraktas som nya orättvisor. Man har därmed sprängt den överenskommelse, som nu ändå föreligger och som ansetts vara eftersträvarsvärd, men som endast kunnat vinnas genom betydande eftergifter under förhandlingarna.

Det kan naturligtvis på olika punkter, såsom här har sagts, riktas kritik. Herr Ohlon var inne på frågan, huruvida kommittén haft tillräcklig kontakt med olika verk och särskilt med skolöverstyrelsen. Ja, herr Ohlon, jag tror jag vågar säga, att man har haft sådan kontakt, och kommittén har till sitt förfogande haft lärarlönekommittén under ledning av undervisningsrådet Lundblad, som har stått i mycket nära kontakt med tjänsteförteckningskommittén. Jag tror att alla frågor av betydelse har diskuterats vid dessa kontakter och att man kanske på detta område har haft större kontakt med verksledningen än vad som varit möjligt på något annat område.

Vad sedan angår lönesättningen för lärare vid provårsläroverken skall man inte, om man gör jämförelser i löne-

graderna, helt glömma bort de arvoden och den väsentliga höjning av dessa arvodena, som har skett vid dessa läroverk och som ingår såsom en betydelsefull del i den träffade uppgörelsen.

Herr Ohlon fällde ett annat yttrande, som jag tycker är ganska märkligt. Herr Ohlon sade, att man enligt överenskommelse mellan kommittén och personalorganisationerna skulle vid det första tillsättandet av dessa lärartjänster uteslutande ta hänsyn till ancienniteten. Någon sådan överenskommelse föreligger icke, och jag vet inte varifrån herr Ohlon har fått den uppgiften. Den finnes inte återgiven i propositionen — där har det tvärtom sagts, att det kan bli nödvändigt vid första tillsättningen att göra vissa avsteg ifrån det vanliga. Men man har inte under några förhållanden velat godkänna principen att uteslutande följa ancienniteten.

Det har till mig — fastän kanske mera under hand — riktats en fråga — eller jag vågar kanske säga en anmärkning — emot skrivningen i propositionen, som inte skulle vara helt överensstämmande med det verkliga läget. Det gäller retroaktiviteten. På s. 18 i propositionen, längst ned, sägs följande: »De träffade överenskommelserna innehåller ingen bestämmelse om tidpunkten för genomförandet av förslagen. Emellertid torde jag i detta sammanhang få anmäla, att det vid de överläggningar, som föregick återupptagandet av förhandlingarna mellan tjänsteförteckningskommittén och Sveriges akademikers centralorganisation, förutsattes att de förslag, som kunde komma att föreläggas årets riksdag under dess höstsession, såvitt möjligt skulle genomföras med retroaktiv verkan från och med den 1 juli 1952. På grund härav har jag upptagit till närmare övervägande, i vilken form och i vilken utsträckning de kommande besluten bör erhålla retroaktiv verkan.»

Den anmärkning, som har riktats emot detta, har närmast gått ut på att retroaktiviteten inte diskuterades första gången vid dessa fortsatta förhandlingar utan att den skulle ha tagits upp tidigare av organisationerna, och jag

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

måste erkänna, att den erinran som rikstatts mot skrivningen i propositionen nog har fog för sig. Skrivningen har blivit något missvisande genom hänvisningen till dessa förhandlingar.

Jag vill gärna erkänna detta, ty rätt skall ju vara rätt. Under förhandlingarna i början av detta år framfördes nämligen yrkanden från samtliga huvudorganisationer om retroaktivitet från den 1 juli även beträffande tjänster som skulle prövas först av höstriksdagen. Då hela förhandlingsgången under våren gjordes beroende härav, ställdes en prövning om sådan retroaktivitet i utsikt. Det hade med hänsyn till dessa förhållanden kanske varit riktigare att säga att den förhandlingsuppgörelse med SACO, som träffades längre fram under våren, anslöt sig till de tidigare gjorda utfästelserna även i fråga om retroaktiviteten, och att det således inte var de vidtagna stridsåtgärderna som hade någon omedelbar inverkan på den delen av här föreliggande frågor. Jag har gärna velat rätta till detta, om vad som här har skrivits har kunnat anses vara missvisande.

I den diskussion som här förts har ju på nytt frågan om metoderna för prövning av lönerna kommit upp. Jag vill gärna upprepa vad jag tidigare har sagt att det finns all anledning att vara skeptisk mot den metod som hittills har använts. Det är, när det föres ihop till så många frågor som det nu är fråga om, mycket svårt för en tjänsteförteckningskommitté att behandla det hela. Jag tror att det skulle vara mycket lyckligare om man hade möjlighet att mera fortlöpande pröva dessa frågor och på det sättet kunde undvika en anhopning av gamla bekymmer och problem, som alla skall lösas på en gång.

Jag tror att det är ett gemensamt intresse för alla att man där strävar efter att komma fram till de mest smidiga formerna. Men jag vill särskilt understryka att skall man fortsätta med förhandlingar för att försöka komma fram till en överenskommelse, så kommer det av sig självt att leda dithän att såväl regering som riksdag kommer att känna

sig rätt bundna av en träffad uppgörelse, därför att så snart man gör ändringar i denna kommer det att betraktas som ruckningar i överenskommelsen. Den centrala frågeställningen måste därför bli: Skall vi fortsätta på förhandlingsvägen eller skall vi överge den och återgå till det gamla systemet, då man ensidigt prövade frågorna och lade fram dem för riksdagen. Detta är väl det stora problem som man så småningom måste ta ställning till.

Oavsett om man skall bibehålla förhandlingsmetoden tror jag att man skall söka olika former som kanske ger möjlighet till en smidigare handläggning än den som har blivit en följd av den stora sammanpackning, vilken vi nu tyvärr har haft men vilken jag hoppas att man för framtiden skall kunna undvika.

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för de uttömmande svar, som han nu har gett. Ätminstone i två fall är jag tillfredsställd med svaren. Han har till och med i ett fall gett mig positivt rätt i min anmärkning, vilket jag ber att få annotera.

Jag har inte kritiserat tjänsteförteckningskommittén. Den har nog gjort så gott den har kunnat. Den har i själva verket utfört ett underbart tålmodigt arbete med den problemhärva, som den har haft att reda upp. Jag anser att underhandlingar mellan tjänstemännens organisationer och statens organ skall föras också i fortsättningen. Vad jag har reagerat emot är, att resultatet har betraktats såsom ovillkorligt, såsom något som inte har tillåtit någon rubbning, vare sig från Kungl. Maj:ts eller från riksdagens sida. Det är den utvecklingen som jag anser vara betänkelig. Det är en utveckling som i längden icke motsvarar vad svenska folket har rätt att kräva av sin folkrepresentation. Jag menar alltså att underhandlingarnas resultat bör innehålla vissa marginaler med möjlighet för Kungl. Maj:t och riksdagen att justera överenskommelserna. Om jag har tolkat civilministerns anförande

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

rätt, var han själv inne på samma tankegång, vilket jag också konstaterar med tillfredsställelse.

Nu säger civilministern vad speciellt provårsläroverken beträffar, att där blir de särskilda arvodena höjda. Ja, herr statsråd, erfarenheten har visat att efter det att detta förhandlingsresultat föreläggat har rekryteringen till provårsläroverken blivit lidande. De kan inte tävla längre, beroende på uppflyttningar av andra tjänster.

Civilministern visste inte om någon anciennitetsprincip vid förslag till nya tjänster. Det är möjligt att den inte har stadfäst, men den har tillämpats.

Till sist ber jag att få säga ett par ord med anledning av mitt yttrande om Krolloper. Jag skulle vilja ställa en motfråga: Vad har Sveriges riksdag i detta sammanhang att säga till om i dag?

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! På den sist framställda frågan skulle jag vilja svara att riksdagen givetvis har möjlighet att anta eller förkasta detta förslag och även att göra ändringar i det. Men jag har sagt att gör man ändringar så har man rubbat grunden för överenskommelsen. Det är så frågan ligger till.

I herr Ohlons första anförande chockerade det mig att han sade att detta påminde om nazistiska tider. Då måste jag fråga: Är det detta, att man nu går i förhandlingar med tjänstemän och redovisar det förslag man kommer fram till, som påminner om nazistiska tider? Riksdagen skall naturligtvis vara obunden att godkänna eller förkasta hela förslaget. Riksdagen har också möjlighet att ändra på det, men jag har sagt att gör man ändringar skall man vara medveten om att man har rubbat grunden för överenskommelsen. Därför skulle det ha varit önskvärt att få någon närmare förklaring på vad herr Ohlon finner vara nazistiskt i detta.

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte sagt att tillväga-

gångssättet varit nazistiskt. Jag har sagt, att det har påmint om Krolloper, där tyska riksdagen inte hade någonting att säga till om. Det är något helt annat. Civilministern har förvanskat mitt uttalande. Civilministern erkände nu att visserligen har riksdagen möjlighet att ändra, justera och förkasta propositionen, men samtidigt säger han att då är hela gärdet upprivet. Riksdagen befinner sig med andra ord i en tvångssituation och kan inte annat än acceptera detta förslag. Det är, så som jag ser saken, icke förenligt med den svenska riksdagens hävdvunna ställning.

Herr STEN: Herr talman! Herr Ohlons tal om herredagsmännen i ett visst skede av Sveriges historia och om Krolloper skall jag inte uppehålla mig vid. Det har ju civilministern redan tillbakavisat. Men vad herr Ohlon sade om närvarofrekvensen i kammaren under denna debatt kräver också ett litet genmäle. Vi befinner oss ju mitt i lunchtiden. Jag måste avstå från en lunch, som jag var bjuden på, därför att jag råkade stå närmast efter herr Ohlon på talarlistan. Men herr Ohlon kan ju inte begära att alla kammarens ledamöter skall avstå från lunchen för att höra på herr Ohlon och mig. Det är säkerligen förhastat att dra några slutsatser av detta förhållande, vare sig beträffande kammarens intresse för denna fråga eller beträffande första-kammarproblemet.

Jag har begärt ordet för att knyta några reflektioner till utskottets utlåtande om de motioner, som upptas under punkt 23. Det är klart att den som under ett tredjedels sekel har deltagit i bedömningen av förhandlingar på arbetsmarknaden har en mycket stor respekt för preliminära uppgörelser. Jag har hundratals gånger varit med om att anta, förklara och försvara sådana uppgörelser. Men då jag har blivit ställd inför detta med länsskogvaktarna i dag — jag använder avsiktligt liksom herr Hansson den gamla titeln, därför att jag tycker mera om den än den som nu beslutas eller om andra förslag som fö-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

religger — har jag inte kunnat undgå att komma till det resultatet att det här föreligger en väsentlig skillnad. Om en ombudsman eller en förhandlingsdelegation för skogsarbetare, för sågverksarbetare eller för pappersarbetare har förhandlat för en grupp medlemmar, även om det varit en liten och speciell grupp, så har man alltid haft en garanti för att sakkunskapen i fråga om denna grupp och dess arbetsuppgifter har varit företrädd på bägge sidor om förhandlingsbordet. Men om kommunaltjänstemannaförbundet och TCO förhandlar med tjänsteförteckningskommittén om länsskogsvaktarnas lönegradsplacering, har man ingen sådan garanti. Jag vet över huvud taget ännu i denna stund inte om någon av dem som deltagit i dessa förhandlingar någonsin har sett en länsskogsvaktare och ännu mindre om han sett honom i arbete. Det står i utskottets utlåtande att länsskogsvaktarnas lönegradsplacering utgjort ett väsentligt led i den träffade överenskommelsen — vad nu detta kan betyda. Enligt vad som är motionärerna bekant har länsskogsvaktarna icke godkänt överenskommelsen. Godkännandet har tydligen gjorts av de huvudorganisationer där länsskogsvaktarna av någon för mig ganska obegriplig anledning har hamnat. Nu kan man säga att organisationsförhållandena inte kommer departementschefen, tjänsteförteckningskommittén eller riksdagen vid. Men nog har man i detta fall fått ett starkt intryck av att befattningshavarna själva liksom har kommit bort i sammanhanget. Det enda som anförs i sak i utskottsutlåtandet är att vägmästarna redan nu har en högre löneplacering. Jag skall självfallet inte ingå i någon debatt i en sådan här detaljfråga, men jag har inte kunnat undgå att tänka så här: Nog kan det hända att vägmästarna rent tekniskt sett har ett jämförligt arbete eller att de har ett större arbetsfält. Mera utbildning lär de inte ha. Men om de poängmässigt kommer något högre i förstnämnda avseenden, så uppvägs väl detta av att länsskogsvaktarna har att göra med hundratals skogsägare och att deras ar-

bete kräver psykologisk blick, takt och pedagogisk skicklighet.

Man träffar dess bättre mångenstädes i vårt samhälle på befattningshavare, som genomsnittligt sett står mycket högt som kår betraktat i förhållande till arbetsuppgifterna, men jag har knappast träffat på några som så väl gör sig förtjänta av ett sådant omdöme som länsskogsvaktarna. Hittills har de, jag höll på att säga i likhet med alla andra som haft med skogen att göra, släpat efter. När nu de stora intressegrupperna på detta område onekligen fått det bättre — fastän man får slå ut framstegen på längre tidsperioder, om man vill göra rättvisa även mot dem — är det förklarligt, att enskilda riksdagsmän velat göra en framstöt just för en sådan kår, som betyder så mycket för näringslivet och för landsbygden. Uppriktigt sagt är jag ledsen över att utskottet — och däribland femte avdelningens högt aktade vice ordförande här på andra sidan gången — inte har, om jag får tillspetsa uttrycket något, litat mera på den sakkunskap som finns bland motionärerna än på den som inte finns bland dem som står bakom den preliminära överenskommelsen och propositionen på denna punkt. Nu förstod jag honom litet bättre, när jag lyssnade på hans anförande. Då förstod jag att han avsåg att understryka, vad utskottet sagt i sitt uttalande på s. 10, som givetvis har tillämpning även på denna grupp av befattningshavare.

Men jag begärde ordet för att beröra en sak till, och även där är jag ledsen, nämligen över att departementschefen ur min synpunkt tagit till orda på fel ställe i talarlistan och sedan tycks ha varit nödsakad att avlägsna sig. Kommarens ledamöter har erhållit en avskrift av en skrivelse angående tjänsteförteckningskommitténs betänkande rörande distriktslantmätarnas löner, vilken Sveriges lantmätareförening tillställt statsrådet och chefen för civildepartementet. Jag ämnar icke ingå på skrivelsen i övrigt, men det finns en passus i den som är av ett särskilt intresse för riksdagens ledamöter. Det ta-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

las nämligen i denna skrivelse om »en förhandlingsprocedur, som för distriktslantmätarnas del blev meningslös, då det upplystes, att deras lönegrad för tjänsteförteckningskommittén, alldeles oavsett de särskilda arbetsuppgifter, som efter 1947 tillförts distriktslantmätarna, utgjort en fast punkt, som icke under några förhållanden fick rubbas.» Herr förste vice talman! Det finns ingen insinuation i distriktslantmätarnas skrivelse i den riktningen, men den som läser skrivelsen kan inte undgå att fråga sig, om tjänsteförteckningskommittén betraktar en lönegradsplacering, som tillkommit på förslag i en motion, på annat sätt än om den föreslagits i en proposition. Jag är naturligtvis fullt medveten om att resultatet av tjänsteförteckningskommitténs arbete i många fall måste bli »of», den beteckning som använts här i bilagan till propositionen. Men detta måste väl i så fall bli slutresultatet av tjänsteförteckningskommitténs omsorgsfulla och sakliga omprövning, oavsett hur en viss lönegradsplacering tillkommit förra gången.

Nu vet jag inte om departementschefen är i tillfälle att lämna kammaren någon förklaring på denna punkt. Jag vill minnas att han vid ett tidigare tillfälle har betonat kommitténs självständighet, men intill dess svar lämnats, kvarstår det intrycket, att riksdagen och dess beslutanderätt betraktats på ett särskilt sätt i ifrågavarande fall. Det kan väl inte få vara så, att en tjänstemannagrupp skall straffas för någonting som en kommitté betraktar som ett syndafall från riksdagens sida. Så länge nuvarande ordning består, är riksdagen i samma rätt att bifalla motioner som propositioner, och vad som blir riksdagens beslut måste vara en likvärdig utgångspunkt i bägge fallen vid nästa prövning av frågan.

Jag har ansett mig böra ta upp denna fråga här, då den veterligen inte har klarlagts på något annat sätt.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Att döma av utskottsutlåtandet och

den debatt som här har förts torde det inte vara många som är tillfredsställda med det föreliggande förslaget. Efter vad jag har kunnat förstå av de talare som hittills varit uppe, råder det väl endast enighet om en sak, och det är att förslaget egentligen inte tillfredsställer någon. Detta visar hur ofantligt svårt det är att tillgodose människornas ekonomiska intressen.

Jag måste för min del bekänna att förslaget är ägnat att i dagens läge inge mycket allvarliga betänkligheter. Vi står ju nu äntligen i ett läge, där vi vägar hoppas på en stabilisering av löner och priser och där de stora kollektivanställda grupperna — det gäller både staten och det enskilda näringslivet — har blivit rädda att iaktta försiktighet och återhållsamhet i lönekraven. Då kommer här ett par propositioner som utmynnar i att omkring 25 000 tjänster uppflyttas i högre lönegrad, och detta medför en ökad löneutgift för staten på i runt tal 25 000 000 kronor årligen. Det är uppenbart, att det inte blir lätt att få de kollektivanställda, som ju i allmänhet har de små inkomsterna här i landet, att visa återhållsamhet, när man samtidigt medger väsentliga löneförbättringar åt statens anställda, till och med anställda i redan förut höga lönegrader. Detta förhållande har åtminstone för mig bidragit till att jag har haft svårt att helt ansluta mig till det föreliggande förslaget, och jag har i varje fall sökt att förhindra, att motiveringen har blivit sådan, att den skulle inbjuda dessa befattningshavare att komma igen med ånyo ökade krav.

Jag har närmast begärt ordet med anledning av en reservation vid utlåtandet, vilken har beteckningen 3). Vi är några reservanter som har ansett, att följande stycke på s. 10 i utskottets utlåtande hade bort utgå: »Utskottet vill framhålla att, därest framdeles skäl anses föreligga för jämkning i lönegradsplaceringen av vissa tjänster eller viss grupp av tjänster, frågan härom kan prövas i vanlig ordning i samband med den årliga anslagsbehandlingen.» Det är ju ett i och för sig riktigt konstaterande

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

att dessa möjligheter har funnits och alltjämt finns, men vi reservanter anser, att det inte föreligger någon anledning att nu liksom inbjuda verken att begära uppflyttningar i lönegrad eller nya tjänster under hänvisning till vad utskottet här har anfört. Vi som har tidigare erfarenheter, i synnerhet ifrån statsutskottet, vet ju hurusom verken årligen kommer med nya propåer i denna riktning och hurusom departementscheferna och riksdagen har all möda att avvärja dessa attacker. Sådana propåer kommer även i fortsättningen utan att riksdagen behöver liksom beställa dem. Utskottets av mig citerade motivering på s. 10 är följaktligen både obehövlig och — det vill jag göra gällande — direkt farlig, om man ser saken ur den synpunkten att formuleringen kan leda till att verken i ännu högre grad än tidigare begagna sig av den vägen att vid de årligen återkommande tillfällena begära lönegradsuppflyttningar och nya tjänster.

Det är således denna lilla ändring i motiveringen som jag här närmast gör mig till talesman för, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3).

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Vid detta ärendes behandling i utskottets plenum inträffade den »olyckan», att femte avdelningens förslag inte godkändes helt och hållet, utan det blev ändringar i motiveringen på två punkter. Femte avdelningens alla ledamöter står nu tillsammans med några andra som reservanter emot de uttalanden som antogs vid utskottets plenum. Det är därför som en outsider i lönefrågor får träda till för att försvara utskottsmajoriteten på de två punkter, som det här är fråga om.

Det gäller först, såsom reservanternas talesman, herr Sundelin, har påpekat, uttalandet på s. 9. Detta lyder enligt utskottsmajoritetens förslag: »Sådant det nu ifrågavarande förhandlingsresultatet föreligger innefattar det ett antal lönefrågor som längre eller kortare tid väntat på sin lösning. Utskottet anser sig

inte kunna motsätta sig att de träffade överenskommelserna godkännes av riksdagen. Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet om eventuellt mera omfattande lönegradsfrågor blir aktuella i framtiden.»

Emot detta står den motivering som anförts i reservationen, betecknad med 2). Jag skall inte läsa upp den. Det framgår emellertid utan tvekan av en jämförelse mellan dessa motiveringar att utskottets skrivning är en smula kärvare. Vi anser emellertid att det finns fullgoda skäl för detta kärvare uttryckssätt, då man går till en bedömning av de träffade överenskommelserna. Jag kan därvidlag bara hänvisa till vad en föregående talare, herr Andersson i Rixö, har sagt. Jag kan i allt väsentligt instämma i det. Betänkligheterna blir så mycket större som man finner en ganska tydlig tendens till en vidgning av löneklyftan mellan högre och lägre tjänstemän, vilken vi förut vid olika tillfällen i stället har försökt minska. Det har skett uppflyttningar av högre tjänster, vilkas nödvändighet man verkligen måste ifrågasätta.

Men trots denna tveksamhet har utskottsmajoriteten sagt att det utan tvivel skulle rulla upp sådana problem, om riksdagen här frångick förhandlingsresultatet, att man kanske inte kan vinna någonting på det, i all synnerhet — såsom tidigare framhållits i debatten av ledamöter inom femte avdelningen — som det föreligger inte mindre än ett fyrtiotal motioner där det yrkas högre lönegradsplacering än tjänsteförteckningsrevisionen. Kungl. Maj:t och utskottet har tillstyrkt.

Utskottet har alltså sagt att vi inte kan motsätta oss förhandlingsresultatet, och så ger det liksom en liten anvisning om hur det bör förfaras i liknande frågor för framtiden. Man må ha vilken uppfattning som helst i det fallet, men det måste väl ändå vara ostridigt att riksdagen kan uttala sin mening om de resultat, som uppnåtts, och i någon mån också ange riktlinjer för hur man bör

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

förfara under den närmaste framtiden, om liknande frågor skulle uppkomma. Det är, som sagt, det utskottsmajoriteten har gjort då den säger att det vore önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang.

Vi behandlar nu — det har också sagts tidigare — andra etappen av lönerrevisionen, och vi väntar en tredje och kanske en fjärde etapp. Herr Sundelin frågade här i debattens början, om utskottet verkligen ansåg att de, för vilka lönerna reglerades i våras, borde ha fått vänta. Ja, det är väl inte värre för dem att vänta än för dessa vilkas löner vi nu behandlar eller för de kategorier som tillhör nästa etapp och ännu får vänta på sin lönerrevision. Vi tror att det är nödvändigt att man får göra en samtidig bedömning. Vad som har yttrats från flera håll ger belägg för denna uppfattning.

Nu är ju hela denna procedur såsom den försiggår självfallet mycket besvärlig, man vågar kanske säga otymplig. Frågan är väl, om det ändå inte blir nödvändigt att på allvar ta upp spörsmålet, om man inte skall kunna komma fram till ett lämpligare förfarande. Är månne tiden inte snart mogen för riksdagen att medverka till skapande av ett slags, låt mig kalla dem lönefullmäktige såsom en motsvarighet till bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige? En sådan institution skulle få träffa avgörandena, och riksdagen kunde sedan sätta in sin granskning och kritik av dessa lönefullmäktiges verksamhet på samma sätt som riksdagen har kontrollen över riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige.

Jag har inte tänkt igenom frågan i grunden, det vill jag medge, men det är nödvändigt att vi kommer fram till ett annat tillvägagångssätt än det som nu tillämpas. Så mycket, herr talman, torde riksdagen emellertid ostridigt ha rätt att göra utan att tjänstemannaorganisationerna på något sätt kan känna sig förnärmade, som att riksdagen säger till regeringen att när en liknande revision framdeles skall företas, bör allt samlas ihop och presenteras för riksdagen i ett

sammanhang. Det anser nu reservanterna inte vara lämpligt. Vi anser det vara mycket lämpligt, och vi har faktiskt under debatten fått belägg för att vår mening har fog för sig. Jag hoppas att riksdagen verkligen ger utskottsmajoriteten stöd i detta uttalande, och jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan i detta hänseende.

Jag skall försöka begränsa mitt inlägg så mycket som möjligt och övergår därför omedelbart till den andra punkt, varom delade meningar råder.

Det gäller här en liten detalj, som kammarens ledamöter kanske finner det vara rent av löjligt att draga fram. Det är emellertid typiskt för hela systemet att det säkerligen var en ren tillfällighet att den verkligen blev påtalad vid riksdagsbehandlingen. Jag är tämligen övertygad om, herr talman, att det inte hade skett, om inte ordföranden på statsutskottets tredje avdelning haft en »belastning» när det gäller lönefrågor sedan den tiden då lönefrågorna låg hos tredje avdelningen och är så skapad att han tycker det är roligt att lusa i sådana här saker; det finns ju sådana människor, som väl är. Han är tillika överrevisor i arbetsmarknadsstyrelsen, och detta medverkade kanske också till att han fick syn på att någonting märkligt höll på att ske här.

I proposition nr 251, bilaga A:2, står någonting om att det skall bli en byrådirektör på kanslibyråns personalsektion i arbetsmarknadsstyrelsen. När jag blev uppmärksamgjord på detta förhållande, började jag få sympati för herr Herlitz som vid olika tillfällen har predikat om att propositioner och utskottsutlåtanden bör skrivas klart och tydligt i alla punkter. Jag begriper emellertid inte, hur en proposition om en lönerrevision skulle se ut, som i alla detaljer var så klar och redig att den var begriplig för var man och var kvinna i riksdagen. Men jag fick i alla fall sympati för herr Herlitz' syn på dessa ting, då jag upptäckte att skall man sätta sig in i detta ärende, måste man läsa bilagor och siffror och allt som finns.

Nu vill jag inom parentes säga, herr

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

talman, att jag är mycket spänd på vad herr Herlitz kommer att säga; han har ordet efter mig. Jag undrar, om han skall dra upp de stora linjerna i detta fall eller om han skall tala för sina akademiska sekreterare, räntmästare och sådana som han har motionerat om i samband med propositionen.

Nå, vad innebär nu den här saken, som man således av en ren tillfällighet upptäckte? Jo, det förhåller sig på det sättet att en kommitté, i vars arbete jag deltog, förra året gjorde en översyn av arbetsmarknadsstyrelsens organisation. Man gjorde vissa indragningar och om-dispositioner. I stort sett godkändes kommitténs förslag av Kungl. Maj:t när Kungl. Maj:t vid riksdagens vårsession framlade en proposition nr 127 angående anslag till bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen. För att jag nu skall begränsa mitt lilla anförande skall jag läsa upp ett litet avsnitt ur denna proposition. Departementschefen yttrade där: »I fråga om kanslibyråns organisation ansluter jag mig till utredningens uppfattning, att byråchefens befattning med åtalsärendena bör minskas till förmån för hans övriga uppgifter. Jag tillstyrker sålunda, att den juridiska och administrativa sektionen förstärkes med en byrådirektörstjänst mot att en dylik tjänst å personalsektionen indrages.»

Om man inte gör någon invändning mot det i dag föreliggande förslaget, så kommer nu den byrådirektörstjänst, som Kungl. Maj:t föreslog skulle indragas, vilket också riksdagen godkände, att vara kvar. När frågan om tjänsteförteckningsrevisionen för arbetsmarknadsstyrelsen togs upp, motsatte sig nämligen tjänstemannaorganisationerna denna anordning, och det motståndet lär ha varit så hårt att man föll till föga, trots att Kungl. Maj:t och riksdagen bara för några månader sedan hade beslutat om denna indragning. Jag har all respekt för förhandlingar och kan inte ett ögonblick tänka mig att inte statens tjänstemän skulle ha samma rätt som enskilda att förhandla och komma till ett resultat och få detta respekterat. Men jag måste säga mig att har Kungl.

Maj:t och riksdagen med verkets eget godkännande fattat ett beslut så nyligen som skett i detta fall, måste ändå det beslutet stå fast.

Nu har vi på s. 15 föreslagit ett mycket mildt uttalande i denna fråga: »Beträffande arbetsmarknadsstyrelsen vill utskottet frambålla, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t tager under om-prövning, om inte en av byrådirektörstjänsterna i Ca 31 kan vid uppkommande vakans indragas.» Vi går alltså inte bryskt fram, utan säger bara att så fort en byrådirektörstjänst blir ledig, så får man möblera om på sådant sätt, att tjänsterna får det antal som ursprungligen var bestämt. Inte ens detta vill reservanterna från femte avdelningen och några till gå med på.

Ehuru detta är en liten detalj, hoppas jag verkligen att kammaren också på denna punkt följer utskottet, till vars motivering jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr SUNDELIN (kort gemmäle): Herr talman! Jag ber först att i anledning av herr Gustaf Karlssons inlägg få erinra om vad jag i mitt tidigare anförande sade angående utskottets förslag till uttalande att lönefrågorna för framtiden bör behandlas i ett sammanhang. Det låter ju rätt bestickande detta. Men jag tillät mig peka på vad det skulle ha inneburet för tjänsteförteckningskommitténs arbete, om man hade måst vänta med att lägga fram alla förslag, tills kommittén blivit helt färdig. Av statsrådets och chefens för civildepartementet anförande här i kammaren framgick att även han var inne på den linjen att man för framtiden borde undvika en sådan anhopning av lönefrågor som här har skett. Jag tror att det i varje fall är anledning att inte nu binda den framtida utvecklingen genom ett uttalande på den punkten.

Vad sedan beträffar byrådirektörstjänsten i arbetsmarknadsstyrelsen så har ju herr Gustaf Karlsson själv angivit arten av den invändning som man här kommit med, då han sade att in-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

vändningen kanske närmast var löjlig. Ja, jag måste nog säga att det inte kan finnas någon större anledning för riksdagen att i fråga om en enda tjänst förklara sig förutsätta att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på den och företar en omprövning av förhållandena. Är utskottet alldeles säkert på att detta är den enda tjänsten i hela statsförvaltningen, som borde komma under en sådan omprövning? Skall man inte ha det förtroendet för Kungl. Maj:ts regering att man utgår ifrån att den företar sådana omprövningar i ett större sammanhang? Tjänsten har ändock, vill jag påpeka, prövats i samband med tjänsteförteckningskommitténs arbete.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Nu skall herr Gustaf Karlssons nyfikenhet stillas. Det är verkligen inte min avsikt att argumentera för den motion som jag väckt, och ännu mindre ämnar jag ställa något yrkande. Det bjuder mig emot att göra det och liksom utåt ge intrycket av att det är någon mening med att här argumentera och diskutera enskilda frågor, då vi ju i själva verket i detta nu befinner oss i ett helt annat läge. Det ter sig för mig en smula som ett gyckelspel om jag skulle börja resonera om en enskild angelägenhet.

Grundtanken i vårt svenska statsskick med avseende på riksdagen är ju — ganska karakteristisk just för det svenska statsskicket — att det skall sörjas för att vi träffar avgöranden på grundval av såvitt möjligt grundliga informationer om saker och ting och med tillfälle att noggrant överväga, med möjlighet att lägga fram synpunkter ifrån skilda håll och med möjlighet att få dem ordentligt diskuterade. Därav vårt remissväsen, våra utförliga propositioner, vårt motionsväsen och vårt utskottsväsen. Det är under förutsättning att allting går så grundligt till, som vi av svenska folket anförtrotts den makt vi har fått.

Hur har det gått till i detta fall? Det har talats mycket om verken — jag höll på att säga, att det nästan stoltse-

rats med att det gått bättre till med avseende på de centrala verken nu än i våras, att man har hållit så nära kontakt med dem som möjligt och under rättat verkscheferna om sina förslag. Men, mina damer och herrar, kärnpunkten är inte att verkscheferna skall underrättas, utan kärnpunkten är att vi skall få information om hur personalfrågorna bedöms i de olika verken. I förbigående sagt är ju omdömet från det hållet av avgörande betydelse inte bara då det gäller organisatoriska frågor, utan också då det gäller lönesättningen.

Så kommer jag till den kungl. propositionen. Jag har många gånger här i riksdagen, det kan jag inte förneka, känt mig maktlös inför kungl. propositioner som kommer med tyngden av en stor auktoritet som kammaren böjer sig för. Men i detta fall inträffar någonting nytt. Kungl. Maj:t säger bara: Tja, det här är ett förhandlingsresultat, delvis bra, delvis dåligt — jag rekommenderar er att godta det.

Så har vi utskottsbehandlingen. Jag har all respekt för de ärade ledamöterna av statsutskottet, men jag gick verkligen på förhand och undrade hur det hängde ihop: Är det verkligen så att vederbörande avdelning gått så noga igenom propositionen, att den efter allsidig och fullständig granskning fann, att det var något fel med en byrådirektörsbefattning eller vad det nu var? Nej, det är helt enkelt så, att någon händelsevis kommit på felet. Det är inte alls ett resultat av någon genomgående granskning.

Sedan har vi motionernas behandling. Man skulle vara frestad att överrätta en blomma till utskottet eller till utskottets kansli — vem som vill ta emot den — för den utomordentliga skicklighet som nedlagts, då det gällt att avliva motioner på olika sätt. Den variation av uttryckssätt, motivering och tankegångar, som därvid har utvecklats, är storartad. Den har inte räckt till alla motionerna. Min motion hör till en liten klumpgrupp, för vilken man inte anmäler sig ha kunnat hitta någon mo-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

tivering alls och som man avvisar helt blankt, men som sagt — all heder åt den möda som lagts ned på alla de andra.

Men vi skall kanske inte hålla på att skämta om dessa spörsmål. Det läge i vilket vi befinner oss är, att vi har störtat huvudstupa i någonting helt nytt. Det gick en lång tid då riksdagen försummade den omsorg om tjänstemännens ekonomiska ställning, som det alltid har varit riksdagens plikt att utöva. Den försumrades alldeles för länge, och så störtade man huvudstupa in i en rakt motsatt ytterlighet, den ordning som vi nu har framför oss.

Låt mig betona, att det nya inte ligger däri, att det förhandlas med tjänstemännen. I det ena anförandet efter det andra resoneras så här: Kan man invända något ur demokratisk synpunkt mot att det förhandlas med tjänstemännen? Nej, ingen människa invänder mot det. Vi har en förordning därom sedan 1937, om jag inte minns fel, enligt vilken statstjänstemän har förhandlingsrätt. Det är en gammal erkänd sak, som ingen människa någonsin har tvekat om. Nej, det nya är, att man anser det så betydelsefullt att få överenskommelser med organisationerna — man menar väl ur den synpunkten, att det betyder ett effektivare inflytande för tjänstemännen på lönesättningen. Det är bakgrunden för hela resonemanget på denna punkt.

Jag har alltid satt ett litet frågetecken för detta. Vid förhandlingar inom tjänstemannaorganisationerna gäller det nämligen, lika väl som då avlöningsfrågor bedöms av statsmakterna, att väga olika intressen mot andra. Den ena tjänstemannagruppen lyckas hålla sig framme, den andra trycks tillbaka, och detta sker oavsett om förhandlingarna sköts av stora förhandlingsorganisationer eller vanliga myndigheter. I själva verket har vi till exempel av herr Hansson, herr Sten och andra fått höra, att bakom det nya systemets vackra fasad ligger många exempel på att statstjänstemännens intressen ingalunda kommit fram såsom de bort.

Vad som för oss är kärnpunkten i

det hela är det nya som man kommit till; detta är en överenskommelse, ett avtal, det bildar en enhet som man inte kan göra några ändringar på. Det är genom att det hela presenteras som någonting för statsmakterna bindande vilket man inte får rubba på, som den nya ordningen så att säga har sprängt och förvirrat våra gamla arbetsformer. Nu känner man sig rädlös och villrådig. Allesammans känner vi olust inför läget, och vi vet inte vart det skall bära hän.

Man skall inte vara efterklok, men tillåt mig ändå säga, att så länge jag har varit i riksdagen har jag vid otaliga tillfällen tillåtit mig att tjata om detta: Märker vi inte att det sker omvandlingar i samhället? Märker vi inte att det kommer fram problem av en helt annan typ än tidigare, förstår vi inte, att det under sådana förhållanden inte är säkert att alla gamla former är lämpade att fortbestå? Är det inte vår uppgift att eventuellt söka efter nya former?

Det som herr Gustaf Karlsson sade om särskilda fullmäktige, som skulle sköta om statstjänstemännens löner, är sagt för länge sedan, men det har man inte velat höra på i riksdagen. Man har velat bevara de gamla formerna; huruvida det blir något reellt innehåll i dem, har man haft alltför litet intresse för.

För mig är inte alls det viktigaste i denna sak att bevara inflytandet i denna angelägenhet åt riksdagen. Jag är beredd att förutsättningslöst vara med om en prövning av helt nya former, enligt vilka ansvaret läggs på helt annat håll, förutsatt att man får det så ordnat, att statstjänstemännens lönefrågor, av vilket organ de än bedöms, inte blir prövade från den synpunkten att lönesättningen blir resultatet av en ekonomisk maktkamp mellan två faktorer, där avgörandet alltså beror på hur långt den ena eller den andra kan pressa sig fram, utan att avgörandet träffas på grundval av ett ansvarigt bedömande av vad statens tjänst kräver, och vad som är skäligt att ge i ersättning för den. Detta

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

har varit den självklara ledstjärnan för bedömandet av lönefrågor i den svenska riksdagen, och oavsett vem som i fortsättningen kommer att bedöma stats-tjänstemännens lönefrågor måste de behandlas på det sättet.

Vi måste bort från denna olyckliga ordning — jag överdriver inte, om jag säger att jag finner den hemsk och kuslig. Det är något hemskt och kusligt i att gamla institutioner, som en gång har tjänat ett allvarligt syfte och som var avsedda att fyllas av ett levande innehåll, står kvar som ärevärdiga antikviteter utan någon reell betydelse.

Herr AMAN: Herr talman! Herr Sten, som har stor kärlek både för skogsnäringarna och skogens folk, har ifrågasatt om behandlingen av länsskogvaktarnas löner har skett på rimligt sätt, d. v. s. på samma sätt som behandlingen av andra gruppers löner. Han menar, att de inte fått tillfälle att göra sig gällande i de förhandlingar som ägde rum. Jag kan meddela herr Sten att saken inte alls ligger till på det sättet. De har fått delta i dessa förhandlingar liksom alla andra. Det har över huvud taget inte varit någon förhandling, såvitt gäller den organisation som jag företräder, utan att vederbörande grupp varit representerad. Att man sedan inte kunnat prestera ett resultat, som var och en av dessa grupper är helt tillfreds med, är väl bara naturligt. Det förekommer ju, som andra har sagt här, också på alla andra områden.

I propositionen görs ett uttalande, som jag i detta sammanhang vill fästa uppmärksamheten vid, då jag tror att det kan ha en viss betydelse för bedömningen av den uppnådda lönegradsplaceringen för vissa grupper som innefattas i tjänsteförteckningsrevisionens förslag. Utskottet anför bl. a. i fråga om kronojägarna att denna grupp ingår som en väsentlig del i den stora överenskommenheten. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att Kungl. Maj:t har gjort en anteckning, som kan komma att gälla vissa av dessa grupper —

jag kan inte säga exakt vilka. Där uttalas från Kungl. Maj:ts sida, att man förutsätter att prövningen av arbetsledarutredningens förslag — en utredning som ännu icke är slutförd — kan ge anledning till omprövning av lönegradsplaceringen för vissa tjänster med arbetsledande uppgifter. Det finns alltså för vissa kategorier, för vilka man inte nu kunnat binda sig helt, ändå en möjlighet öppen till efterprövning i ett större sammanhang, nämligen för de s. k. arbetsledande grupperna.

Jag har i övrigt, herr talman, i mycket blivit förekommen av herr Sundelin. Vad nu närmast gäller det där påpekandet om arbetsmarknadsstyrelsen — om vilket jag inte har någon mening i sak — vill jag säga, att det närmast gör ett löjligt intryck att i detta ofantligt stora sammanhang ta fram en enda tjänst och säga, att Kungl. Maj:t bör beakta just den. Jag delar helt herr Sundelins uppfattning att det är självklart att man bör se över hela organisationen fortlöpande och inte bara göra det då man råkar ha en tjänsteförteckningsrevision.

Jag skulle även vilja säga ett par ord om en skrivning i utskottets utlåtande. På s. 9 heter det: »Enligt utskottets mening hade det emellertid varit önskvärt om samtliga lönefrågor blivit föremål för riksdagens prövning i ett sammanhang. Utskottet förutsätter att detta blir fallet om eventuellt mera omfattande lönegradsfrågor blir aktuella i framtiden.» Detta är en from önskan och ingenting annat, och det kan aldrig bli något annat. När en tjänsteförteckningsrevision tillsatts — den nuvarande tjänsteförteckningsrevisionen tillsattes år 1950 — måste den naturligtvis börja sitt arbete med att angripa några av problemen. Om man skulle vänta med effektuerandet av resultatet i den delen till dess att man så småningom lyckats plöja igenom samtliga frågor, löper man risk att det första, som man tog fatt i och började med, blir inaktuellt innan det kan effektueras. Man kan inte gå till väga på ett dylikt sätt, redan av praktiska skäl. Det är här fråga om sådana kvantiteter att det redan för den skull är omöjligt

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

med en samlad behandling och ett framläggande på en gång av hela resultatet. Jag hälsar för min del med tillfredsställelse civilministerns antydan att man för framtiden skall söka undvika sådana här historier. Varför kan man inte på detta område som på så många andra inom ett förstärkt civildepartement fortlöpande se över dessa saker år från år och företa de justeringar som kan anses nödvändiga med hänsyn till organisatoriska och andra förändringar, så att man slipper denna anhopning som vi nu fått?

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vi faktiskt i ett avseende gått ifrån den gamla tekniken för fastställande av löner. Tidigare hade vi det ju ordnat på det sättet att det var med minst fem års intervall — ofta längre — som man över huvud taget angrep problemet om den allmänna lönesättningen för statstjänstemännen. Nu har vi kommit fram till en metod som väl alla måste tycka vara bättre tekniskt sett, nämligen att lönerna regleras för varje år genom årliga förhandlingar. Därigenom slipper vi den tidigare eftersläpningen, den tidigare ackumulationen och de besvärligheter som denna ackumulation förde med sig, framför allt när det gällde vissa högre tjänster. Då man på en gång skulle inhämta fem, sex års eftersläpning, kom man upp till så kraftiga belopp, att det mötte psykologiska svårigheter att på en gång genomföra den nödvändiga förändringen.

Jag tror alltså att denna metod för lönesättningen överflyttad på tjänsteförteckningsområdet är att rekommendera. Jag är tacksam om civilministern håller fast vid den nya linje som han tydligen i varje fall för sin personliga del nu uttalat sig för. Jag är också tacksam om regeringen ser till att civildepartementet får erforderlig förstärkning av de personella resurserna, vilket torde vara nödvändigt för att departementet skall gå i land med denna sak.

Sedan vill jag, herr talman, säga några ord med anledning av herr Herlitz' anförande. Herr Herlitz och jag är notoriskt av olika mening i dessa frågor,

hade jag åtminstone trott tidigare. Men i dag har jag tyckt mig finna att herr Herlitz ändå har svängt över från sin mera historiskt konstitutionellt betingade uppfattning till en mera praktisk. Han säger nämligen nu, att det är möjligt att det har inträffat något nytt. Men då bör vi, säger herr Herlitz, kodifiera detta nya eller lagfästa det på annat sätt. Jag har för min del ingenting emot att riksdagen utser fullmäktige för behandling av lönefrågor. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att det här har skett en historisk händelse. Den inträffade år 1945 när dåvarande finansministern Ernst Wigforss tillsatte en statlig förhandlingsdelegation bestående av riksdagsmän. Det var trots all skriven förhandlingsrätt första gången som man hade den första verkliga förhandlingen mellan statsmakten och dess tjänstemän. Den gången hade man en delegation bestående av riksdagsmän. Den möjligheten står alltså öppen. Det är alltså en temporär fullmäktigeinstitution, där riksdagen i sista hand skall säga sin mening. Vi har något motsvarande i statens avtalsnämnd, som ju träffar bindande uppgörelser för staten när det gäller utgifter, om vilka riksdagen sedan har att besluta, men som avser kollektivavtalsanställd personal. Den ekonomiska effekten är emellertid där densamma som när det gäller tjänstemännen. Det bör vara möjligt att för tjänstemännen få en liknande institution. En dylik tanke bör i varje fall grundligt övervägas.

Herr Herlitz och än mer markant herr Ohlson var inne på den tanken att det vid dessa förhandlingar är ett rent hasardspel. Men, herr talman, hur kan man göra gällande att det här är fråga om hasard. Här har ju tjänstemannaorganisationerna redan månader i förväg innan förhandlingarna inletts plöjt igenom frågorna för att precisera vad man skall framlägga i sina förslag. Civildepartementet prövar förslagen, och man inhämtar verksledningarnas uppfattning om de olika tjänsterna. Det går icke till på det sättet att några herrar vilka som helst, som kallar sig tjänsteförtecknings-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

kommittén, och några andra herrar, vilka som helst, som företräder tjänstemannaorganisationerna, sätter sig ned vid ett bord och på en höft ordnar lönegradsplaceringen för de olika tjänsterna. Man hör alltid först verken och personalorganisationerna, innan man över huvud taget inleder förhandlingarna.

Nu sägs det emellertid av våra vänner här i riksdagen att man borde höra verken om förhandlingsresultatet. Vad skulle det tjäna till, om man har ett preliminärt resultat som man vet icke går att ändra. I så fall måste man skapa en annan ordning med representation för verksledningarna i förhandlingsdelegationen och se till att verken där får göra sin röst gällande. Men herr Herlitz kan väl aldrig tro, att statstjänstemännen är beredda att inför en förhandlingsdelegation ge sitt sista bud för att sedan tvingas räkna med att verksledningen kan åstadkomma ändring i förhandlingsresultatet. Då blir det ju inte fråga om några egentliga förhandlingar. Någonstans måste avgörandet träffas, och sedan har ju, som sagt, riksdagen rätt att ändra på det.

Jag har för min del inte alls den uppfattningen att det går så legert till som man här beskrivit. Det sker en mycket omsorgsfull prövning innan förslagen över huvud taget framläggs. När sedan förhandlingarna inleds, drivs de av folk i den statliga förvaltningen och personer som står civildepartementet nära och som i åratal följt utvecklingen på vissa avsnitt, t. ex. i fråga om arbetsledarpersonal, biträden etc., och som är experter på dessa frågor. Inte kan vi tänka oss att vi här i riksdagen skulle kunna behärska detta jättelika område, som omspannar över 200 000 statstjänstemän med skilda sysselsättningar, i olika verk och olika grader. Det är helt enkelt otänkbart. Jag medger att man kan känna sig maktlös inför detta faktum, men det gör vi väl även i andra frågor. För att göra en skön själs beaktelse vill jag säga, att det finns många frågor här i riksdagen som jag tyvärr inte hinner tränga in i så i detalj, att jag behärskar dem i den utsträck-

ning som vore önskvärt. Kvantiteten är helt enkelt för stor.

Vad sedan gäller tillvägagångssättet vid dessa förhandlingar vill jag säga, att herr Herlitz kanske har misstagit sig på en punkt, nämligen när han påstår att tjänstemännens intressen ingalunda kommit fram på det sätt som de borde. Tjänstemännens intressen skulle, säger herr Herlitz, lika gärna kunna komma fram om tjänstemännen gruppvis kommer hit till riksdagen med sina önskemål. Men, herr Herlitz, är det inte så, att de tjänstemän, som till äventyrs kan göra sina intressen gällande hos riksdagsmännen efter en sådan här förhandling, naturligtvis är sådana tjänstemän som inte har blivit uppflyttade. Som vi alla vet är emellertid detta icke en lönereglering. Alla kan inte bli uppflyttade, utan det är bara fråga om en förskjutning mellan olika grupper.

Hur vi än resonerar på denna punkt vill jag i alla fall säga herr Herlitz, att statstjänstemännen själva här har sagt sin mening, och de vill ha det ordnat på detta sätt. Jag tycker inte att herr Herlitz har någon anledning att göra sig till talesman för statstjänstemännen och säga, att deras intressen inte tillgodoses på detta sätt. Om statstjänstemännen har den uppfattningen, får de väl ge den till känna, men det har de icke. De har tvärtom mycket enträget och målmedvetet arbetat på att få till stånd en förhandlingsverksamhet av det här slaget. Det tyder på, menar jag, att de har en annan uppfattning. Bland tjänstemännen finns, och det vill jag understryka för att herr Herlitz inte skall missförstå mig, en utomordentligt stor respekt för riksdagen. Det är ingen som tvivlar på att riksdagen oväldigt behandlar sådana här frågor. Faktum är dock att de enskilda riksdagsmännen inte kan behärska alla områden. Den ene riksdagsmannen har specialkunskaper på ett område och sympatiserar med befattningshavarna där, en annan riksdagsman motionerar om tjänster på jordbrukets och skogens område, medan en tredje intresserar sig för det akademiska området, därför att det är ett område som

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

han behärskar och känner till. Men vem svarar för översynen här i kammaren eller i andra kammaren? Vem kan stå upp och säga att han behärskar alla områden? Det måste överlätas till andra organ, för vilka man får ha ett visst förtroende, att göra den slutliga översynen. Detta kan möjligen leda till att man får ändra formerna för handläggningen av dessa frågor.

Jag skall innan jag slutar be att få hänvisa till vad Tjänstemännens centralorganisation uttalat i sitt yttrande över förhandlingsrättsutredningens förslag, därför att det kanske ger någon föreställning om vad i varje fall 110 000 stats-tjänstemän i detta land tycker om dessa ting.

TCO anför: »Frågan om arbetsgivarpartens organisation i den nya förhandlingsordningen har även upptagits av kommittén. På det statliga området har man tänkt sig att förhandlingsorganet skulle ligga i civildepartementet. I speciella fall skulle en särskild nämnd med riksdagsrepresentanter kunna ställas till civilministerns förfogande vid förhandling. Olika synpunkter kunna helt naturligt läggas på denna fråga. I och för sig finnes kanske icke anledning att från tjänstemannaorganisationernas sida framföra särskilda synpunkter på hur arbetsgivarparten organiserar sin egen förhandlingsapparat. Vad som emellertid ur tjänstemannasympunkt är angeläget understryka är att förhandlingsorganet har en sådan ställning att man får möjlighet att förhandla med den eller de personer som å statens vägnar ha ett avgörande inflytande. Med anledning härav synes det TCO som om den föreslagna ordningen är tillfredsställande ur tjänstemännens synpunkt. Vidare uppkommer i detta sammanhang frågan om förutsättningarna för träffande av bindande avtal. Kommittén har utgått från att riksdagens beslutanderätt över stats-tjänstemännens lönefrågor skall kvarstå oförändrad. TCO finner att detta ställningstagande ur många synpunkter kan diskuteras men anser bl. a. på grund av frågans vittomfattande konstitutionella innebörd sig icke böra föreslå någon

ändring. Det bör emellertid framhållas, att en besvärlig situation kan uppstå, om riksdagen vidtager ändring i träffad preliminär uppgörelse. Därigenom kunna möjligheter för träffande av kollektivavtal kullkastas och personalorganisationerna få därigenom möjlighet att, om de så önska, vidtaga stridsåtgärder. Man bör därför utgå från att endast i undantagsfall riksdagen vidtager ändring i träffade preliminära uppgörelser. Därest riksdagen anser, att ändring bör göras i en med statsmakterna träffad preliminär uppgörelse synes det TCO ur förhandlingstekniska synpunkter riktigast, att frågan återremitteras för nya förhandlingar med påpekande av riksdagen, i vilken del den önskar ändring. Detta bör dock icke ske i så hårt bunden form att det får karaktären av diktat och reella nya förhandlingar därigenom måhända omöjliggöras.»

Det är alltså en teknik, som man kan tänka sig använda i det här sammanhanget.

Herr Herlitz slutade sitt anförande med att säga att lönerna för tjänstemännen bör grundas på vad tjänsterna kräver och utgöra en skäligen ersättning härför. Jag kan till hundra procent instämma i den deklARATIONEN. Men vad är en sådan deklARATION värd? Herr Herlitz har en uppfattning vad en tjänst kräver och hur stor lönen bör vara, en annan person har en annan uppfattning, och en tredje person har en tredje uppfattning om den saken. I den mån man skall ta dessa hänsyn — och det bör man göra — måste man säga sig: »Det är inte säkert att jag själv har den rätta uppfattningen; därför måste jag kompromissa med den, som har en något annan uppfattning och sålunda gå honon till mötes». Därigenom blir slutresultatet en kompromiss. Tror inte herr Herlitz att man i bedömandena vid förhandlingarna mellan tjänsteförteckningskommittén och tjänstemännens organisationer har handlat på det sättet? Menar herr Herlitz att det vid dessa förhandlingar förekommit något slags tjuv- och rackarspel, där det var fråga om vem som var hårdast i nävarna och att detta var avgörande för

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

storleken av tjänstemännens löner? Då har herr Herlitz helt missförstått hur dessa förhandlingar drivits.

Det förekommer sällan att stridsåtgärder ens varslas på det statliga området. Vad säger det? Jo, det säger att i allt väsentligt kommer vi fram resonemangsvägen genom att ge skäl och ta skäl. Det var detta som jag föreställde mig att herr Herlitz menade skulle vara rimligt. Det är alltså inte riksdagen ensam förbehållet att anlägga rimliga synpunkter. Rimliga synpunkter kan också, bör också och kommer också till uttryck vid de förhandlingar, som ligger till grund för det resultat, som vi har att ta ställning till här i dag. Det är alltså fel att ställa riksdagens behandling, där man skulle ta hänsyn till alla dessa synpunkter, mot den tillämpade förhandlingsvägen, där det bara skulle vara fråga om krasst maktmissbruk, där den starkaste får igenom sitt, även om det är aldrig så orätt. Dess bättre är det inte på det sättet, utan det är i allt väsentligt den, som har de rimligaste skälen, som får sina skäl beaktade. Den som inte har rimliga skäl kan inte räkna med att vid förhandlingarna få sina synpunkter beaktade.

Herr HERLITZ (kort genmäle): Herr talman! För att börja med det allra sista av vad herr Åman yttrade vill jag säga, att jag inte tillspetsat saken så skarpt som herr Åman utgick från. Men jag tycker nog att herr Åman själv tillspetsade sina synpunkter väl skarpt. Han är nu chef för en förhandlingsorganisation, och det förväntas väl av honom ett starkare betonande av organisationens intressen än som antydde av hans tal om att det är ett objektivt bedömande som blir avgörande. Jag menar bara att vi måste komma ifrån sådant, som på ett så drastiskt sätt kommer till uttryck i utskottets utlåtande, där det exempelvis med avseende på någon tjänst säges att alla skäl talar för en lägre placering men att utskottet inte kan motsätta sig förslaget, därför att det starkt understrukits från personalhåll.

Det var, herr talman, egentligen inte

för att säga detta som jag begärde ordet, utan det var några ord, som herr Åman sade om förhandlingssystemet och som föranleder några anmärkningar från min sida.

För det första vill jag rikta en gensaga mot vad herr Åman sade om huruledes verken alltid har följt dessa förhandlingar. Det konstaterades i våras — och det blev då icke motsagt — att det skedde åtskilligt vid dessa förhandlingar, som verken inte hade någon som helst kännedom om. Det förekom exempelvis ett drastiskt och märkligt fall, då en verkchef fick sex tjänster, för vilka han icke hade minsta behov och som han inte alls önskade och som inte var ifrågasatta från verkets sida.

Herr Åman sade vidare att tjänstemännen är nöjda med den ordning som nu är. Däremot kan jag inte fälla något som helst omdöme. Men nog får vi väl räkna med möjligheten att det blir en dragkamp mellan olika intressen. Det är ju så att den ene skjutes åt sidan och den andre vinner. Det kan inte vara på det sättet att det råder en hundra procentig tillfredsställelse på alla håll.

Jag har, herr talman, bara tre minuter till mitt förfogande. Jag vill till sist endast säga, att skulle det vara såsom herr Åman sade, att vi kommit varandra närmare i vår syn på dessa frågor, så skulle inte någonting vara mig kärare. Men jag är inte riktigt på det klara med vilka grunder han har för denna förmodan. Jag tror att skulle det ske, förutsätter det nog en ganska avsevärd förskjutning i herr Åmans betraktelsesätt också.

Herr ÅMAN (kort genmäle): Herr Herlitz tycks, när han här talar om olika intressen, föreställa sig att på detta område finns det en relativt mycket begränsad krets av tjänstemän, som söker hävda sina intressen gentemot andra. Jag har försökt övertyga herr Herlitz om att då man har 110 000 tjänstemän, som vi har i vår organisation, tvingas man att vara objektiv. Man kan inte ge någon företräde. Eftersom de olika grupperna har så olika intressen, måste man söka

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

den objektiva linjen för att över huvud taget finna en linje. Det var detta, som jag försökte göra klart i mitt första anförande.

När det gäller frågan om verkscheferna har jag inte sagt annat än att de har hörts innan förhandlingarna med tjänsteförteckningskommittén inleddes, och de har fått framlägga sina förslag liksom personalorganisationerna fått framlägga sina. I vilken utsträckning arbetsgiversidan under förhandlingarna hållit kontakt med vissa verk och inte med andra, kan jag inte bedöma.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Åman fann det närmast löjligt att statsutskottet i sin skrivning pekat på en enda tjänst, denna byrådirektörstjänst i arbetsmarknadsstyrelsen, som herr Gustaf Karlsson talade om. Jag vill bara notera att det är den största tjänstemannaorganisationens chef, som yttrar sig på det sättet, och att det är tjänstemännen, som med sina förhandlingar har kullkastat riksdagens beslut. Det skulle vara roligt att höra vad herr Herlitz, som brukar hålla mycket på de konstitutionella formerna, har att säga i en sådan fråga.

Det har varit i någon mån delade meningar inom utskottet. Jag vill uttala min beundran i detta sammanhang för utskottets femte avdelning för dess utomordentligt goda sammanhållning. På varje punkt där avdelningen i plenum blev överröstad, har man en för alla och alla för en reserverat sig. Det är väl denna solidaritet, som gjort att exempelvis herr Sundelin i dag försvarar reservation nr 7 angående denna byrådirektörstjänst.

Det är klart att när man ser denna proposition med dess många lönegradsuppflyttningar, som kostar staten mycket pengar, så blir man betänksam. Å andra sidan kan man inte låta en tjänstemannagrupp stå kvar i den gamla ställningen, när man höjer för en annan. Vi gjorde ett stort svep i vintras vid vårriksdagen. När det nu kommer en andra avdelning, däri en hel del di-

rekt sammanhänger med det beslut, som fattades i våras, kan vi naturligtvis inte gå emot den.

Det har sagts här i kammaren och även i utskottet att alla motioner, som väckts, går ut på höjningar. Ja, det är klart att de gör. Man fäster sig vid grupper som man har närmare kännedom om och som enligt ens egen mening blivit eftersatta och försöker att rätta till det. Jag skall för min del nöja mig med att instämma i vad herr Sten yttrade för en stund sedan om länseskogvaktarnas placering, och jag skulle vilja däri innesluta även kronojägarna, som är i samma predikament. Vad jag sedan främst åsyftar med min blanka reservation ber jag att med några ord få säga, särskilt som statsrådet och chefen för civildepartementet är närvarande.

Ett par talare har, när de yttrade sig om länseskogvaktarna, sagt att de ville fortsätta att begagna den gamla titeln. Även jag har den uppfattningen. Statsrådet har i propositionen sagt, att han inte tagit slutlig ståndpunkt till tjänstebeteckningarna, och det har förvånat mig att förslaget över huvud taget har kommit fram i propositionen. Skogsvårdsmästare är ju en mycket klumpig titel, som jag tror aldrig kommer att användas i praktiken. Det blir väl i stället skogsmästare. Det finns starka skäl som talar för att man inte använder en examenstitel, som varit i bruk så länge, för en grupp, vars företrädare inte har samma utbildning. Skogsmästartiteln har funnits sedan 1920, när de som utexaminerades från skogsskolan i Klotten började använda den titeln. Många årgångar har gått ut från den skolan, och ända från 1944 har titeln funnits i statens skogsmästarskola i Skinnskatteberg; riksdagen har själv slagit fast denna beteckning för dem som gått igenom denna skola. Jag vill också erinra om att riksdagen för några år sedan avslog ett förslag att införa en ny titel för länseskogvaktarna. Jag ber att få citera vad jordbruksutskottet den gången skrev: »Med hänsyn till att den hävdvunna titeln länseskogvaktare otvivelaktigt allmänt tillvunnit sig en hedrande

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

klang ute i bygderna, finner utskottet det knappast vare sig påkallat eller lämpligt att tilldela denna kår en annan tjänstetitel. Ifrågavarande befattningshavare torde sålunda alltjämt böra benämnas länsskogsvaktare.»

Jag hoppas att statsrådet vid närmare eftertanke följer samma goda principer som jordbruksutskottet och riksdagen gjorde år 1946. Jag har inte brytt mig om att ställa något yrkande i denna fråga, därför att jag tror att det var en tyst förutsättning inom utskottet, att statsrådet och chefen för civildepartementet vid sitt förnyade övervägande i denna fråga skulle komma att inta en annan ståndpunkt än han intagit i propositionen.

Jag vill också, innan jag slutar, säga något om den reservation som avgivits av herr Bergh m. fl. och som gäller just länsskogsvaktarna.

Med min inställning borde jag ha avslutit mig till den reservationen. Men när jag läste förslaget till utformning av reservationen, ansåg jag skillnaden mellan utskottets skrivning och reservationen så försvinnande liten, att jag för min del inte ansåg att det var någon idé att här ställa ett särskilt yrkande. Reservationens motivering är ungefär likalydande med utskottets. Reservanterna har bara skjutit in en sats: »även om skäl enligt utskottets mening icke saknats för en något högre lönegradsplacering». Att ansluta sig till en sådan reservation ansåg jag inte tjänade någonting till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Pålsson* och herr *andre vice talmannen*.

Herr **BERGH**: Herr talman! Det händer ibland att dygden får sin belöning; jag har i det längsta väntat med att begära ordet för att motivera de reservationer, där mitt namn råkat komma först, och fördelen har blivit att jag nu slipper uppehålla kammarens tid mer än några ögonblick, därför att det allra mesta av vad jag önskat framhålla re-

dan har blivit sagt. Jag kan inskränka mig till att i huvudsak instämma i åtskilliga av de uttalanden, som gjorts under den förda debatten.

Allra först skulle jag vilja säga, att jag delar den kritiska syn på den använda förhandlingsproceduren som kommit till uttryck i en hel del anföranden, givetvis inte på den grund att förhandlingar förts, utan därför att de lett fram till någonting, som de facto är att betrakta såsom ett avtal som riksdagen har att antingen oförändrat antaga eller förkasta.

Som motivering för den kritiska inställningen har anförts, att man med denna procedur icke fått garantier för att avvägningen blivit lämplig. Att brister finns, kommer riksdagen själv att medge i och med att den ansluter sig till statsutskottets utlåtande. Utskottet har nämligen i några fall skrivit att lönesättningen är diskutabel, att vad som framhållits i en annan riktning i motionerna är värt beaktande och framför allt: att utskottet förutsätter att en jämkning och justering kommer att ske senare, i samband med behandlingen av de olika verkens anslagskrav. Jag finner det alltså vitsordat att inte ens riksdagen själv kommer att anse det föreliggande förhandlingsresultatet invändningsfritt.

Likaså ansluter jag mig till uppfattningen, att det praktiserade tillvägagångssättet inte heller korresponderar med den ställning, som riksdagen har i vårt konstitutionella liv, och med dess faktiska ansvar.

Därifrån kan jag, herr talman, övergå till att dra en liten slutsats. Anser man i likhet med utskottet, att vad som nu föreslås tål att jämkas på, så kan man inte gärna principiellt så att säga stänga dörren för jämkningar genom att bifalla den med 3) betecknade reservationen, som innebär att riksdagen faktiskt tar ställning mot en förnyad prövning av frågorna.

Jag kan härefter övergå till att säga några ord om de reservationer som jag är med på. Den första rör hushållningssällskapens sekreterare, som i propo-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

sitionen föreslagits få en annan och lägre lönesättning än lantbruksdirektörerna. Det är fyra skäl till min uppfattning att frågan bör omprövas. Jag har för det första svårt att begripa vad som skulle motivera en löneskillnad. För det andra anser lantbruksstyrelsen, enligt den uppgift jag fått, att dessa tjänstemän bör placeras i samma lönegrad. För det tredje har personalorganisationerna enligt uppgift gett uttryck åt samma mening. Och för det fjärde har enligt förljudande inte ens tjänsteförteckningsrevisionen varit enig på denna punkt; åtminstone någon ledamot lär ha varit böjd för att följa lantbruksstyrelsens och personalorganisationernas uppfattning.

Det förefaller mig av dessa skäl befogat, att man beträffande hushållningssällskapens sekreterare skriver på samma sätt som vi gjorde i våras om länsjägmästarna, att frågan bör bli föremål för ny omprövning.

I fråga om de övriga reservationerna, nr 5 och nr 6, kan jag fatta mig ytterst kort. I ett flertal anföranden har påvisats, att en omprövning kanske vore befogad speciellt beträffande läns-skogvaktarna. Reservationerna innehåller både om dem och om kronojägarna den mycket försiktiga formuleringen, att skäl enligt utskottets mening icke saknats för en annan lönegradsplacering, ehuru slutresultatet blir bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har med det sagda, herr talman, i korthet motiverat varför mitt namn förekommer bland reservanterna. Jag biträder det yrkande om bifall till reservationerna nr 4, 5 och 6 som herr Osvald tidigare har framställt.

Herr **AHLBERG**: Herr taman! I slutet på denna långa debatt kan jag fatta mig relativt kort, men det är ett par omständigheter som jag vill fästa uppmärksamheten vid.

Fullkomlig enighet tycks råda i denna kammare om att även statens tjänstemän skall ha rätt att som arbetstagare förhandla med sina arbetsgivare såsom likvärd part vid fixerandet av sina ar-

betsvillkor. Ingen vill beröva statstjänstemännen denna rätt eller inskränka den, vi är överens på den punkten.

Ingen torde heller hysa annan mening än att de ledamöter, som arbetat och alltjämt arbetar inom 1949 års tjänsteförteckningskommitté, gjort sitt bästa och nedlagt ett mycket energiskt arbete. Verkligheten är, att dessa kommitterade åtminstone tidvis presterat ett arbete, som gått vida utöver vad man skulle kunna begära.

När alltså tjänstemännen fått utnyttja sin förhandlingsrätt och statens förhandlingsorgan lämnat sin medverkan, frågar man sig: Vad är orsaken till att praktiskt taget alla är missnöjda med den uppgörelse som träffats och som riksdagen nu har att ta ställning till? Det är bara herr Åman som är nöjd, och skälet har antytts av herr Herlitz. Ja, anledningen är säkerligen den, att tjänsteförteckningskommittén fick en uppgift av sådant omfång att det var praktiskt ogörligt att lösa den inom rimlig tid och på sådant sätt, att avgörandet blev tillräckligt djuplodande. Uppgiftens omfattning har som bekant medfört att denna kommitté, som tillsattes i slutet av 1949 eller början av 1950, ännu inte hunnit slutföra sitt uppdrag samt att tjänstemännen får sina lönefrågor behandlade i tre omgångar. De befattningshavare, som nu återstår och som skall få sina lönefrågor behandlade i tredje etappen, är enligt vad jag känner till allmänt mycket missnöjda. De finner det föga rättvist, att de på detta sätt fått komma på sladden och under någon tid avstå från den löneförhöjning, som tycks bli resultatet av kommitterades avgöranden.

Också därutöver har dessa tjänstemän orsak att för närvarande hysa starka betänkligheter mot dröjsmålet med behandlingen av sin lönefråga. En väsentlig ändring i konjunkturläget har inträtt, man måste förhandla i en annan atmosfär nu än för ett halvår sedan. Och ändringen i detta avseende kan bli ännu mer markerad, när vi kommer över årsskiftet. Ett par ledamöter av kammaren har redan erinrat om den paroll till återhållsamhet, som utfärdats av Landsorganisa-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

tionen och Tjänstemännens centralorganisation.

Skulle det bli så, att lönegradsplaceringen för tjänstemännen i tredje etappen påverkas av denna allmänna inställning till löneproblemen i vårt land, då kommer dröjsmålet att medföra att dessa tjänstemän får en i relation till de tidigare placerade ogynnsammare löneställning än de skulle erhållit, om deras ärenden kunnat behandlas nu eller i första omgången.

Det är alltså tydligt att dessa tjänstemän har tillräcklig tacksning för ett missnöje, som finns redan på grund av uppskovet, men som förstärkes inför dessa farhågor.

Jag vill därför rikta en hemställan till statsrådet Lingman att, i den mån det ankommer på honom, medverka till att diskussionen om och behandlingen av lönesättningen för de tjänstemän, som skall få sina löner reglerade i tredje etappen, äger rum i samma anda som präglat de båda första etapperna och till att justeringarna i lönesättning blir motsvarande. Sker inte detta, nödgas vi uppleva en klar och flagrant orättvisa när det gäller löneavvägningarna.

Tjänsteförteckningskommittéer har haft en så enorm uppgift att lösa, att det inte innebär någon kritik mot kommittén om man konstaterar, att den inte gärna kan ha studerat varje faktor som bör inverka på lönesättningen för smärre tjänstemannagrupper, och än mindre varje sådant individuellt löneärende som via motioner lagts på riksdagens bord. Det är inte möjligt, så som kommitténs arbete lagts upp, att inträngande granska alla de faktorer som kan påverka lönesättningen. Det tillämpade systemet kan med andra ord leda till misstag, som grundar ett bestående missnöje hos en del anställda. Man kan inte säga, att 110 000 tjänstemän vill ha det på detta sätt. Det finns stora grupper som inte vill ha det så, utan som önskar en sådan behandling av sina lönefrågor, att alla faktorer som borde påverka lönesättningen blir riktigt redovisade och bedömda i relation till varandra.

Det är av dessa skäl jag vill förena

mig med dem som hoppas och tror, att man skall kunna finna en form för behandlingen av tjänstemännens lönefrågor, som innebär den större trygghet som nog flertalet av kammarens ledamöter anser önskvärd.

Det är mycket lätt att kritisera, och man borde egentligen inte ha rätt att göra det när man inte har någonting annat att sätta i stället. Jag har icke, herr talman, med vad jag yttrat velat öva någon kritik; jag har bara velat konstatera, att så och så förhåller det sig. Kommittéer har på grund av uppdragets natur icke kunnat utföra en mera inträngande granskning. Uppgiften har varit så vittomfattande, med så kromosomartade detaljer, att det varit ogörligt att fullständigt genomlysa alla avsnitt och enskildheter inom hela området.

Under dagens debatt har en alldeles speciell uppmärksamhet kommit att ägnas åt länsskogvaktarnas och i någon mån kronojägarnas lönefråga. Jag har icke understött motionen med yrkande om ändrad lönegradsplacering för länsskogvaktarna, och detta av den orsaken att jag betraktat det som ogörligt och inte heller lämpligt att ifrågasätta justeringar i en uppgörelse när det gäller en relativt stor grupp, vars lönefråga måste antagas ha varit föremål för uppmärksamhet vid förhandlingarna.

Man har emellertid i debatten gjort en jämförelse mellan länsskogvaktarna och vägmästarna och fällt det omdömet, att länsskogvaktarna måste fylla större anspråk på psykologisk läggning och kunskaper, eftersom de har att förhandla med en mängd skogsägare. För att inte detta skall stå oemotsagt vill jag erinra om att landets vägmästare tillhör de statstjänstemän, som under de senaste åren haft en svår och grannlaga uppgift när det gäller att försvara staten, icke inför enskilda skogsägare, men väl inför den stora allmänheten som trafikerat våra särskilt under största delen av förra året urusla vägar. Det var en betydande börda dessa tjänstemän måste bära på sina axlar, och det ligger i sakens natur att vägmästarna får ta första törnen i förhållandet till allmänheten.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Hur denna uppgörelse om löner kan komma att gestaltas i individuella fall, har jag och några medmotionärer tillåtit oss att visa i en motion, som är upptagen under punkten 5. i utskottets hemställan. I denna motion har vi velat belysa ett enskilt fall, som enligt vår mening utgör ett tämligen flagrant bevis på att inte allt är som det borde vara. Den åsyftade tjänstemannen är trädgårdsmästare vid karolinska sjukhuset. Hans lön är oförändrad, medan flertalet övriga trädgårdsmästartjänster höjts upp några lönegrader. Han har en lön som, vilka jämförelser man än gör, måste framstå såsom i högsta grad otillfredsställande, och den blir det i hans ögon ännu mera, när han ser att en annan funktionär vid denna institution, en vaktmästare, flyttas upp tre lönegrader, eller till samma löneställning som han själv har och haft sedan lång tid tillbaka. Jag skall inte här uppehålla mig längre vid detta fall. Jag har bara velat framhålla, att man självfallet måste möta sådana individuella fall både här och där. Jag konstaterar detta utan att därmed kritisera tjänsteförteckningssakkunniga och även utan att egentligen kritisera de organisationer, som har att bevaka tjänstemännens intressen. Det har inte varit möjligt för tjänsteförteckningskommittén och organisationerna att på sätt, som skulle erfordras, tränga in i varje liten grupps speciella förhållanden och ännu mindre enskilda tjänstemäns avlöningsförhållanden.

Jag har, herr talman, det intrycket, med rätt eller orätt, att de statliga institutionerna, verkscheferna och andra inte har fått det medinflytande vid lönesättningen, som ur många synpunkter är motiverat och önskvärt. Kommunikationerna har inte varit så goda som man emellanåt här har gjort gällande vid dagens överläggningar.

Jag har av en händelse i min hand en skrivelse, som tillställts tjänsteförteckningskommittén av ett litet kollektiv, nämligen föreståndarna vid statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, statens farma-

ceutiska laboratorium, statens institut för folkhälsan och statens veterinärmedicinska anstalt. Dessa har varit fullt överens på en punkt, som för dessa institutioner är av en utomordentligt stor betydelse, nämligen att lönerna för laboratorer vid dessa institutioner måste sättas lika med motsvarande tjänster vid högskolor och universitet. Om inte så sker, uppstår olägenheter av så allvarligt slag, att dessa förståndare inte vill ta ansvaret för det. De riktar därför en mycket enträgen hemställan om en förbättrad löneställning för ifrågavarande laboratorer. Denna vädjan har emellertid inte lett till något resultat, och vederbörande verkschefer har sålunda anledning att känna ett rätt starkt missnöje också med denna lönesättning.

Jag har, herr talman, inte något yrkande. Jag har med detta anförande endast velat bidra till att belysa metodiken i det hittillsvarande förhandlingsförfarandet. Jag finner den otillfredsställande, och jag hoppas att den skall kunna läggas om på ett eller annat sätt, så att de synpunkter och önskemål, som jag har anført och som har kommit fram från annat håll, bättre skall kunna tillgodoses än som varit möjligt med nuvarande system.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag har blivit upplyst om att under den tid, då jag har varit frånvarande från kammaren, herr Sten i ett anförande ifrågasatt, huruvida länsskogvaktarna var representerade vid förhandlingarna i tjänsteförteckningskommittén och om kommittén över huvud taget hade sett någon skogvaktare. Jag är nu i tillfälle att meddela, att vid förhandlingsbordet har funnits representanter för såväl länsskogvaktarna som kronojägarna.

Det har i olika sammanhang efterlysts, huruvida det varit tillräcklig kontakt med verkschefer och verksledning, då det gällt att bedöma dessa lönefrågor. Jag har haft tillfälle att lämna svar på några punkter. Jag vill också säga att kontakterna sannolikt har varit livligare än flertalet föreställer sig skulle ha varit möjligt. Men dessa kontak-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ter har visat att man på verksidan har haft olika uppfattningar om samma slag av tjänster, och det är klart att det då har varit svårigheter för kommittén att kunna följa alla de olika uppfattningar, som har kommit till uttryck.

Beträffande kronojägarna vill jag emellertid återge vad domänstyrelsen sagt om dessa tjänster. Jag skall inte återge det ordagrant, utan jag kan hänvisa till ett meddelande, som i januari månad gick ut från domänstyrelsen. Styrelsen upplyser där om att den i sitt första förslag hade tagit upp kronojägarna i 16 lönegraden och jägmästarna i 32 lönegraden. När domänstyrelsen sedan från tjänsteförteckningskommittén fick underrättelse om att 16 lönegraden för kronojägarna ansågs för låg med hänsyn till andra uppflyttningar som gjorts och att kommittén övervägde att flytta upp dem till 17 lönegraden, meddelade domänstyrelsen, att den anslöt sig till detta kommitténs förslag. Vad som här föreligger är således en prövning av tjänsteförteckningskommittén, som vid förhandlingar med personalorganisationen — där alltså denna grupp har varit representerad — har träffat en överenskommelse om en inplacering av dessa tjänstemän i 17 lönegraden, en inplacering som således godkänts av domänstyrelsen, vilken väl ändå inte kan fränkännas all sakkunskap på detta område. Om således verksledningen, tjänsteförteckningskommittén och personalrepresentanterna har varit överens om denna lönegradsplacering, är det ganska förvånansvärt att det därefter uppstår så mycket diskussion om just den frågan. Jag vill inte påstå att personalrepresentanterna har varit så där överväldigande glada över uppgörelsen — det har ju knappast någon grupp varit — utan de har säkerligen velat ha ännu mer betydande förbättringar. Och jag förstår dem, ty de vill ju tillgodose sina egna intressen. Det är emellertid genomgående för flertalet grupper, som här är berörda, att de träffar en uppgörelse, som de själva inte är fullt nöjda med men som de ändå ansett vara godtagbar i den föreliggande situationen.

Jag skall, herr talman, nöja mig med detta tillrättaliggande.

Herr STEN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att jag icke med ett ord berörde kronojägarna i mitt anförande, och beträffande länsskogvaktarna begärde jag endast en upplysning beträffande deras egna möjligheter att hävda sina synpunkter.

Jag begärde emellertid ordet nu endast för att fästa herr statsrådets uppmärksamhet på den fråga, som jag ställde angående distriktslantmätarnas skrivelse. Jag anser detta vara en mycket allvarlig sak. Är inte departementschefen villig att upplysa kammaren om innebörden av denna passus i distriktslantmätarnas skrivelse till honom, där det står att distriktslantmätarnas inplacering i lönegrad vid föregående tillfälle utgjorde en fast punkt, som inte under några förhållanden fick rubbas? Är departementschefen i tillfälle att upplysa kammaren, om detta innebär att tjänsteförteckningskommittén betraktar en inplacering i lönegrad, som är beslutad på grundval av en motion, på annat sätt än en lönegradsplacering, som är beslutad på grundval av en kungl. proposition?

Herr BJÖRCK: Herr talman! De många motioner, som väckts med anledning av den proposition, som nu behandlas, synes ge vid handen att man inom riksdagen inte är helt tillfredsställd med det förslag till lönegradsplaceringar, som framlägges i propositionen. Man hade väntat att statsutskottet vid behandlingen av detsamma skulle föreslå vissa ändringar, som skulle innebära en något bättre och rättvisare placering av ifrågavarande tjänster, men så har icke skett. Statsutskottet säger, att det icke kan motsätta sig, att de träffade överenskommelserna godkänns av riksdagen.

Jag tillåter mig, herr talman, att med ett exempel söka ge belägg för att man vid den överenskommelse, som träffats mellan kommittén och berörda perso-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

nalorganisationer, ej tagit vederbörlig hänsyn till tjänstemän, som bort komma i fråga då det gällt placeringen i lönegrader vid de institutioner, där de är anställda.

Trädgårdsmästartjänsterna vid olika institutioner — och då särskilt vid institutioner i Stockholms närhet såsom statens växtskyddsanstalt och lantbrukshögskolan — har uppflyttats från 14 till 16 lönegraden. Vid Uppsala universitet har samma tjänster också uppflyttats från 14 till 16 lönegraden, och där har även trädgårdsförmannen flyttats upp i samma lönegrad. Vid Alnarps lantbruksinstitut har de flyttats från 16 till 18 lönegraden, och där har även biträdande trädgårdsmästaren, av vilken man knappast kan fordra samma kvalifikationer som av exempelvis trädgårdsmästaren vid karolinska sjukhuset, har flyttats från 14 till 18 lönegraden. Man har anledning att fråga sig varför trädgårdsmästartjänsten vid karolinska sjukhuset ej erhållit samma lönegradsplacering som nyssnämnda befattningshavare. Innehavaren av denna tjänst har att svara inte endast för sjukhusets stora parkanläggning, som i flera avseenden såväl vad beträffar storlek som kvalitet skiljer sig från motsvarande anläggningar vid övriga sjukhus, utan han har dessutom att svara för flertalet andra arbeten vid sjukhuset i fråga. Han har de bästa vitsord av sjukhusets direktion, som också uttalat sin förvåning över att han inte fått samma löneställning och samma löneförbättring som sina kolleger vid växtskyddsanstalten och lantbrukshögskolan. Han har samma kvalifikationer som dessa, nämligen tvåårig trädgårdsskola, och han har varit anställd vid sjukhuset i 13 år. Tjänsten har därför i minst lika hög grad som de tjänster, som jag nyss nämnde, bort uppflyttas till 16 lönegraden.

Man måste bli förvånad, när man konstaterar detta, och jag tillåter mig ställa den frågan till representanterna i utskottet, vad anledningarna kan vara till att man gått förbi en tjänst som denna, då man i ett flertal fall har gjort uppflyttningar till och med till 18 lönegraden.

Det skulle vara intressant att höra anledningen till att man gjort ett förbigående som detta. Jag skulle tro att utskottets ledamöter har fått denna fråga föredragen för sig av representanter för de förhandlande organisationerna.

Då tiden är långt framskriden, skall jag, herr talman, inte säga mer. Jag tillåter mig emellertid att yrka bifall till motionerna nr 519 i första kammaren och 704 i andra kammaren.

Herr SUNNE: Herr talman! Trots allt vad som har sagts om det lönlösa i att här yttra sig till förmån för enskilda motioner, skulle jag vilja säga några ord om de under punkt 25 i statsutskottets utlåtande upptagna motionerna.

I de ifrågakvarande motionerna påyrkas ändrad lönegradsplacering för sjukhusintendent-, assistent- och kassörstjänsterna vid Birgittas sjukhus i Vadstena. Tjänsterna föreslås uppflyttade från resp. 27, 19 och 16 lönegraden till resp. 29, 21 och 19 lönegraden, vilket innebär en uppflyttning till närmast högre tjänstemannagrupp. Förslaget motiveras med den stora arbetsbelastningen vid det sjukhus, varom här är fråga.

Tjänsteförteckningskommitténs och propositionens förslag grundas uppenbarligen på de beräkningar, som återfinns i statens sinnessjukhusberednings betänkande, som nu är snart tre år gammalt. I den där uppgjorda generalplanen har med hänsyn till antalet vårdplatser och därpå grundade beräkningar arbetsenheter för Birgittas sjukhus uppskattats till 1 575 enheter. För Sundby sjukhus, som står lägst i den grupp av sjukhus som det här gäller, har antalet arbetsenheter beräknats till 1 646. I fråga om Birgittas sjukhus har emellertid byggnadsplanerna ändrats, och om man vid beräkningen av antalet arbetsenheter utgår från det föreslagna antalet vårdplatser, kommer man fram till talet 1 693. Med hänsyn därtill måste det anses fullt rättvist, att kontorspersonalen vid sistnämnda sjukhus, som får ett betydligt större antal arbetsenheter än Sundby sjukhus, får samma löne-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

gradsplacering som personalen vid detta sjukhus.

Nu har emellertid utskottet på s. 15 i sitt utlåtande visserligen formellt avstyrkt motionen, men jag tolkar det dock reellt som ett tillstyrkande, när utskottet framhåller, att organisationsändringar beträffande ett visst sjukhus, som medför att sjukhuset blir fullt likställt med andra sjukhus inom en viss kategori, givetvis kan ge anledning till omprövning av lönegradsplaceringen. Jag är tacksam för utskottets skrivning, som enligt min mening gör det möjligt för den nämnda personalgruppen att hos sin huvudman med utsikt till framgång göra framställning om förnyad omprövning av lönegradsplaceringen.

När jag nu har ordet, ber jag samtidigt, herr talman, att beträffande punkt 28 i utskottets utlåtande få yrka bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr Sten framställde en fråga till mig rörande utgångspunkten för distriktslantmäternas löneställning. Jag skulle vilja säga att det avgörande i detta sammanhang är inte, huruvida en grupp tjänstemän fått sin löneställning prövad och fastställd på förslag av en motion eller i en proposition. Detta har härvidlag ingen betydelse. Vad tjänsteförteckningskommittén haft att pröva är det faktiska löneläget, oavsett under vilka former det har tillkommit. Vid sin prövning av de tjänster det här är fråga om har kommittén kommit till det resultatet, att detta är en grupp som enligt dess förmenande bör kvarstå, liksom fallet är med en del andra grupper.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i fråga om den nu förevarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr

Rubbestad vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 230 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rubbestad vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkanden framställt dels angående det stycke, som å s. 9 i det tryckta utlåtandet började med orden »Sådant det» och slutade med »i framtiden», dels ock rörande det stycke, som å s. 10 började med orden »I anslutning» och slutade med »årliga anslagsbehandlingen».

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som framställdes beträffande det nyss angivna stycket å s. 9 i det tryckta utlåtandet, propositioner, först på godkännande av nämnda stycke samt vidare därpå att detsamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på styckets godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 230 godkänner det stycke å s. 9 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »Sådant det» och slutar med »i framtiden», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda stycke med den lydelse, som förordats i den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 55.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande det stycke, som å s. 10 i det tryckta utlåtandet började med orden »I anslutning» och slutade med »årliga anslagsbehandlingen», yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att nämnda stycke skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr *Karl Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till styckets lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 230 godkänner det stycke å s. 10 i det tryckta utlåtandet, som börjar med orden »I anslutning» och slutar med »årliga anslagsbehandlingen», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda stycke med den ändring, som förordats i den av herr *Karl Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Herr *AHLBERG*: Herr talman! Jag yrkar bifall till motion I: 519.

Herr *SUNDELIN*: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 519 och II: 704; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Herr *OSVALD*: Herr talman! Då jag anser att utskottet bort tillstyrka en om-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

prövning av lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens sekreterare, ber jag i anslutning till vad jag tidigare anfört i denna debatt i dag att få yrka bifall till den under denna punkt avgivna, med 4) betecknade reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 230 punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23.

Herr HANSSON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 5) betecknade reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt med godkännande av utskottets därtill hörande motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 24—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Herr OSVALD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den under denna punkt avgivna, med 6) betecknade reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt med godkännande av utskottets därtill hörande motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motivering-

Ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

en, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 230 punkten 28 med godkännande av utskottets därtill hörande motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 23.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 29.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30.

Herr *SUNDELIN*: Herr talman! Beträffande denna punkt ber jag att få yrka bifall till den motivering, som förordas i den med 7) betecknade reservationen.

Herr *KARLSSON, GUSTAF*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt med godkännande av utskottets därtill hörande motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omötningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 230 punkten 30 med godkännande av utskottets därtill hörande motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundelin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 40.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos änyo statsutskottets utlåtanden:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; samt

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa väganslag m. m.;

nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m.;

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vissa tjänste- och familjepensionsreglementen; samt

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 445, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 3 § och 4 kap. 3 § rättegångsbalken.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 446, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 3 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

Herr LARSSON, NILS AUGUST, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I underdånig skrivelse den 26 juli 1952 har järnvägsstyrelsen framlagt förslag till ändrad distriktsindelning vid statens järnvägar. Under erinringen om att Kungl. Maj:t den 1 februari 1952 medgivit förläggning vid lämplig tidpunkt av VII distriktets huvudort till Gävle, har järnvägsstyrelsen föreslagit, att i samband med den sålunda medgivna förflyttningen det nuvarande antalet »stordistrikt» skulle minskas från sju till sex genom sammanslagning av nuvarande IV och VII distriktet. Det sålunda sammanslagna distriktet skulle benämnas det IV och få distriktsförvaltningen förlagd till Gävle, därvid distriktsförvaltningen i Östersund skulle indragas. Vidare föreslås vissa justeringar av distriktens omfattning, varjämte järnvägsstyrelsen planerat att minska antalet sektioner genom att i första hand slopa två ban-, en maskin- och en trafiksektion på de två nordligaste distriktet och dela upp dessa sektioners linjer på angränsande sektioner. Ytterligare två sektioner skulle därjämte framdeles kunna indragas.

Det är självfallet att järnvägsstyrelsens förslag om sammanslagning av ifrågasatt två distrikt samt om indragning i samband därmed av distriktsförvaltningen i Östersund skapat stor oro inom Jämtlands län. Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott och även landstinget i sin helhet samt stadsfullmäktige i Östersund har jämväl skyndsamt tillsatt vardera en kommitté med uppdrag att i denna angelägenhet företräda landstinget respektive staden och i skriftliga framställningar eller vid personliga uppvaktningar framhålla länets och stadens intresse av att berörda sammanslagning och indragning ej måtte komma till stånd.

Järnvägsstyrelsens förslag har det vällovliga syftet att hålla driftsutgifterna nere och är i så måtto värt allt erkännande. Enligt järnvägsstyrelsens skrivel-

Interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

se skulle genom nedläggandet av distriktsledningen i Östersund och sektionsledningarna för ovanberörda sex sektioner en besparing vinnas av lägst 1 250 000 kronor per år, därav, såvitt kan bedömas, ca 750 000 kronor skulle belöpa på indragningen av distriktskansliet i Östersund. Under hand har uppgivits, att sammanslagningen av IV och VII distriktet skulle möjliggöra en minskning av det sammanlagda antalet befattningshavare å berörda kanslier från 112 till 74, innebärande sålunda en personalminskning med 38 befattningshavare. Då någon närmare utredning härom ej återfinnes i järnvägsstyrelsens skrivelse, är det givetvis ej möjligt att bedöma riktigheten av denna beräkning. Man måste dock ställa sig undrande inför frågan, huruvida det kan vara möjligt att genomföra en så kraftig personalbeskrining utan minskning av arbets-effekten, då ju de sammanlagda arbetsuppgifterna ej i realiteten minskas. Erfarenheten har också i många fall visat, att vinsten av en föreslagen omorganisation av föreliggande art icke i praktiken motsvarar vad på förhand beräknats. Att märka är också att en viss decentralisering av arbetsuppgifterna från järnvägsstyrelsen till det föreslagna nya distriktskansliet ställes i utsikt.

I statens järnvägars stat för innevarande budgetår har den enbart på grund av höjda löner och därmed sammanhängande utgifter uppkomna kostnadsökningen beräknats till omkring 175 000 000 kronor. Mot bakgrunden av denna siffra är en kostnadsbesparing av 1 250 000 kronor, som den föreslagna omorganisationen beräknats giva, mycket obetydlig. Givetvis är det i och för sig önskvärt att kunna genomföra även en dylik, relativt sett ringa besparing, men värdet härav får ej bedömas enbart ur järnvägsekonomiska synpunkter utan måste också vägas mot de olägenheter, som ur mera allmänna och samhälleliga synpunkter kan påräknas av de föreslagna besparingsåtgärderna. I detta hänseende må följande framhållas.

Det nya sammanslagna distriktet skulle komma att sträcka sig från Hoting

och Långsele i norr till Uppsala—Sala—Krylbo—Herrhult i söder samt Storlien respektive Hede och Särna i väster. För hela Norrland samt stora delar av mellersta Sverige skulle alltså finnas allena två distriktschefer med underlydande kansli, med placering en i Luleå och en i Gävle. Om man i fråga om banlängd och omfattning jämför dessa distrikt med distriktet i övriga delar av landet, kan man ur norrländsk synpunkt ej undgå att redan vid denna jämförelse se ett beklagligt åsidosättande av norrländska intressen. Järnvägsstyrelsen har emellertid gjort gällande att en distriktschef i Gävle med det föreslagna nya distriktet som verksamhetsområde skulle kunna tillgodose det nuvarande IV distriktets område i fråga om kommunikationer och trafik, lika väl som en distriktschef i Östersund med hans nuvarande område. Möjligen kan detta vara riktigt, om man tar hänsyn till enbart rutin- och skrivbordsbetonat arbete. Där emot är enligt min bestämda mening så ej fallet i fråga om den del av distriktschefens uppgifter som avser på lokal kännedom grundade initiativ och åtgärder för tillgodoseande av de för mellersta Norrland så utomordentligt viktiga trafikproblemen. All sannolikhet talar för att distriktschefen inom det sammanlagda distriktet skulle få huvudparten av sina arbetsuppgifter förlagda till distriktets södra del, helt naturligt med hänsyn till dess stora industrier, utvecklade kommunikationsnät och för statens järnvägar stora ekonomiska möjligheter. Härvid är att märka, att Gävleborgs län visserligen räknas till de norrländska länen men dock till väsentlig del i fråga om kommunikationer, industri, klimat och befolkningens levnadsförhållanden har större likhet med de mellansvenska bygderna än med det övriga Norrland. Om dessa synpunkter beaktas, lär man med fog kunna befara, att distriktschefen i det föreslagna nya distriktet ej får tillräcklig tid att i erforderlig utsträckning ägna sig åt och sätta sig in i de speciella trafikproblemen för den egentliga norrlandsdelen, särskilt då det gäller dess inland. För denna del av landet med

Interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund. dess långa avstånd, dess ännu otillräckligt utvecklade kommunikationer, dess frakt- och resekostnader, som i Norrland ligger väsentligt högre än för landet i övrigt, är det av vital betydelse att äga tillgång till en lokal distriktsledning, som kan ägna dess trafikproblem och behov ett personligt, allsidigt förstahandsintresse. Att en distriktschef, placerad i Gävle och med så stort verksamhetsområde, som enligt styrelsens förslag avses, skulle kunna fylla dessa krav på ett sätt som av den berörda norrlandsbygden skäligen kan begäras, torde knappast vara möjligt. Härvid är att beakta att distriktschefens uppgifter omfattar ej blott järnvägstrafiken utan även, och kanske i lika hög grad, busstrafiken. Denna trafik är inom mellersta Norrland och inte minst i Jämtlands län med dess föga utvecklade järnvägsnät av största betydelse. Busstrafiken bedrivs här för närvarande dels av staten och dels av enskilda bussägare. Den statliga busstrafiken inom länet är uppdelad på postverket och statens järnvägar. Det bör med tacksamhet konstateras, att den statliga busstrafiken under senare årtionden utvecklats på ett sätt som varit till stort gagn. Detta förhållande läser i väsentlig grad få tillskrivas de lokala förvaltningarna, som med sin intima kännedom om bygdens behov och förhållanden haft möjlighet att taga initiativ till och utverka förbättringar på området. En vidare utbyggnad och rationalisering av busslinjetrafiken är emellertid ett alljämt aktuellt trafikproblem av vital betydelse för de mellannorrländska bygdernas befolkning. Det är uppenbart, att inlemmande av dessa bygder i ett stordistrikt med tyngdpunkten söderut kan komma att minska aktiviteten, då det gäller lösning av dessa problem.

Alltsedan mellanriksbanans tillkomst på 1880-talet har en distriktschef varit placerad i Östersund. Erfarenheten har visat att detta har varit av mycket stor betydelse för utvecklingen inom både länet och mellersta Norrland i övrigt. Inke minst gäller detta, vad landskapen Jämtland och Härjedalen beträffar, turistväsendet. Dessa båda landskap har

under senare tid blivit två av landets främsta turistlandskap. i mycket stor utsträckning besökta också av utländska turister. Att landskapens naturliga förutsättningar i detta hänseende kunnat på sätt som skett utnyttjas, är helt naturligt i hög grad beroende på de förbättrade kommunikationer med landet i övrigt, som successivt genomförts. Till dessa förbättringar har distriktsledningen i Östersund på grund av sin lokal-kännedom och intima kontakt med länets myndigheter och turistväsendets representanter kunnat verksamt bidra. Alltjämt förefinnes emellertid stora möjligheter till utveckling av turistväsendet inom landskapen, en utveckling, som måste vara till gagn ej blott för landskapen utan också för landet och därför bör tillvaratagas, icke minst då det gäller utlandsturismen. En viktig förutsättning härför är givetvis fortsatt förbättring av förbindelserna. Den förlängda semestern för större delen av svenska folket och den därmed sammanhängande ökade reslusten medför att höjda krav kommer att ställas på kommunikationerna. Förverkligandet av önskemålet om en jämnare fördelning under året av den nu utpräglat starka resefrekvensen under vårvintern och högsommaren kräver också åtgärder i samma syfte. Ett exempel på framsynt handlande i detta avseende är byggandet av linbanan i Åre, som redan från början blivit en god turistattraktion och givit även statens järnvägar ett gott ekonomiskt utbyte, både direkt och indirekt. Många problem är dock ännu olösta — icke minst gäller detta förbindelserna inom de norrländska bygderna. Även den livliga samfärdseln mellan länet och Norge är en faktor som talar för en till länet lokaliserad distriktsförvaltning.

I detta sammanhang bör också vissa synpunkter i fråga om den föreslagna omorganisationens verkningar i avseende å försvarsberedskapen beaktas. Östersund är säte för såväl distriktskansliet som militärbefälhavaren och civilbefälhavaren, vilket uppenbarligen är till gagn för det erforderliga samarbetet dem emellan, inte endast i fred utan

Interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund. främst under beredskapstillstånd och krig.

Den föreslagna distriktsindelningen minskar överensstämmelsen mellan distrikt och militärområde. Det senares tyngdpunkt är förlagd till mellersta Norrland. Det föreslagna distriktet däremot skall förutom södra Norrland omfatta Dalarna samt de norra delarna av Uppland och Västmanland och får därmed sin tyngdpunkt förlagd till sydligaste Norrland och Dalarna. Den bristande överensstämmelsen mellan distrikt och militärområde skulle i krig bli en allvarlig olägenhet. Det föreslagna distriktet måste samverka med två militärbefälhavare (II och V). Då gemensamma uppehållsplatser i krig är en förutsättning för samverkan, måste den föreslagna distriktsindelningen medföra svårbemästrade problem. Den innebär icke någon garanti för att distriktschefen i krig kan ansluta till militärbefälhavaren för II militärområdet. Järnvägsnätets betydelse inom de södra delarna av det nya distriktet synes tala mot, att så skulle bliva fallet. Detta kan komma att medföra allvarliga konsekvenser för totalförsvaret inom mellersta Norrland. Å andra sidan innebär det säkerligen betydande svårigheter ur V militärområdets synpunkt, om distriktskansliet skulle komma att ansluta till II militärområdet. De svårigheter som här anförts torde göra sig särskilt kännbara, om förbindelserna med riksledningen icke kan upprätthållas.

Vad som ovan sagts om nackdelarna av den föreslagna flyttningen av distriktsförvaltningen ur militär synpunkt äger sin fulla tillämpning vad gäller civilbefälhavarens arbete. Även för länsstyrelsen i Östersund kommer planläggningen för och ledningen av civilförsvaret att genom en dylik flyttning försvåras. De utomordentligt viktiga avgöranden som under krigstillstånd snabbt måste fattas angående bl. a. civilbefolkningens skydd förutsätter ett mycket intimt samarbete mellan civilbefälhavare, länsstyrelsen samt militärbefälhavaren för II militärområdet och chefen för statens järnvägars distriktsförvaltning. En ändrad di-

striktindelning och en därmed förenad flyttning av distriktskansliet från Östersund till en kustort synes därför ur det lokala försvarets synpunkt olämplig.

Till sist några allmänna synpunkter på den föreliggande frågan.

Det är ett känt och omvittnat faktum, att Norrlands naturtillgångar, dess skogar, malm och vattenfall, utgör en väsentlig del av landets nationalförmögenhet. Ett rätt utnyttjande av dessa tillgångar kräver arbetskraft. Tyvärr kan konstateras, att det blivit allt svårare att inom Norrland behålla den behövliga arbetskraften. De ungdomar, som skulle behövas för att säkerställa dess rekrytering drar i allt större skaror till andra delar av vårt land, där bättre och bekvämare livsvillkor bjudas. Svårigheter föreligger också i många fall att besätta viktiga befattningar, kanske särskilt på det kulturella området, med kvalificerade befattningshavare. Det enda effektiva sättet att motverka denna flykt från Norrland torde väl vara att söka skapa sådana förhållanden, som i möjligaste mån bereder dess befolkning likställighet med andra befolkningsgrupper i fråga om trivsel i livsföringen, möjlighet till utbildning och försörjning, kulturellt utbyte m. m. I princip lärer väl denna uppfattning vara av statsmakterna godtagen, vilket bl. a. tagit sig uttryck i åtskilliga om förståelse för Norrlands betydelse vittnande åtgärder, avsedda att främja Norrlands utveckling på olika områden, bl. a. genom att där placera institutioner och statliga myndigheter, som har möjlighet att på ort och ställe taga del av och lösa de speciella norrlandsproblemen.

Förverkligandet av järnvägsstyrelsens föreliggande förslag skulle innebära ett steg i rakt motsatt riktning. Det torde ej kunna bestridas, att bortflyttandet av en så stor grupp kvalificerade befattningshavare som nu är i fråga från länets enda stad skulle — förutom övriga påpekade olägenheter — även kulturellt innebära en allvarlig förlust och med all sannolikhet också i övrigt verka menligt på stadens och länets utveckling.

Interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

Järnvägsstyrelsen torde vid framläggandet av sitt förslag enbart ha tagit hänsyn till järnvägsekonomiska synpunkter, vilket i och för sig är naturligt i betraktande av styrelsens ansvar för järnvägarernas ekonomiska resultat. Kungl. Maj:t kan dock vid prövning av föreliggande ärende även taga i betraktande vad förslaget realiserande skulle innebära av olägenheter i de avseenden som ovan berörts. Att uppskatta dessa olägenheter i penningar är givetvis ej möjligt, men enligt min mening väger de ur allmän samhälllig synpunkt och särskilt med hänsyn till norrländska intressen väsentligt tyngre än värdet av de besparingsåtgärder som ifrågasatts.

Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber jag vördsamt att med kammarens tillstånd få framställa följande frågor:

1. Anser icke herr statsrådet de av olika myndigheter och vissa organisationer inom Jämtlands län och de fyra nordligaste länen framförda, av mig här i korthet refererade skälen, så starka och bärande, att en förflyttning av SJ:s IV distrikts kansli till Gävle ur såväl hela landets som i synnerhet ur norrländsk synpunkt framstå som icke blott oändamålsenlig utan fastmer som olämplig?

2. Därest herr statsrådet ej nu vill bestämt uttala sig i den under punkt 1 framställda frågan, anser ej herr statsrådet i varje fall att de mot förflyttningen framförda skälen är så vägande, att

en ny utredning bör verkställas i fråga om möjligheten att på annat sätt vinna besparingar inom SJ:s organisation — exempelvis genom sammanslagning av andra distrikt inom landet — utan att beröva det egentliga Norrland ett av sina två SJ-distrikt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes en av herr *Ohlon* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 542, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 438, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

*Bilaga till Första kammarens protokoll den 10 december 1952 (s. 13).***Interpellationssvar.**

Herr talman! I en interpellation har herr Lundqvist frågat mig, om jag är beredd att ge telegrafstyrelsen sådana direktiv att någon ny höjning av telefontaxan icke genomföres och att vid utformningen av ett nytt system för-ortsbefolkningens berättigade krav tillgodoses.

Som svar på frågan får jag anföra följande.

Jag vill till en början erinra om att den abonnemangstaxa som interpellanten tydligen utgått ifrån, taxa I, är indelad i abonnemangsklasser, vilka var och en berättigar till ett visst högsta antal avgiftsfria samtal för årsperiod. Avgiften i de olika abonnemangsklasserna är beräknad såsom summan av en fast grundavgift — lika för alla abonnenter — och en samtalsavgift motsvarande medeltalet samtal i vederbörande abonnemangsklass multiplicerat med f. n. 6 öre. Medeltalet samtal i den lägsta abonnemangsklassen, som berättigar till högst 1 200 avgående avgiftsfria samtal för årsperiod, håller sig omkring 700 för år. I stockholmsområdet är grundavgiften 112 kronor för år. I lägsta abonnemangsklassen utgör alltså abonnemangsavgiften i detta område ($700 \times 0,06 + 112 =$) 154 kronor för år.

Den nya abonnemangstaxan består av en fast grundavgift jämte en avgift om 6 öre för varje markering på vederbörande abonnents samtalsräknare. I stockholmsområdet utgör den fasta avgiften, som är lika för alla abonnenter, 110 kronor för år. Den nya taxan är sålunda i princip konstruerad på samma sätt som den gamla, dock med den skillnaden, att grundavgiften är 2 kronor lägre för år i den nya taxan än den grundavgift, som ingår i den nuvarande abonnemangsavgiften.

Anledningen till att denna nya abonnemangstaxa börjat införas i landet är huvudsakligen den pågående omläggningen från manuell till automatisk koppling av kortväga rikssamtal. Betalningen för rikssamtalen kan vid sådan automatiskt avvecklad trafik icke längre erhållas genom samtalspecificationer och inkassering av avgifterna enligt dessa. Samtalen markeras i stället på abonnenternas samtalsräknare på så sätt, att räknaren går ett steg vid samtalets början och därefter ett nytt steg med viss tidsintervall, beroende på samtalsavståndet, så länge samtalet pågår. Varje rikssamtal kommer på detta sätt att med ett antal enheter, som beror på nämnda tidsintervall och på samtalets längd, bliva inräknat i det samtalsantal, efter vilket abonnemangsavgiften bestämmes.

Som förut nämnts, medger den lägsta abonnemangsklassen i nuvarande taxa 1 200 avgående avgiftsfria samtal för årsperiod, och avgiften härför är i Stockholm 154 kronor för år. I denna abonnemangsklass blir det enligt den nya taxan lägre avgifter för abonnenter med upp till 733 samtal för årsperiod och högre avgifter för abonnenter med 734—1 200 samtal för årsperiod. En undersökning har visat, att abonnenterna inom stockholmsområdet i denna abonnemangsklass i genomsnitt tar ut 675 à 700 samtal för årsperiod och att genem den nya taxan något mer än hälften av dem får lägre avgifter och icke fullt hälften högre avgifter än förut. Motsvarande gäller för abonnenter i övriga abonnemangsklasser. Det blir således icke — såsom i interpellationen antyttis — någon generell höjning för alla abonnenter med flera samtal än 733 om året, utan endast för dem, vilkas samtalsantal överstiger medeltalet samtal inom varje nuvarande

abonnemangsklass. Som exempel härpå kan nämnas, att i andra abonnemangsklassen, som medger 1 800 avgående avgiftsfria samtal för årsperiod, avgifterna blir lägre för abonnenter med ett samtalsantal, som ligger under 1 466 för årsperiod och högre för abonnenter med 1 466—1 800 samtal för årsperiod.

Den nuvarande taxan innebär såsom inledningsvis nämnts, att abonnenterna har rätt att för en viss avgift uttaga ett visst högsta antal samtal. Då en dylik gräns passerats, höjes avgiften till det högre belopp, som gäller i den högre klassen. Denna taxekonstruktion medför alltså, att abonnenterna riskerar en avgiftshöjning med ett relativt stort belopp, även om samtalsförbrukningen ökas med endast några få samtal.

Den nya taxan däremot anpassar sig smidigt till den verkliga samtalsförbrukningen, därigenom att abonnenterna — utöver den fasta grundavgiften — har att erlægga avgift endast för det antal avgående samtal, som verkligen utväxlats. Detta förhållande medför eu icke obetydlig avgiftssänkning för den stora kategori av abonnenter, som har en relativt liten samtalsförbrukning, t. ex. pensionärer, sjuka, gamla och andra, vilka kanske icke har så stort behov av att ringa själva men som icke vill eller kan isolera sig.

Den nya taxan är vidare så avpassad, att den ger telegrafverket oförändrade inkomster, samtidigt som den gör fördelningen av abonnenternas avgifter rättvisare. Sedan 1949 har den nya taxan införts inom ett 20-tal centralstationsområden i landet, exempelvis i Norrköping, Linköping, Kristianstad, Uppsala, Västerås, Luleå och Boden. Undersökningar, som företagits i vissa av dessa områden, har visat att taxereformen icke medfört någon inkomstökning för telegrafverket.

Efter det att den nya abonnemangstaxan införts i stockholmsområdet, kommer automatisk rikstrafik att införas i första hand från Stockholm till Uppsala, Enköping och Nynäshamn samt sedermera även till andra stationer. De nu utgående rikssamtalsavgifterna kommer då att ersättas av markeringar på samtalsräknaren. För sådana rikssamtal, för vil-

ka avgiften nu utgör 30 öre för treminutersperiod, kommer sålunda en markering på samtalsräknaren att ske för varje 40:e sekund, och för rikssamtal, för vilka avgiften förut utgjort 50 öre för treminutersperiod, kommer en markering att ske var 20:e sekund.

Avgifterna för automatiska rikssamtal kan tack vare de minskade driftkostnaderna sättas avsevärt lägre än för manuell samtal. I t. ex. den lägsta avståndsklassen utgör sänkningen i genomsnitt ca 30 %. Rikssamtalen varar f. n. i genomsnitt 4,5 minuter, och för denna samtalstid blir avgiften exempelvis till Nynäshamn 42 öre mot nu 60 öre. För ett kort samtal på t. ex. en minut blir avgiften till Nynäshamn 12 öre i stället för 30 öre och till Uppsala 18 öre i stället för 50 öre. Där automatisk rikstrafik införts och samtalen följaktligen erhålles omedelbart, blir också ilsamtal obehövlige, vilket även det medför en besparing för abonnenterna. Avgifterna anpassar sig sålunda noggrannare efter samtalens verkliga längd än vid manuell trafik.

Vad angår de av interpellanten berörda taxehöjningarna vid telegrafverket under senare år, kan det vara av intresse att se, hur förändringen av telefonavgifterna förhåller sig till stegringen i levnadskostnaderna. Från basåret 1935, då indextalet var 100, fram till fjärde kvartalet 1952 har indextalet för de totala levnadskostnaderna stigit med 113 %. Häremot står en genomsnittlig höjning av rikssamtalsavgifterna under tiden för full taxa med 58 % och av abonnemangstaxan i lägsta avgiftsklassen i Stockholm med 92,5 %.

Vad beträffar frågan om taxorna för samtal i Stockholm mellan innerstaden och förorterna får jag meddela, att samtal mellan olika stationer inom automatiserade områden i övriga delar av landet, där det varit tekniskt möjligt, hittills avgiftsbelagts med en markering på den påringande abonnentens samtalsräknare, då samtalet börjar, och därefter ytterligare en markering efter 6 min., ytterligare en efter 12 min. etc., d. v. s. med en markering för varje påbörjad 6-minutersperiod. Anledningen till denna av-

giftsbeläggning efter samtalslängden har närmast varit, att telegrafstyrelsen måst söka nedbringa belastningen på mellanortsförbindelserna, så att investeringarna i nya förbindelser hålles nere.

Denna form av samtalsräkning för de helautomatiskt expedierade landssamtalen medför en viss kostnadsökning för abonnenterna, vilken emellertid för de flesta abonnenter kompenseras av att den nya taxan, som tidigare nämnts, utformats så, att den ligger 2 kronor för år lägre än den för manuella områden gällande taxan. Gjorda beräkningar har dock visat, att motsvarande kostnadsökning skulle bli betydligt större inom den inre delen av Stockholms automatiserade område, där abonnentnumren är 6-siffriga och som förutom Stockholms stad omfattar bl. a. Djursholm, Huddinge, Lidingö, Nacka, Saltsjöbaden, Solna, Sundbyberg och Tureberg. Frågan i vilken utsträckning 6-minutersräkning skall kunna tillämpas håller emellertid på att utredas. Utredningen bedrivs av särskilda sakkunniga, som år 1950 tillsatts med Kungl. Maj:ts medgivande och som främst har till uppgift att företaga en allmän översyn av de föreliggande planerna för automatisering av landets telefonnät samt att i samband därmed närmare ut-

reda frågan om taxor för telefonsamtal inom automatiserade telefonnät.

Då hela det problemkomplex, som sammanhänger med taxorna för helautomatiskt expedierade samtal, är under utredning, kan jag icke för närvarande säga något bestämt om hur den av interpellanten berörda frågan om taxan för samtal inom stockholmsområdet kommer att lösas. I avvaktan på att den nämnda utredningen slutföres kommer någon 6-minutersräkning emellertid icke att införas inom den inre delen av stockholmsområdet. Däremot kommer samtalen från detta område till angränsande automatiserade områden att från och med den 1 januari 1953 beläggas med 6-minutersräkning i likhet med vad som redan nu är fallet för samtalen i motsatt riktning.

Då den nya abonnemangstaxan i och för sig icke innebär någon höjning av telefonavgifterna och då telegrafstyrelsen icke har för avsikt att lösa frågan om hur samtalsräkningen skall ordnas inom stockholmsområdet utan att taga vederbörlig hänsyn till förortsbefolkningens intressen, anser jag några direktiv i detta ärende icke f. n. erforderliga från min sida.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.